

ХРИСТО КАЛЧЕВ
ЛУДА ВОДА

chitanka.info

ПЪРВА ЧАСТ

1

Скитайки в нощта на октомврийска София, Асен Москов вярваше, че пред него все още има приятни часове. Като всеки възпитан егоист, а той беше именно такъв, опитваше да се ограда със спокойствие, което би му осигурило приятно безделие или четене на напрегната, шпионска литература.

Вървеше по тихи улици (умишлено избягваше центъра) с вид на скитащ любител на чист въздух. Предусещаше свойския мирис на дома си, удоволствието от тишината. За тридесет и пет години София се промени пред очите му и сега вървеше с чувството, че градът, в който се роди, който обичаше и който беше кърмил рода му повече от сто години, беше преминал в Европа.

Москов се раздели с жена си и оттогава живееше сам. Майка му, Невена Московна, остана в бащиния му апартамент, значително по-голям от неговия, в който щеше да се премести един ден. Поддържаха толерантни, макар и студени отношения. Обядваха заедно всяка първа неделя от месеца, не пропускаха панихида на баща му, тази година беше петнадесета от смъртта му, не забравяха именни и рождени дни и отчитаха християнските празници Коледа и Великден на скучни сбирки в разширен роднински кръг. Един път в седмицата Асен вдигаше телефона, за да се осведоми за здравето ѝ, и веднъж на петнадесет дни майка му го предупреждаваше, че на другата сутрин трябва да посрещне чистачката. Този начин на живот беше станал твърд навик и нарушаването му невъзможно. Точно това имаше предвид Васил Каров, който, наблюдавайки този церемониал в продължение на години, го нарече „възпитан егоист“.

Шумът на булевардите стигаше и до тук, на малките улички, обрасли с еднотипни сгради, задръстени от паркирани коли и въпреки че през деня, в лавирането през гъстия автопоток натовареността на трафика го дразнеше, сега в меката нощ в него се надигаше гордост на родител, отгледал расов син. Градът изоставяше сивите цветове, модата си пробиваше път, селските тембри се срещаха все по-рядко, създаваше се отношение към предметите, красотата нахлуваше в

живота. Централните улици замирисваха на кафе, в заведенията се налагаше клубна публика, падаха остарелите представи за морал, за етика, налагаше се ритъм, задъхан през деня, усмихнато пиян нощем.

Асен Москов обичаше своя град, града на своя баща, на неговия баща, на основателя на рода им. Не обичаше планини и села. И двете понятия свързваше с представата за кал, за селскостопански животни, за натрапчиво усещане на инсекти. Обичаше морето, удобствата на цивилизацията, хора, които говорят тихо и владеят гласа си, тихия бяс на покера, есенните ресторанти рано след обяд. Не можеше да понася заведения, в които се танцува, стайни животни и мирис на сливова ракия. Пиеше малко и можеше да си позволи добър алкохол, пушеше английски цигари и в дома му винаги имаше доброкачествено кафе. „Приключих ли с развитието си?“ — питаше се спокойно, без тревога. Дори разводът му се разби по предварително позната схема. Знаеше всяка крачка, която му предстои да направи, или я отгатваше по интуиция. Характерен белег на живота му беше инертността. Шеста година плащаше наем за ателие, което не ползваше за рисуване, в което понякога водеше жени и което беше разточителството на неговата инерция. Адриана настояваше да го купят, да го разделят на две, да зарежат модните къщи и да се върнат към живописиста. Асен знаеше, че на изкуството трябва да се робува, че ще го скара с начина му на живот, и отлагаше. Междувременно настъпи разрывът с Адриана, назначиха го за директор на модна къща „Диана“, отдаде се на „откутюр“ (висша мода), спечели няколко награди, част от които трябваше да ѝ изплати.

Адриана беше в Чехословакия. Замина след развода. Пишеше: „Целувки от мен и Златна Прага — твоя Адриана“. Беше получил няколко картички с този текст и нито една с адрес.

Докривя му. Градът му се стори тъмен, най-тъмният, който беше виждал, въпреки луминесценцията и йодно-живачното осветление. Обичаше рутинирани отношения и познати лица, може би затова почувства болезнено липсата на жена си. Замисли се за смъртта, за преходността на нещата, горе-долу по това време усети онази миризма, на която не можеше да намери определение, въпреки че я наричаше „миризма на липса“.

В единадесет часа щеше да дойде Вера, т.е. след два часа и половина. Това беше неговия начин да намери заместител, да се бори с

„миризмата на липса“. Все още имаше време, можеше да се прибере веднага, а можеше да продължи да се шляе в града, в квартала, в който се роди и израсна и който не познаваше вече. Улиците бяха същите, но на мястото на старите къщи изникваха сгради, пълни със страшно много, нямащи нищо общо помежду си хора. Все по-рядко някой му кимаше. Приятелите му се бяха преместили в други квартали или бяха напуснали София, смесени с потока на преселниците. Когато след брака с Адриана напусна бащиния дом, Асен положи усилия да остане в същия квартал. Тук беше всичко, което знаеше за света. Сега оглеждаше будкаджиите, продавачите в бакалниците, сервитьорите от „Златна Панега“, пощальоните и разносвачите на мляко и откриваше, че е загубил всякакви връзки и че едва в последните десет години изстиването на града е станало в европейски мащаби.

Асен бръкна по навик в пощенската кутия и се качи в асансьора. Апартаментът му беше на последния етаж. Щеше да си направи кафе и да гледа София. Така беше гледал Лондон, Амстердам, Брюксел и ако нещо го опияняваше, не бяха пейзажите. Човек трябваше да изпадне в странен инфатализъм, за да примира пред каменните релефи на Трафалгар скуеър. Асен Москов гледаше темповете на времето, кипежа, хаотичното движение, истеричната светлина на движеща се индустрия щастлив, че е извън лавовия поток и че този въздух не го докосва.

Когато шумът на ключалката остана зад него, почувства „миризма на липса“. Запали всички лампи, централни, аплици, нощни. Светлината затрептя в предметите и се превърна в звук. Седна. Какво можеше да направи? Да напълни ваната, да свари кафе и да потърси някого? Под някого разбираше Борис Попов, Васил Каров и Ивайло. Или и тримата заедно? Борис беше в Пловдив. Рекапитулираше панаирните палати. Имаше нужда именно от Борис. Отмерените му движения и кротък цинизъм действаха успокояващо, с него не беше нащрек, въпреки че контактът им беше повърхностен. Каров мразеше света. Рисуваше го с празни вътрешности, в пластмасово жълто и синьо, лъщящ от суета и гниещ от глупост. Пиеше, биеше се, когато се влюбеше, обичаше с патологичен страх, превръщаше се в собственик и го напускаха. От тримата му приятели Адриана обичаше единствено Васил и той беше единственият, който изстрада изчезването ѝ.

Виждаше го в погледа му, в недоизказания укор и ако сега седнеше в стола срещу него, между тях мълчаливо щеше да се вмъкне и Адриана.

— Надежда, вие ли сте? — въртеше с неудоволствие този номер. — На телефона е Асен Москов. Бихте ли повикали Васил?

„Разбира се, че ще го повика. Васил не е добре. Не, не със здравето! Не излиза от къщи, не яде, пие много, потънал е в борчове. Москов е единственият човек, който се интересува от него. Съсипва се сам и никой не е в състояние да му помогне. Момент, сега ще го повика. Пак се е раздрънкала, но не иска да гледа равнодушно как някой сам лекомислено се търкаля в пропаст!“

Докато Адриана беше тук, тя водеше разговорите с Надежда. Сега и тази грижа остана на него. С напускането на Адриана животът му беше загубил много от удобствата си, върху него паднаха куп неприятни задължения и не беше по силите му да се справи с всичките.

— Кажи, Асене? — чу дрезгав баритон и за момент загуби ориентация.

— Водка?

— Сам ли си?

— Засега, да.

— Имам писмо от Адриана.

— С адрес?

— Не.

Какво, по дяволите искаше тази жена? Да го тероризира от разстояние? Да го принуди да я търси в Прага?

— Какво пише? — попита машинално.

— Ще го донеса. Имаш ли пари?

— Взemi такси на моя сметка.

Васил Каров имаше свое отношение към света. Делеше хората на категории. Основната маса се състоеше от „кристални идиоти“. За приятелите си имаше точни понятия. Асен беше „възпитан егоист“, Борис — „хленчеца акула“, Ивайло, поради физиологически особености, „женствена змия“. „Не мога да се отнасям към двама души по един и същ начин!“ — казваше той и търсеше прякор за всеки, който общуваше с него. Най-безжалостен беше с жените. Появиха се имена като „санитарна милиция“, „райския газ“, „атомна опасност“, „оптическа измама“ и т.н. Съвсем нормално му се струваше да каже:

„Тази нощ се любих девет пъти с «оптическата» и изпихме тридесет и една бутилки «Тракия»!“ Коего значеше, че е любил веднъж и са допили кой знае как останалата бутилка водка. Васил не пиеше друго. Ако някой се опитваше да го разобличи, това се случваше често, заявяваше, че е художник и че няма отношение към числата.

Асен приготви водката и влезе в банята. Имаше време да се изкъпе, преди Васил да е намерил такси и когато позвъни, поне да е обул панталони. През стената чуваше пианото на Саша Балцер. Няколко пъти беше оставял бележка с молба да му се обади. Напрасно. Саша смяташе, че с напускането на Адриана този дом е опустял. Не беше единствената. „Ще накарам Васил да ѝ се обади“ — реши Асен, наметна хавлията, отиде в хола и пусна музика.

Отбори вратата мокър. Звънеше Васил и водеше шофьора.

— Поднеси два кинта на кочияша! — каза Каров.

— Дължите ми лев и десет!

— Два лева — Асен подаде банкнотата. — Останалото за труда да се качите дотук.

Шофьорът реши, че е заслужил парите, но не тръгна и Асен откри въпроси в погледа му.

— Кажете? — подкани го той.

— С какво се занимава вашият приятел?

— Художник е.

— Сигурен ли сте?

— Разбира се.

Влизайки в хола, Асен чу от банята гласа на Васил. Пееше. След малко шурна и душът.

Васил Каров носеше слънчеви очила, черни дрехи и се бръснеше рядко. Беше започнал да подпухва от пиене, кожата на лицето му беше разтегната и порите му личаха. Все още се чувстваше силен и с цялото си поведение го показваше. Асен ценеше куража му да живее и мисли като живописец, да не се съобразява с никого и с нищо, да води свободно, макар и трудно съществуване. Каров правеше абстрактна живопис и като внасяше фигури, то беше да ги отрече в общия колорит. В платната му цареше орнаментика и още не беше се появило онова деформирано отношение към света, което би било философия. Нарушаваше формата, разлагаше светлината, поддаваше се на

мистични настроения и се луташе като бесен в безкраен лабиринт от страсти.

— Знаеш ли какво ме попита шофьорът? — каза Асен. Сега вратата на банята беше отворена и Васил разглеждаше лицето си в огледалото.

— Не.

— Какво работиш.

— Казах, че съм бил шофьор на такси, че няма смисъл да върти волана по цели нощи и че е по-добре да направи като мен. — Васил влезе в хола. — Сега ще видиш — казвам, — ще те заведе при едно отчаяно момче с пари, той ще плати вместо мен, аз ще се напия до препиване и ако съм в добро настроение, ще му позволя да ме гали по ръката.

— Казах, че си художник.

— Фактът, че плати таксито, ме прави убедителен.

Седнаха един срещу друг. Асен наля, пиха мълчаливо. През прозореца чуваха пианото на Саша. Васил измъкна плик. Пишеше: „За Васил Каров“. Беше почеркът на Адриана. „Скитам из Прага и мисля за вас — започваше писмото. — Завиждам на всеки, който се е родил тук. Градът е гол и слънчев, сградите блестят като облепени със станиол. Никъде не съм виждала толкова светлина. Историята наднича от всякъде. Мъжете пият бира, проститутките водят чужденците на Вишеград, при гроба на Кафка и всичко това с толкова гордост, че се задъхвам. Дадох адреса ти на няколко любители на картини. Ако не се държиш по познатия идиотски начин, ще се отървеш от доста боклуци. През февруари заминавам за Полша. Ако имаш късмет, ще ти изпратя колекционерни и оттам. Поздрави Асен и приятелите. — Адриана.“

— Някои хора имат способността да мислят в картини. Професионален навик или вътрешна нагласа?

— Не знам — каза Васил.

— „Градът е гол и слънчев!“ — това замества „Есента бе прекрасна, градът беше огрян от неомощно слънце и дърветата бяха голи като мъртъвци на аутопсия!“

— Може и така.

— Излишно дълго. „Отвсякъде наднича историята!“ Каква нужда в десет страници да ти доказва, че на всеки ъгъл барокът и готиката съжителстват с модерното строителство и, че това е прекрасно! Или

проститутките — гидове? Според тебе колко български проститутки знаят гроба на Йовков?

— И аз не знам — Васил доля чашите. — Дай ми двадесет лева!

— Ще ти дам. Откакто замина Адриана, Саша не стъпва тук. Ти обичаше Адриана. Ще го признаеш ли?

— Не съм го крил.

— Би ли могъл да й станеш любовник?

— Дай парите!

Асен извади портфейла и му подаде две банкноти от по десет лева.

— Сега можеш да отговориш.

— За любовници си избирам келнерки, продавачки в колониали, щандистки. Ако моя любовница спомене Кафка, ще я изхвърля. Жените, които са с мен, трябва да знаят да правят супа от киселец, да варят фасул без олио, да пият и служат за модели!

Пианото на Саша беше млъкнало. Небето се вдигаше, замирисваше на студ.

— Чакам една жена — каза Асен. — Вера Манолова.

— И?

— Съобщавам ти.

— Трябва да си вървя?

— Напротив, можеш да спиш тук.

— Това ли е всичката водка?

— Не — каза Асен. — Но предпочитам да минеш на вино и да хапнем нещо.

Васил свали коженото си сако и вдигна над лактите ръкавите на пуловера. Ръцете му бяха възлести, космати и голи. Рядко се срещаха голи ръце. Асен погледна своите, блеснали от злато. На лявата ръка носеше рубин и часовник, на дясната — халка и монограм.

— Държиш да правя добро впечатление? Ако се нуждаеш от общество, да викна Саша?

— Ще ти откаже.

Асен отиде в кухнята. В хладилника имаше шунка, сирене, яйца, водка. Виното държеше в един шкаф на масата. Докато правеше сандвичи и се ровеше в създадения от Адриана ред, „миризмата“ го удари отново. Лъхаше от хладилника, от шкафове и рафтове, от всеки предмет и дреболия.

Ако Вера и Саша Балцер се срещнеха, щеше да му се наложи да се държи неестествено, да връща отново една дистанция, която беше преодолял с цената на усилия. Вера беше напуснала съпруга си, но колата им беше останала у нея. Шофираше като мъж и женствеността ѝ не страдеше нито от скоростта, нито от вечно ухапаната цигара. Държеше се рязко, не кокетираше. В първия момент му беше дала да разбере, че ще остане при него само ако иска и докато не ѝ омръзне. Преподаваше английски език на екскурзоводи и превеждаше стихове. Заявяваше, че го прави за отмора, като хоби или по кой знае каква причина, но Асен смяташе, че самата тя пише и че е започнала да гледа сериозно на това занимание. Единственият път, когато я чу да речитира (стихотворенията бяха от някакъв американец), в общия тон се прокраднаха и два доста сръчни стиха, но традиционната форма и някои езикови особености му подсказаха техния автор. Това беше самата Вера. Когато дойде ред на неговото мнение, спря се именно на тези стихове. Направи го по две причини, ако се беше хванал на малката ѝ лъжа, критерият му щеше да се провали и, втората, жена с разклатено самочувствие и уязвена гордост беше, естествено, подготвена за компромиси. Вера издържа, когато ѝ каза, че ако стиховете са писани от един и същи автор (нещо, в което се съмнява), то периодите са различни и неравни по достойнства, но очите ѝ посърнаха и потвърдиха съмненията му.

Следващото неудобство произлезе от желанието ѝ да види картините му. Не беше рисувал от години и всичките платна, които събираха прах в ателието му, бяха под нивото на нейните стихове. Полошо беше, че и тук, в дома му, шестте картини, които висяха на стените, носеха черните инициали на Васил Каров. Бяха напористи платна, пълни със страсти, изглеждаха правени от отчаян труд и се превърнаха в стил на къщата. Според колорита им Адриана подбра цветовете на кресла и завеси. Всяка картина се превърна в невралгичен пункт, около който е съсредоточен животът в апартамента. До такава степен натрапиха стилистиката си, че домакини и гости започнаха да подражават на дръзкото им откровение и да се чувстват голи.

Завари Васил да лежи в стола, загледан в „Докосване“, с водка и цигара в ръце.

— Обади ли се на Саша?

— Да.

— Ще дойде ли?

— Да.

„Трябва да тегля думите от устата му!“ — ядоса се.

— Каза ли й, че чакам жена?

— Не.

— Попита ли нещо?

— Не.

Васил остави таблата с храната, бутилката с вино, чашите.

— Ще хапнеш ли нещо?

— Стига да има! — Васил не откъсваше поглед от картината. — Рисувах я през август. Бях с Нина Червената лилия. Взех кафе от Надежда и Лилията го свари в една тенджерка. Гледах я да клечи над котлона с разперени пръсти на краката... Поиска ми се да я изхвърля на улицата.

— Направи ли го?

— Не бях ял три дни и бях луд от киселини. Нарисувах я за два часа. После ми идваше да я направя на дреп. Взех пари от Надежда и изтрезнях в милицията.

— Какво стана с Лилията?

— Сега ми се вижда улегнала картина. Понякога решавам да не пия, издам ден-два, а на третия се чувствам като книговодител след причастие. Знаеш ли защо пия?

— Не може да не си измислил причината!

Васил го погледна с празен поглед. Едва ли беше чул, а и да беше, такова подмятане не би му направило впечатление.

— Заради сутринта! Лошия стомах, киселините, гастритните спазми държат нащрек и не позволяват да се разлигавиш пред изгрев, цвете или нещо друго. Хора със спокойни стомаси, здрав тен и редовно отделяне стават добри войници. Ако решиш да рисуваш, развали си стомаха.

Саша позвъни. Направи го както обикновено. С три къси звъна съобщаваше на Адриана, че идва да пие кафе. Асен не мръдна. Затвори очи и видя жена си да става от леглото с разперен пеньоар, да го замята и да бърза към вратата.

— Ще отвориш ли? — попита Васил.

— Отворено е.

Няколко секунди след това чуха стъпките ѝ по коридора. „Ще повърна!“ — помисли си Асен Москов. Затвори очи и опита да диша през носа. „Миризмата“ го връхлетя отново. Почувства смут, изтръпване на крайниците. Като отвори очи, видя червената глава на Саша, надвесена над него. Разговорът тръгна припряно, с насилена сърдечност. Саша бръкна с ръка в чинията с шунка, изпи на екс чаша вино и седна под стенния часовник, както беше сядала винаги, но мястото на Адриана беше празно и създаваше неловкост. Васил не мръдна от стола, не промени напрегнатата стойка, нито темпото на пиене. Разговорът отскачаше от „Лунната соната“, жена, която беше прекарала известно време с Васил и която Саша знаеше, на последното турне в Норвегия, на Адрианиното писмо, както и на догадки за жената, която Асен чакаше.

Наближаваше единадесет. Вера щеше да дойде всеки момент. Сега можеше да бъде сам, въпреки че лицата, които виждаше наоколо, бяха започнали да му създават спокойствие.

— Това е Вера! — каза Асен, когато половин час по-късно чуха звънеца. Беше излишно — и двамата чакаха появянето ѝ, Асен заместваше Адриана. Искаше да го направи публично, да афишира новата си връзка. Беше ги принудил да се чувстват като участници в инсценировката. Без да го казват, и Васил, и Саша бяха издали присъдата си над заместителя. Тази вечер не можеха да откажат присъствие, но, ей богу, това беше първият и последен спектакъл.

Асен въведе момиче над среден ръст, с по-скоро руси коси и очи, които се запомнят. Първото впечатление не беше за цвят, а като че ли за дързост. Васил стана и предложи стол, направи го дървено, малко грубо и това беше първата крачка към естествено зародилата се непринуденост. Вера позна Саша Балцер, задържа ръката и направи сдържан, не лишен от мъжка солидарност комплимент.

„След малко ще отида да повърна!“ — реши Асен.

— Виж стените! — каза той. — Това са картините, които мога да ти покажа.

— Веднага ли?

— Не бързам! Виж ги като своеобразен реванш. Ти четеш свои стихове, аз показвам чужди картини.

— Как чужди?

— На Каров — каза Саша Балцер и го посочи.

Вера се огледа недоверчиво, но Асен потвърди с кимане.

— Не разбирам — Вера насилваше усмивката си. — Ако може да се вярва на табелата...

— Не може! Ще се задоволиш да видиш какво притежавам като частна собственост! — Асен допи водката. — Съжалявам, че не го познаваш достатъчно, за да разбереш колко приличат на него самия!

Васил Каров се засмя гърлено, с цяло тяло. Мършавият му стомах набираше пуловера, възлестите му ръце стискаха масата. До него звънеше накъсания сопран на Саша. Асен взе машинално парче шунка, изяде го, стана внимателно, отиде в тоалетната и повърна.

Седя дълго клекнал пред чинията на клозета, спокоен, с чувството, че се е държал добре и играл честно. Не чуваше смях. Заслуша се. Саша говореше за някоя от картините. Представи си ги прави една до друга, руса и червенокоса, и Васил пред масата с водка, с болен стомах и голи ръце. Нямаха никаква нужда от него. Асен се изправи, хвърли поглед в огледалото, видя блесналото си лице, пълните с влага очи. Отиде в спалнята, заключи вратата, съблече се и легна.

Събуди се в четири часа. Нямаше никой. В кухнята видя празни бутилки и измитите чинии, наредени за сушене в умивалника. Повъртя се и легна отново.

Повече от час Асен Москов ровеше из мътните си спомени. След снощното пиянство главата му беше склонна към халюцинации. Кафето изстина, зад стената Саша беше започнала да дрънка на пиано. Наближаваше седем часа. Слънцето, кацнало над сградите, разделяше на петна задните дворове, плъзгаше се по грапавите стени и се блъскаше в стъклата. Градът беше на крак. Дъждовете се бавеха и макар сутрин да беше хладно, истинската есен още беше напред.

Асен пиеше кафе в огрения от слънце хол, сменяше плочите на грамофона и гледаше през френския прозорец долу на улицата. В осем и половина щеше да трябват пари за новата колекция, до девет трябваше да се е срещнал с главния счетоводител, с моделиерите и най-късно до десет да предаде моделите в ателиетата. От понеделник работата щеше да „кипне“, това беше израз на Адриана. На двадесет и пети ноември беше насрочен художествен съвет, а днес беше дванадесети. Истинската работа не можеше да започне преди четиринадесети. Разполагаше едва с десет дни.

Всичко това след час и половина. Дотогава можеше да не прави нищо. Имаше нужда именно от безделие. Седмицата течеше сиво, уморително, а като изключи гостите снощи, и страшно скучно. Истинското напрежение щеше да трае и днес. От понеделник грижата щяха да поемат шивачите и той да си отдъхне. Представяше си как в един часа ще се качи в колата, ще кара с максимална бързина до Пловдив, ще обядва на „деветия километър“ и ще се върне бавно. Като човек без грижи.

Не си спомняше кога покани майка си, днес или утре, но щеше да провери по телефона и съобразно с това да търси отдушник на нервите си.

Баща му се лекуваше така. Тогава го преписваше на маниакалните му състояния. С годините доктор Стефан Москов беше заприличал на пациентите си. На обяд, около старата маса в хола, съобщаваше какви нервози си е открил, декламираше латинската диагноза и вдигаше глава да види ефекта. Ефект нямаше. Асен

посрещаше безстрастно такива декларации, вбесяваше го и се налагаше да слуша дълги тиради за коравосърдечието си. Един-единствен път, вследствие дългия опит, реши да се направи загрижен, но тогава го обвиниха в лицемерие. Старият Москов го нарече подлец и завинаги го направи чужд на грижите си.

Асен допи кафето и машинално обърна чашата. Това беше жест на жена му. Пиенето на кафе пред този прозорец — също. Ако затвореше очи, щеше да я види и сега. Става от сън, включва машината за кафе, съблича се и влиза в банята. Бави се десетина минути, излиза с грим и върху чехли с висок ток, които от вчера е занесла там, навлича пенъоара и отива в кухнята в момента, когато кафето тече в резервоара. Налива две чаши, вади от хладилника шише мляко, капва няколко капки в своята чаша, поставя кафетата на табла и ги занася в хола. Тогава казва: „Добро утро, Асене!“, и занася чашата му на бюрото. Понякога, обикновено в слънчеви дни, го целува около устата, в особено добро настроение разрошва косата му, след това отива до прозореца, обръща креслото и сяда. Долу е улицата, вартбургът им, потоците коли, еспресо — барът, пълен с избягали ученици, цветарницата аранжирана с изкуствени цветя, магазинът за колбаси и винаги все това. Адриана отпива първата глътка и запалва цигара. Тогава казва: „Излизам“. Погледът ѝ е празен, излъчва върховно усилие, пустота. Обръща се и тръгва. Асен става от бюрото и застава на мястото ѝ пред прозореца. Адриана излиза от входа, хвърля цигарата, настъпва я и оглежда двете страни на платното. Пресича несигурно и стъпила на отсрещния тротоар, тръгва, отъркваща се в стените. Сутрин Адриана ставаше като от гроб. Тогава в него се късаше нещо. Коя е тази жена? Каква е връзката му с нея?

Когато Адриана беше тук, отговорът беше един, когато го напусна, друг.

Асен вдигна кафето и стана. Имаше на разположение половин час. Взе шлифера и излезе. Обикновено ходеше пеша до модна къща „Диана“, но тази сутрин му предстоеше работа и взе вартбурга. Шумът на мотора, градският ритъм, движението го извадиха от мислите, включиха го в ежедневието, но на главните улици отново изплува Адриана. Когато пътуваха извън града, или вечер, когато движението намаляваше, Адриана седеше притихнала до него, с ръце на седалката и с глава, отхвърлена назад. Когато движението ги затискаше, когато

пълзяха едва-едва между колите, тогава се оживяваше, чувстваше се заобиколена от много хора, в центъра на света, лицето ѝ се променяше, поставяше ръце на таблото и с цялото си същество участваше в потока. По същия начин се държеше и в дома си. Заобиколена от майка, баща, брат, забравяше всичко, приказваше, ръкомахаше, задъхваше се, лицето ѝ пламтеше. Имаше свой свят и никога не го напусна, своя стая, свои любими предмети, мании, брат-дивак, на който вдъхна респект към Васил Каров, ограничена, ласкава майка, възрастен баща. Имаше свои цветове: бледосиньо и лила, марка обувки, парфюм и успяваше в стихийния пазар да се снабдява с това, което обича. Васил Каров имаше слабост към нея и не го криеше. Още в първите дни на запознанството им я нарече „восьчната принцеса“. Първоначално Асен потърси иронична оценка, но с времето си даде сметка колко здрав смисъл е вложен в този прякор.

Адриана се променяше вечер. С отминаването на деня настроението и се повишаваше, създаваше си стимули, ставаше ласкава, добиваше чувство за хумор. Със свечеряването Асен започваше да чувства погледа ѝ, търсеше го, ръцете ѝ добиваха нормална температура, движенията ѝ ставаха свободни, а постепенно и несигурни. Това състояние градираще. Изпитваше нужда от компании, от пиене и танци, смееше се звънливо със студения си сопран, държеше се свободно с хората, нежно с него. Гледаше уплашено часовника. Имаше чувството, че я краде, че ѝ отнема ценни минути, и използваше цялата си енергия до пълно отмаляване. Идваше нощта. Прибираха се в къщи или изпращаха гостите си. За момент във въздуха увисваше някакъв смут, изпитваха моментна паника, след което се втурваха един към друг.

Сутрин Адриана отново занасяше кафето си на прозореца и се втренчваше в улицата.

Асен спря вартбурга пред модната къща. Не слезе. Пусна парното, запали цигара, опита да намери музика. Навсякъде предаваха новини. От сградата лъхаше пустота, беше рано. Пред входа на хотела някакъв чужденец паркираше огромен автомобил, кафене „Диана“ се зареждаше с кока-кола. Всеки поглед потвърждаваше рутината на града и в това имаше нещо успокояващо.

Майка му намрази София. Една вечер, малко след смъртта на баща му, Асен се прибра и откри силуета ѝ пред касата на прозореца.

Беше осем часът, но лято — мракът все още имаше синкави оттенъци. Беше пияна. Държеше се като тези алкохолици, които полагат усилия да скрият състоянието си и намират това за забавно. Седна срещу нея, пушиха мълчаливи, чужди един към друг, но с някакво съчувствие, от което за първи път не изпита неудобство. По-късно Невена Московка изтрезня и се разплака. Асен очакваше да чуе познатите или поне предполагаемите приказки за безсмислието на живота, за нелепостта на смъртта, но вместо това Московка говори за София. „Студен град... — беше казала тя. — Град, в който няма стара част, не тече река и не мирише на кафе, не е град!“

На другия ден Асен взе назаем един москвич и тръгна да ѝ показва манастирите. Когато се върна, откри, че баща му е умрял наистина. „Изира ме и със смъртта!“ — каза майка му, но трябваше да минат години, за да си обясни думите ѝ.

Асен влезе в „Диана“. Качи се в асансьора, въпреки че кабинета му беше на първия етаж. За да не обиди майка си, не трябваше да признава, че е забравил точния ден на уговорката. Щеше да се обади да чуе гласа ѝ, и ако е възможно, да разбере кога го чака.

— Да се е случило нещо? — попита, като чу гласа ѝ в мембраната.

— Нищо особено — отговори Московка. — След един часа те чакам. Как си облечен?

— Ще сложа тъмен костюм — каза Асен и затвори телефона.

Завъртя още две „жици“. На Молеров главния счетоводител и на Борис Попов. С Молеров трябваше да отидат в банката, а Борис му трябваше следобед. Повече от два часа с майка му бяха опасни за нервите ѝ. Борис знаеше да отпуска и по-напрегнати лица от нейното.

В един часа Асен се качваше по стълбата на бащиния си дом. Стените бяха издраскани с надписи, на вратата продължаваше да виси табелката „Д-р Стефанъ Московъ“, кой знае защо, навяваща несериозност. На същия ред (на табелката), тръгвайки за казармата, беше написал „Far away to returning“ (Сбогом на завръщането). Тогава беше влюбен в Росица, а тя беше завършила английска гимназия.

Невена Московка се забави. Нямаше настроение. За тридесет и пет години се беше научил да я познава, кризите ѝ, парфюма ѝ. Чакаше

да свали шлифера, за да го разгледа. Умишлено не го направи. „Свали го!“ — очакваше да чуе и знаеше, че днес това не може да стане. Щеше да бъде мек, но ако настоеше, щеше да си отиде, както беше правил не един път. „Ще я науча да се държи с мен“ — беснееше Асен, но като я видя да отива към хола и да намята палтото си, почувства облекчение.

Тръгнаха тържествено, Московка обичаше да ритуалничи. Парфюмът ѝ оставаше облаци от миризми, полепваха по стените и всеки жител на кооперацията с положителност можеше да каже какво се е случило днес, събота, един и десет на обяд.

Асен беше запазил маса, от която се виждаше цялото заведение. Седнаха. Хвана няколко погледа на майка си и установи, че го е харесала.

— Ще вземеш ли едно уиски? — попита Московка.

— Точно това смятах да направя — каза Асен, въпреки че беше с кола и не му се пиеше.

— Аз мисля... — Московка мисли дълго — съомга хайвер и „Бьоф Строганов“... На моята възраст не бива да ям много.

— За мене „Строганов“ и суха „Тамянка“.

— Не обичам сладки вина — каза Московка.

— Сухата „Тамянка“ не е сладко вино — намеси се сервитьорът.
— Вие сте пили десертна „Тамянка“.

Московка млъкна, но стана морава и потъна още по-навътре в лошото си настроение. Не би могла и не искаше да признае правото на келнерите да се бъркат в поръчката. Още по-малко да дават съвети. Асен знаеше, че настроението ѝ ще се блъсне в него. За щастие поръчката взе бригадирът и щеше да се появи на масата едва за сметката. Мълчаха, докато Невена каза:

— Приличаш на баща си!

— Приличам на своя род. Поне по антропологични белези.

— Същото чело, същите скули, начинът да си вдигаш веждите...

— Приятно ли ти е?

— Той беше забележителен мъж. Беше „Ком ил фо“! Кой е този човек?

— Един писател. Беше жесток и капризен.

— Беше умен и нито един път не се почувствах неловко като негова жена.

— Отново говориш за общество?

— Фактът, че общуваме с хора, ни налага да се съобразяваме обществото!

— Аз го мразех! — каза Асен.

— Мразиш и мен — изражението на Москова не се промени. — Но пред хората, отношенията ни трябва да бъдат изрядни. Коя е тази жена?

— Жената на композитора Траянов. Младият мъж е любовникът ѝ.

— Хората не бива да създават деца — каза Москова. — Отвратително е да си налагаш майчино чувство към някакъв малък урод с нечленоразделни звуци и безразборна отделителна система.

— За мен ли говориш?

— За всички деца. Продължение на рода, майчино чувство... всичко е измислено в литературата. Всъщност ти се налага да поддържаш една лъжа.

— Твърдиш ли, че това се отнася за всички жени?

— Ние сме биологично еднакви.

— Оказа се, че сте патологично различни!

Невена Москова го изгледа.

— Като че ли искаш да ме обидиш?

Донесоха обяда. Асен не беше свършил с чашата си и я побутна напред. Жестът не хареса на майка му и той го повтори. Ядоха мълчаливо. Москова се държеше като на сцена, но никой не им обръщаше внимание и Асен с труд се въздържа да не ѝ го каже. Познаваше заведението, постоянните посетители. Можеше точно да определи съсловията, а те, общо взето, бяха три. Тук-там някои раиран панталон, или някоя демодирана шапка издаваха един стар свят, изпълзял на слънце през тези години на стабилитет. Второто съсловие, най-разпространеното беше това, което плащаше данък на някоя от музите. Третото, най-дръзкото — хората на частната инициатива, непманите (тази дума възкръсваше), работещи по мазета и тавани пластмасови изделия и всякакви атрибути на амбулантната търговия. Състезаваха се тоалети, претенции и капризи и Асен не без удоволствие откри, че мястото им е именно тук.

— Имаш ли вест от жена си?

— В Прага е.

— Можеше да ми драсне една картичка. Нищо, че не бяхме кой знае колко близки.

— Пише рядко — опита се да отклони разговора. — Борис обеща да мине.

— Имаш ли нейни вещи?

— Картини.

— Върни ѝ ги.

— Ще ги върна — обеща вяло.

— Разправяха, че била любовница на оня негодник, Васил Каров?

— Той не е негодник!

— Все едно какъв е! Истина ли е?

— Не!

— Точно такъв разговор очаквах — Московка взе чашата си. — Ето защо, искаш или не, но приличаш на баща си. И той не би признал на твое място.

— Адриана никога не е била негова любовница!

— Разбира се! — Московка категоризира отговора си и с това потвърди, че се съмнява. — Разнообразието в семейния живот не е вредно, напротив, води до опресняване.

— Подобен разговор между майка и син не е нормален!

Москова се усмихна.

— Казвала ли ти е, че си страхливец?

— Не е имало нужда. Винаги съм го знаел.

— Правиш ли нещо против това? Мога да си представя какъв ужас е да живееш във вечен страх!

Този път Асен се усмихна. Знаеше от опит, че с нарастване на лошото ѝ настроение майка му ще става все по-безотговорна в обвиненията и че на всяка цена ще потърси тема, в която да го намери уязвим. Ако страхът се окаже недостатъчно обиден, щеше да заговори за осакатения му живот, да го обяви за пораженец, безделник, ще заяви, че не е достатъчно мъж и че именно по тази причина Адриана си е отишла.

— Спя — каза Асен. — Насън не се страхувам от нищо.

— Сериозно те питам?

Москова го огледа отново. Имаше твърди очи, започващи да губят цвета си и заедно с бледосините сенки на клепачите приличаха

на пресъхнали езера.

— У Москови има няколко случая на лудост. Прадядо ти, генералът, малко след Освобождението е полудял в Русия. Ненавиждал е ръцете си и се е опитвал да ги отсече със сабя. Умрял в някаква лудница.

— Каква нужда да разказваш тези истории?

— Трябва да познаваш рода си. Сестра му се е разстроила на религиозна почва. Като малка учила в католически пансион в Гренобъл. Още там твърдяла, че е призвана да изкупи греховете на Мария-Магдалена. Живяла до дълбока старост, но в пълно помрачение!

— Не се тревожи! — Асен отново хвана чашата. — Чувствам се напълно нормален.

— Предупреждавам те — каза Московка. — Ние сме толкова чужди!

— Страдаш ли?

— Мислиш ли, че това е думата?

— Не! — каза Асен. — Не ми се сърди, но няма да те изпратя.

Лицето ѝ не мръдна. Без да иска, завидя на силата ѝ. Сега не му изглеждаше бутафорна, измислена или глупаво суетна. Напротив — беше агресивна и горда, знаеше, че не е била майка, и не искаше да има син по милост. Възрастта и немоцта щяха да я поставят на колене, но не искаше да получи обич и грижи, след като самата тя е отказала да ги даде.

— Животът с баща ти беше ад! — каза Московка. — Не ме прекъсвай! За мъртвите добро или нищо, но сега говорим за лични отношения. Той се срамуваше от половината неща на този свят и презираше другата половина. Беше егоист, а се мислеше за скептик, хората го ненавиждаха — той мислеше, че му завиждат!... Моля те, изпрати ме до вратата!

Асен остана да гледа как майка му ще криви глезени по неравния паваж на улица „Добруджа“. Внимавайки в разклатената ѝ походка, погледът му се отмести и попадна на два млади крака, нервни като жребци пред старт. Гледката му се стори позната. Момичето, вървящо срещу него, съзнаваше магнитната сила на тялото си и когато се изравниха, погледна дръзко, с онова вълнуващо признание за раса, което се поражда между добрите екземпляри на двата пола. Готвеше се

да се обърне след нея, когато срещна очите на майка си. На ъгъла в полупрофил Москова беше видяла и разбрала сцената. „Хайде ловецо!“ — казваше погледът ѝ, пълен с ирония, и с презрение. Останаха един срещу друг, до един миг, в който Москова направи крачка и се скри зад ъгъла. Асен се обърна в другата посока, но момичето беше изчезнало. Затворил очи, той възстанови походката ѝ, и с досада откри, че въображението му е имитирало Адриана.

Асен срещна Адриана в ателието на Акела. Това беше на другия ден след големия удар на Владо Матов.

Три кульора бяха минали за по-малко от час и Асен, единственият, който не пиеше, откри как се получи третият. Играеха финалните турове и клепачите на Иво Кодов бяха започнали да падат. Андрей Андреев раздаде картите. Матов беше пръв и направи реланс на блинда си. След него се включи и Иво. Асен избяга.

Когато дойде ред да кашират картите, Матов постави пред себе си своите, разделени на две, вдясно — три, вляво — две. „Три еднакви“ каза той и започна да рови по джобовете си. Извади цигари, запалка, запуши, но когато дойде време да вземе картите си, вдигна двете стари и трите новодошли. На земята останаха онези, които бе сложил вдясно и които знаеше. Матов избра две, симулира, че трите карти останали долу са тези, които Андреев му е дал току-що.

„Това е новият кульор!“ — помисли Асен Москов. След каширането Иво утрои реланса и на „пода“ вече се търкаляха около десетина хиляди лева. Андреев плати и сега погледите бяха насочени в Матов, вълчето лице на Андрей беше побеляло от напрежение, сивата му коса се беше смесила с потта на челото. „Умори се, Акела!“ — помисли Асен. Пред отрупаната с банкноти маса задъханият професор наистина приличаше на стария вълк на Киплинг. Матов взе „правата“, отпи глътка метакса и с нервния си тенор обяви „още по три“!

„Бягай, Акела!“ — извика Асен в себе си. Почувства схващане на врата и струя пот в улея на гръбначния стълб. Иво Кодов грабна чантата си от земята.

— Ще мисля! — каза той. Отиде в дъното на ателието, извади пачка пари и ги нареди пред себе си. Това беше хонорарът за паметник на Бенковски.

— Отброй тридесет хиляди — подвикна Акела, но гласът му дрънчеше от умора и Асен настръхнал, надвесен над масата, разбра, че Старият се готви да плаща.

— Платих! — изрева Иво и приближи със залитане.

— Аржан Конте! — „Тенорът, лишен от белканто, е най-противния тембър!“ — помисли Асен, готов да скочи, да избяга, да отиде по дяволите.

— Еклере! — Иво хвърли пачките на масата и с къкрещи глътки надигна бутилката.

— Плащам и аз — Акела стана, хвърли картите пред Асен и отключи старата „Тунгсрам“ каса.

„Акела печели!“ — изрева от радост вътрешният му глас, като видя четири риги с ас. „Браво, Акела! — ликуваше Асен. — Кучетата няма да ръфат стария ти задник!“ Андреев остави парите на масата и с последни усилия преодоля дрезгавината на гласа си.

— Покажи! — Асен беше готов всеки момент да изпълни такава заповед, но искаше да ги убие накрая и отказа:

— Ти си последен!

— Аз съм блинд! — каза Матев.

— Каре валета с ас! — изрева Иво.

— С ас, но каре риги! — не издържа вдетиненият Акела и тогава Матев нанесе смъртоносния си удар:

— Бял кент флош от купи!

В очите на Иво нямаше поглед. Асен му помогна да вдигне чантата и с периферното зрение го видя да залита към изхода. Акела се ровеше в картите на Матев.

— Сигурен ли си? — това беше наивен въпрос. — Кентите се бъркат често!

— Провери! — Матев пълнеше с пари кремавото си сако.

— Ас, седем, осем, девет, десет и нито едно Каро! — Акела се отпусна на стола.

— Професорът загуби! — каза Асен втренчил погледа си в Матев. — Ти имаш късмет, Владо!

— Да — призна Матев.

— Ти си голям играч — продължи Асен, — ще станеш и голям скулптор! Иво Кодов умря! Тази вечер ти му взе хонорара за една година!

— Карта! — Владо погледна подозрително и побърза да закопчае сакото си. — Друга вечер ще спусна гумите! Ще трябва да ме чакат до другата вечер?

— Естествено! — Асен не знаеше какво иска.

Нервите му бяха опънати, стомахът, измъчен с тютюн, цял ден не беше хапвал зальк, тенорът го дразнеше като скърцаща врата и мисълта, че това нищожество, този некадърник ще си отиде със седемдесет хиляди лева по джобовете, му действаше като заплаха.

* * *

— Остани да спиш тук! — предложи Акела, съблече се гол и влезе в банята. Приличаше на престарял величествен император.

„Владо слиза по стълбите!“ — От прозореца, изрязан в самия покрив, го изчака да се покаже на улицата. Отдолу блесна оскъдното осветление на площад „Семинария“, проточени като змии, линиите на трамвая вървяха по наклона на булеварда и се криеха под свода на кестените. Отсреща, при ресторант „Баядерка“, превит на две мъж вадеше куфари от такси. Владо притича, погледна към ателието, размени няколко думи с шофьора и седна до него.

„Владо е на мост «Граф Игнатиев»“ — помисли Асен и отиде до бокса. Имаше пакет какао и кондензирано американско кафе „Хършли“. Разби лъжица кафе в чаша ледено мляко и се бърна на прозореца. „Владо е на Орлов мост!“ — имаше натрапчивото чувство, че той кара таксито и че страшно бърза да се отърве от опасен пътник. „Завива по «Руски», по «Толбухин» и лети към булевард «Дондуков», влиза в «11 август»... петдесет, сто, сто и петдесет метра, спира, плаща, качва се по стълбите, първи, втори, трети етаж, дървена стълба към мансарда, петнадесет стъпала. Вади ключа си, отваря... една секунда, пали лампата, две — минава по антрето и отваря стъклената врата!...“

Асен седна пред телефона, набра номера и зачака. Миг-два и тенорът изскърца в слушалката.

— Асен е — каза Москов. — Няколко думи! Например мога да ти кажа как правиш кульорите. Кашираш три карти, но твоите минават два пъти през ръцете ти. С две думи, търсиш кульор от осем карти!

— Акела спи ли? — попита Владо.

— Мога да го събудя!

— Недей — казва Владо. — Как оценяваш мълчанието си?

— Партежон!

— Ти си луд!

— Ще похарчиш парите и ще поискаш от Акела да ти възложи работа. Междувременно този трик ще стане популярен във всички карета!

— Една трета?

— Като за приятел тридесет хиляди!

— Убиец!

— Да те поздравя ли с решението?

— Да.

— Поздравявам те!

— Благодаря... Утре по обяд в плик. Никаква поща! Писмо можеш да не пишеш.

— Разбирам. — Владо мълча известно време. — Досещаш ли се какво ще се случи при реванш?

— Ще го обмисля тази нощ! — Асен затвори телефона, стана и на пръсти влезе при Акела. Професорът спеше като умрял, с отворена уста и бели чорапи. Дори в най-големите горещини Андрей Андреев не се разделяше с памучните си чорапи, с боне за сън и с навика да смуче пръста си.

Асен отиде в банята. „Тази нощ спечелих аз“ — извика той, докато водата се стичаше по главата му.

* * *

Асен Москов скочи и разтърка очи. Спеше в ателието на Акела. През пердетата видя зенита на слънцето, на масата последствията от вечерта. Пепелниците и чиповете стояха разхвърляни върху сукното. Под душа се сети за съня си. „Има си хас това видение наистина да прилича на Адриана!“ — затворил очи, той възстанови цялата прелест на миража си. Измит, загладил с длани косите, Асен влезе в спалнята на Акела. Завари го завит с чаршаф и с чаша изстинало кафе в ръцете.

— Имам аритмия, световъртеж и болки в черния дроб — проплака Акела. — Чувствам се на сто години, а в два часа ще дойде Адриана. Отсечен дъб! Едва сега мога да кажа: „Аз съм Акела!“

— Излез на въздух — предложи Асен, — да изпием по един бульон? Ще се почувстваш по-добре.

— Нито мога да ям, нито да пия! Искам да ида в Боровец! Провери по телефона дали фондът може да ми осигури стая от тази вечер!

Докато Асен получи съгласието на фонда, Акела преброи парите си, избръсна се и освежи с горещ пешкир лицето. Облечен в кремав костюм, с бяла панама и силни коси, разпилени върху яката, той приличаше на сатир, заминаващ на минерални бани.

— Ето ключа — Акела чакаше колата да загрее. — Държа Васил Каров да не идва в мое отсъствие!

— Защо?

— Адриана е млада жена!

— Как да те разбирам?

— Не, че ти вярвам — засмя се Акела, — но те познавам! Няма да рискуваш благоволенията на професор Андреев заради една жена. Дори да е златна!

Асен се прибра в къщи, преоблече се, взе плика, който Владо беше оставил за него, и излезе. В един часа беше в Руския клуб. В един и половина тръгна към ателието на Акела с бутилка уиски под мишница, в джобовете му шумяха хиляди левове, прехвърлени от „тунксрама“ на Акела в неговото владение. Щеше да разполага с дома му, с любовницата му, с леглото му, щеше да злоупотреби с доверието му и да се постарее това да не остане в тайна. „Ти си умрял вълк, Акела!“

До два часа успя да разтреби хола, да изхвърли пепелниците, да прибере масата за покер. В два и половина наля чаша скоч, смени плочата на грамофона и се просна на нара. В три и десет се затътри сънлив към вратата и отбори на непознатото момиче.

— Кого търсите? — попита той.

— Професор Андреев.

— Замина за Боровец.

— Не може да бъде!

— Щом ви казвам, може! — натърти Асен и се приготви да затвори вратата.

— Не е ли предал нещо за мен?

— Не... Всъщност коя сте вие?

— Казвам се Адриана.

Докато вървеше след нея и после, докато пръскаше лицето си с вода, Асен си даде сметка, че тази Адриана, която чакаше, не съществува, че тя се яви в съня му, но му натрапи представата за достоверност и го изправи пред разочарования. Онази имаше едър бюст и силни крака, тази носеше кафяв пуловер и жълти велурени панталони, под които можеше да предположи повече финес, отколкото крещяща плът. Онази от съня му имаше меки очи, тази сини, остри като ками, бързи и опипващи.

— Има писмо за вас — каза Асен. — Кой знае защо, очаквах да се появи огромна жена? Вие сте по-скоро момиченце.

— Разочарован ли сте?

— Не знам.

— Какво пиете!

— Уиски. Искате ли?

— Да! Вие сте Асен Москов.

Асен кимна.

— Сънувах една жена и ѝ приписах вашето име. Бях го чул от Акела. Ваш ръст или малко по-едра, по-светла от вас, с една извивка на носа, която при жените избягват да наричат орлова, с доста плът, без да е мека... Но най-характерното в нея бяха краката. Имаше твърде силни прасци за свършените си глезени. Насън ми се роди интересен образ. Сравних ги с ръкохватка на рапира. Харесва ли ви?

— Не зная — каза Адриана.

— Акела би изпаднал във възторг. — Асен отпи и се обърна към момичето. — Бихте ли направили кафе?

— Защо го наричате Акела?

— Това е една приказка... дълга.

— Аз имам време.

— Може би по-късно, с кафето.

— Какво знаете за мен?

— Името Ви.

— Само това?

— Не е ли достатъчно?

— Лъжете! — каза Адриана. — Андрей Андреев как го наричахте?

— Акела.

— Акела ви е казал, че съм негова... че му позирам... и какво ли не още... така ли е?

— Не.

— Не сте много общителен! Какво искате! — Адриана стана. — Ще направя кафе и ще остана до шест часа. Ако не ви е приятно, можете да си вървите, да спите... Изобщо правете, каквото искате!

— Не се сърдете — Асен седна на нара. — Искате от мен да предам професора си, да го направя смешен? Горкият Акела не заслужава това!

— Вие ми отговорихте!

— Косвено! — Асен се усмихна. — От глупост.

Беше минало време, кафетата бяха изпити, но разговорът вървеше трудно, въпреки че беше разбрал всичките ѝ планове. Адриана се готвеше да кандидатствува в Художествената академия и разчиташе на Акела в академичния съвет, Асен беше уредил по телефона среща с Васил Каров. Заминаваха за Созопол с парите на Андреев. Това подобри настроението му, но не намали тревогата. Адриана беше започнала да му се вижда красива. Чувстваше, че куражът му се изчерпва и че всеки миг влиянието ѝ върху него се засилва.

— Огладнях — Адриана стана, завъртя се на пети и отиде в бокса. — Празно като във военно време. Дори хляб няма.

Асен отиде след нея. Видя я да клечи разочарована пред стария Зил, огромен ресторантски хладилник. Имаше бутилки вино, различни видове домашни ракии, но нито едно парче месо или каквото и да е било друго.

— Можем да стотвим нещо — каза той. — Стига да имаш време! Пет и десет е...

— Време имам в изобилие, но нито една стотинка...

Асен хвърли парите на масата. Тогава, а и години по-късно щеше да помни този ден като „царския“. Асен Москов откри цената на парите. Разбра какво купуват, как могат да променят отношения, стигнали до канон, как могат да преобърнат една вечер от отегчение в празник.

Докато я чакаше да напише поръчките, огледа като за първи път ателието на Акела. Беше празно, но по елегантен начин. Имаше въздух, всяка мебел се открояваше в релефа си. Нямахше излишни неща, може

би липсваха необходими вещи, но те щяха да отнемат най-важното тук — въздуха. И Акела се беше лишил от тях. На огромната маса, заобиколена от мутерхенди и фатершули, Адриана приличаше на малка светлокоса владетелка, изпращаща на пазар камериера си. В небрежността на високия ѝ нестабилен почерк Асен откри някакво охолство, което го накара да се почувства равностоеен на обстановката и да заиграе театър, който в собствения му дом, значително по-нареден от този, не му бе минал наум. Преди да тръгне на пазар, Асен огледа ателието, Адриана, седнала върху босите си крака, щедрата празнота на помещението и откри, че богатите хора живеят независими от вещите, че преплитането на личностите има смисъл тогава, когато е предизвикано в емоционална среда, и че той, Асен Москов, е длъжен да се снабди с всичко това един ден (този ден не бива да бъде далеч), за да осмисли отношението си към хаоса и да се скрие от него.

Асен купи месо, картофи, зеленчуци, подправки. Не намери лимони и някакъв корен, но можеше и без тях. Адриана го посрещна одобрително, хвана го под ръка и го заведе в бокса. За този час на отсъствие и тя не беше си губила времето. Върху печката кипяха две тенджери с вода, в умивалника лежаха на ребро измити чинии, през вратата, на хола върху бяла покривка блестяха сребърни прибори и тънък порцелан. Въпреки дневната светлина беше спуснала плюшените завеси и запалила аплиците над касата и дивана. На средата на масата амалгамирани свещници, на грамофона — „Меланхолична серенада“ на Чайковски, достатъчно тенденциозно сантиментално, за да бъде ясно, и достатъчно невинно, за да е трогателно.

Адриана сияеше. Ръцете ѝ нарязоха месото на идеални квадрати, принуди Асен да мие зеленчука няколко пъти по-дълго, отколкото той смяташе за нужно, забрани му да пие, докато не нарязва лука, доматиите, докато не разби яйцата до онази степен, която прие за задоволителна, и всичко това с толкова вродено изящество, че Асен се подчиняваше с бързината на птица, признаваше грешките си, поправяше ги с театрално-гузна усмивка, крадеше глътки скоч зад гърба ѝ, правеше го така, че да го залови на местопрестъплението, и с щастливо нетърпение очакваше заканително размахания ѝ пръст. „Ей, ти!“ — казваше Адриана и в това нищо не значещо възклицание откриваше

толкова основание за щастие, че се задъхваше, разболян от очакване. Какво очакваше? За това не смееше да мисли.

Когато месото и зеленчуците влязоха във фурната, Адриана отиде в спалнята на Акела и след малко го повика по име: „Ела, Асене!“ — каза тя. Това му се стори толкова интимно, че докато прекосяваше хола с ръце в джобовете, из главата му се въртяха какви ли не предложения.

Завари я пред гардероба да се рови из ризите на Акела. На леглото имаше син костюм, на пътеката лъщяха чифт обувки, опънати в калъпи. Адриана избра връзка, остави я на леглото и го помъкна към банята.

— Живея на другата страна на площада — каза тя. — Оттук не се вижда. Докато се преоблека, искам да те заваря избръснат и в дрехите, които видя там. Ако обувките не ти станат, можеш да останеш със своите. Ще се върна след половин час. Искам да ми отвориш с костюм и връзка.

Асен я видя да прекосява площада, да люлее високия си задник в жълтите кожени панталони и изпита завист и паника. „Тази жена не е за мен!“ — прозвуча в ушите му и там, облегнат на парапета, почувства нужда да бяга. Можеше още сега да вземе рейса за Боровец, до довечера да е там и обратно тук с колата преди истинската нощ. По дяволите парчетата месо, безупречно наредената маса и парадните дрехи на Акела. „Адриана е скъпа жена. Парите не са мои. Ателието, сервизите, всичко тук е чуждо!“ Това бяха съображения, които непрекъснато се блъсваха в главата му, докато сваляше ципа на джинса, докато оглеждаше мършавото си тяло във флорентинското огледало на Акела и докато, седнал на ръба на ваната, сапунисваше лицето си.

Асен Москов се поддаде на театъра. Панталоните му стояха добре, въпреки че сигурно изглеждаха малко широки в бедрата. Обувките и ризата бяха като за него, когато отстъпи и се огледа в несъвършените съвременни дрехи, откри за себе си, че е роден да носи костюми. Адриана беше избрала виненочервена връзка, но Асен се зарови из гардероба и откри друга, която му се стори по-подходяща. Сега със синя връзка на бели точки картината му се стори смайваща. Направи няколко крачки и се обърна. Да! Така може да отиде навсякъде. Доволен от себе си, Асен се върна в хола и седна

внимателно на grosмутерхенда, несъзнателно подчинен на някаква тържественост, натрапваща се от представата за официалност. Асен запомни завинаги този миг.

Седем години по-късно създаде на Васил Каров предпоставки за същия театър.

Адриана се върна в дълга рокля с деколте и куфар. „Вътре е коженият панталон“ — помисли Асен, докато го взимаше от ръцете ѝ, и го внасяше в хола.

— В тези дрехи няма да си позволиш да ми говориш грубост — каза тя.

Седнаха един срещу друг. В очите ѝ имаше нещо, което не можа да определи дори после, през годините на брака. Въпреки изобилието от чувства, които напиреха в нея, въпреки сиянието, което се виждаше в очите ѝ, в лекотата на движенията, Адриана владееше някаква резерва, която я държеше трезва, неподатлива докрай на вълненията. В началото това го вдървяваше, а по-късно го изнервяше, плашеше и дразнеше.

— Искам този дом да е наш — каза Адриана. — Ще те посрещам в дълга рокля. Ти ще сядаш там, под часовника и ще гледаш как нареждам масата. Би било хубаво, нали?

— Сигурна ли си, че искаш именно аз да сядам там?

Адриана не отговори.

— Обичам мига, който събира хората около масата — каза тя. — В него има повече, отколкото се признава. Масата крие много чарове и не е еснаф този, които го открива. През деня се вижда всичко, хората са уморени, зли... Със свечеряването става нещо с тях. Променят се, заприличват на себе си, а ако ги наредиш около масата, стават красиви... Като тебе например. Сега си друг човек. Очите ти са меки, тембърът — на цивилизован човек... Сега си красив и не само дрехите са причината.

— Ти си красива — каза Асен. — Красива и чужда. Всичко наоколо е чуждо... Дрехите, масата...

Очите ѝ се разшириха, загубиха цвета си, а когато го възстановиха, имаха твърд блясък. Мълчаха няколко секунди. Асен запали цигара и опита да скрие настроението си. Отпи безсмислени и безвкусни глътки, почувства вдървяване на лицевите мускули, сигнал

да престане със скоча, а когато остави чашата и я погледна, откри насилието и върху нея. Адриана опитваше да каже нещо и не можеше.

— Да?

— Искам всичко да бъде твое — каза тя. — И дрехите, и аз! — скочи и тръгна към бокса. — Кавърмата трябва да е станала!

Когато остана сам, Асен затвори очи и се прекръсти. Не беше религиозен, поне не се отнасяше сериозно към бога, но си отваряше вратичка, ако случайно има такъв.

Адриана поднесе кавърмата, вино от запасите на Акела, салатата с настъргано сирене. Асен нямаше нито вкус, нито апетит, но се насили и поиска още. След вечерята се преместиха на масата пред балконската врата и пиха уиски, загледани в оскъдното осветление на площад „Семинария“. Видяха залеза на луната, затварянето на „Баядерка“, смяната на постовия милиционер. Бе единадесет и половина, когато Адриана стана и отиде в спалнята. Асен остана сам. Пред него беше празната бутилка, препълнен с угарки пепелник, изстинало, недопито кафе. Продължи да се взира в нощта, трескаво напрегнал полупияния си поглед. Беше дванадесет и половина, когато свали сакото, разхлаби възела на връзката и влезе в спалнята. През дифузното осветление на светла нощ видя Адриана легнала по гръб, без обувки и с пепелник, отсичащ ъгъла на деколтето.

* * *

Васил Каров пристигна в Созопол с три дни закъснение. Притичвайки в дъжда, се добраха до администрацията, платиха бунгалото, курортната му такса и отидоха под навеса на ресторанта.

— Ще полудея — каза Асен. — Ревнувам Адриана от съня ѝ, от всичко, което не мога да видя. Ако ми се мерне Акела, ще го удуша като куче, а се изприщвам, като си помисля какви мръсотии ще ми направи!

— Луд си, да мислиш за Акела!

— Не го познаваш! — Асен се вгледа в лицето му, очакващ да открие съчувствие. Отказа се.

Васил Каров живееше като непорочно бебе и нямаше представа какви игри се разиграват в административните кръгове. Испита нужда

вместо него в този момент да бъде Борис Попов, Ивайло или някой друг, но чужд на илюзиите и със здраво чувство за реалност.

— Порадвай се на наглостта си! — каза Васил. — Не оставяй впечатление, че се боиш от Акела. Прати го по дяволите!

— Какво ще стане с мен, когато Акела ми пресече пътя в художествения съвет? Няма да потвърдят проекта за сградите, ще внуши на инвеститора да ме задраска в списъка... Няма ли да бъде Адриана първата, която ще ме напусне?

— Ако те напусне, значи не е била жена, която заслужава риска!

Близо половин час гледаха дъжда, без да разменят дума. Преди появяването на Васил като че ли можеше да напусне реалния свят, да се затвори в бунгалото с Адриана и да изключи „дразнителите“. Сега се дразнеше от всичко. Под краката му скърцаше пясък, на дълъг синджир, изпънат като ластик на прашка, кучето на пазача, млад вълк с червеникава козина, лаеше срещу всеки минаващ по пътеката между бунгалата и ресторанта, на грамофона се въртяха гръцки песни и съпровод на китара, дъждът не спираше и Асен чувствуваше вдигнатата кожа на слепоочията си, нервни тръпки по протежение на гръбначния стълб и полагаше усилия да не се поддаде на настроението си.

Адриана ги завари пияни. Същата вечер Асен обяви брака и покани Васил за кум. Оставиха на него грижата за партньорка.

Курортът започваше да се засилва. Васил и Асен научиха Адриана да плува. Адриана приготвяше кафето сутрин и в часа следобед, Асен вадеше миди и ходеше на пазар, докато Васил бродеше син от студ, около Кефалония за две-три платерини на ден. Вечер ядяха риба, пиеха созополски памид или слизаха в казиното на пристанището. Времето течеше. Васил прекара една седмица със Зоя Хубалкова, жена на един инженер от Братислава, весела и буйна словачка, която не се посвени да направи истерична сцена, когато „Емона“ ги отнасяше от Созопол. След нея се появиха Ана Австрийска, къдраво момиче с черни очи, наречена Австрийска от нетърпящия еднообразието Каров, Роза Велева — Морската болест, луда за панаири и циркове, момиче, способно да прекара цял ден на стрелбището. Васил я остави едва след като го принуди да повръща на въртящите се столчета. Без прякор остана единствено Лилда.

Лилда се появи около палатките по бикини, с тъмни очила и боса. Под ластика на гащетата ѝ се подаваше кутия цигари, в ръцете ѝ — малко кадифено портмоне. Не отказа поканата за обяд, но вечерта се появи с ослепителен грим в опел — рекорд, смайваща и царствена. На другия ден Васил не дойде нито на кафе, нито на обяд в ресторанта. Едва надвечер пиратската му мутра се появи зад бунгалото. По нищо не личеше, че с него е станало нещо, но когато ги поведе към шосето, Лилда ги чакаше в опела, прегърна Адриана и каза:

— Другият подпис ще бъде на Лилда!

Асен Москов и Адриана се ожениха в градския съвет на Созопол. Асен се държеше като господар на света, заставяше оркестъра да свири ту за жена му, ту за Лилда и го прави, докато разговорът между двете привлече вниманието му.

— Твоят брак е грешка — казваше Лилда. — Омъжваш се за момче, а имаш нужда от мъж. Никога няма да се омъжа за Васил, въпреки че го харесвам, и ако се поддам на чувства, мога да се влюбя в него.

— Ние ще работим заедно — отговаряше Адриана и треперещият ѝ глас звучеше толкова наивно, че Асен неволно призна логиката на Лилда! — Искам да изградя с ръцете си дома, който ще имам, да го напълня с предмети, които ще обичам...

— Това е работа за цял живот. Докато изградиш противния си дом, ще откриеш, че животът е минал, че по света има интересни неща, красиви мъже, големи курорти... Все едно, аз няма да се омъжа, докато един брак не ме спаси от мисълта за утре. Не ме интересува как ще изглежда мъжът ми, ако е в състояние да ме отърве от грижи.

Адриана беше момиченце до Лилда, а бяха на една възраст, един ръст и като че ли от една порода.

Когато Васил подгони рекорда по шосето към Слънчев бряг, притихнала, Лилда се поддаде на общото настроение. Сега тя беше горда с Васил Каров. Той беше мъж с пиратски очи, с маниери и нерви на командос (нейни думи) и това я ласкаеше. Васил, бесня, танцува, пи невъздържано. Асен го познаваше достатъчно, за да го разбира. Лилда не получи прякор и беше единствена, която принуди Васил към самодоказателства. Тази вечер те, духовните родители на брака им, плуваха между чужденците в странна еуфория. Танцуваха с англичани

и шведи, целуваха се с партньорите си и се връщаха един към друг с чувството, че прекарват заедно последна вечер.

На връщане шофираше Асен. Уморена и щастлива, Адриана го въздържаше от скорост. В колата присъстваше някаква рутина на охолни отношения, сигурност и Асен, спирайки пред къмпинга, за втори път този месец се закле да живее живота на богат човек.

Лилда замина. Баща ѝ беше търговски представител в Бразилия, отпуската му свършваше и беше време да тръгнат за Рио. Васил я изпрати подигравателно и мрачно, усмихна се на уверенията ѝ, че ще му пише, но когато „Емона“ се скри зад остров Свети Иван и сирената се сля с клаксона на рекорда, спрял над развалините, наречени Картаген, извади статива и загледан в морето, нарисува напрегната от пламък абстракция, в която облаците добиваха формите на женски глави, а под тях крачеше човек с празни вътрешности.

* * *

Акела го посрещна бесен, нарече го крадец и заяви, че е възложил сграфито на Владо Матев. Асен не се изненада, напротив, беше подготвен за такъв удар. Следващият ден се яви пред възлагателната Комисия с оспорване на решението ѝ, но срещна само иронични погледи. За една седмица разбра каква китайска стена се е вдигнала около него и колко минимални шансовете му да се справи. За негова изненада Адриана беше в списъците на приетите в Академията и въпреки че подразбираше машинациите на Акела, не помрачи радостта ѝ. Остави я да мисли, че го дължи на талант. Това беше началото на съжителството с майка му. Макар и остри, отношенията все още не бяха нетърпими. Адриана купуваше цветя, обичаше да се бави в банята, пиеше по пет-шест кафета на ден, а това значеше, че преседяваха твърде дълго в банята и кухнята и че безогледния характер на старата Московка се въздържа с последни усилия. Асен не виждаше изход. Доходите му бяха сведени до нула, непрекъснато теглеше пари от влога си и виждаше как застрашително спада. За шест месеца, до февруари на следващата година, положението им беше почти непоносимо. Адриана се въздържа няколко пъти срещу острия език на Московка, но в навечерието на сесията нервите ѝ не издържаха и се

премести при майка си. Пред Асен възникна нов проблем. Ако искаше да запази семейството си, трябваше да се отдели с Адриана си и да ѝ спести нетърпимия нрав на старата. Един следобед Адриана влезе в кабинета на баща му, пусна старото менде, радио отпреди войната, и каза: „Бременна съм!“ Асен не знаеше как да потисне паниката си. Адриана разбра. Въпреки насилената му радост, целувките, празненството, в което се включиха Борис Попов, Васил и Ивайло, няколко дни по-късно Адриана се върна бледа, смъртно уплашена и каза: „Махнах го!“ След скандала, крясъците и съжаленията, които изигра пред нея и майка си, Асен почувствува облекчение. На другата сутрин Адриана занесе кафето си на прозореца, примъкна стол и седя дълго втренчена в улицата. От този ден нататък това се повтаряше всяка сутрин, където и да се намираха, в продължение на седем години.

Когато скандалът на Москов с Акела стана популярен, започна отливът на приятелите му. Нормално беше Владимир Матев да триумфира, да го мрази и да търси начин „да му забие нож“, но поводът на Борис Попов беше нищожен. Една вечер в Клуба на журналистите Акела ги видя заедно, тогава Борис потърси повод за конфликт и го намери, но по-тежко и тягостно впечатление му направи Адриана.

— Аз съм виновна! — каза тя, заключи се в спалнята и плака дълго.

Когато излезе, очите ѝ бяха сухи, беше се овладяла, но изглеждаше дълбоко нещастна. На другата сутрин Асен потърси Киряков.

В модата влезе с нежелание, с чувство, че прави компромис, но малко по малко работата го увлече и потъна в нея. Киряков беше преподавател по история на костюма, беше почтен човек, естествен враг на Акела и владееше половината от Академията. Беше нервен мъж, със скромни възможности, със заслуги към държавата и либерален в рамките на възможното. Бяха го натоварили да създаде модни къщи, да подобри качеството на облеклото, да разнообрази линията и кройките, да създаде европейски образ на мода. Асен се възползва от възможностите да се стабилизира, положи усилия, прегледа класьорите на световните фирми, модните журнали, издадени във Франция и Италия, създаде си известна представа за тенденциите,

дотогава не подозираше, че съществува например „романтична линия“ и когато се зае с първата колекция, по внушение на Адриана гарнира моделите с елементи от фолклора. Министерството на леката промишленост подписа бюджета, одобри колекцията и я пушна в производство. Димитър Киряков беше свикнал да отдава дължимото на сътрудниците си, назначи Москов за главен моделиер, организира по негово, по-скоро по желание на Адриана ателиета, изписа от „Некерман“ машини и материали от „Кутюр“ (Висша мода) и предяви иск пред министерството за внос на козметични и парфюмерийни артикули от Франция и Италия. Адриана се увлече. Асен разбра, че ако някой е годен да води „къщата“, това е само тя. Чувството ѝ за вина я накара да хвърли всичките си сили в модна къща „Диана“. По нейно настояване проведе конкурс за манекени, подбра хора за ателиетата, тичаха в продължение на месеци да подсигурият бюджет за редакция, сграда, да издействуват хартия, фотолаборатория, бюро за реклама, часове за ревюта. После започна втория период, най-тежкия. Хората не бяха свикнали по подиума да вървят мъже и жени, да изглеждат красиви и това да им се вижда в реда на нещата. Заваляха открити писма, доноси. Модната къща беше обвинена, че чрез нея се промъкват буржоазни тенденции, беше необходимо да минат години, тълпата да привикне, да схване модата като част от живота си, да се отнася сериозно към новото, да обърне внимание на вида си. Стройните манекенки бяха живо обвинени срещу невъздържания им начин на живот, срещу лакомията. Французите бяха казали: „Добрата кухня взима повече жертви от най-жестоката война!“ и Асен наложи този цитат като заглавие на рубрика. За да бъде красив и елегантен, човек трябваше да се лиши от тлъстините си. Не само естетически, но и здравословни причини го налагаха. Асен Москов привлече към списанието лекари, социолози и естети, които на популярен език защитиха модата. Киряков водеше предприятието формално. Всъщност идеите идваха предимно от Адриана. „Тук трябва да се отвори магазин, там ателие, трябва да се внесе Шанел, Казабланка, Фиджи, спрейове, тушове, мигли, трябва да се заменят бакелитовите самобръсначки с «Насет», «Уилкинсън», «Шик», «Жилет», да се допусне на пазара Кристиан Диор, Мадам Роша, да се поканят колекциите на Нина Ричи и Истерел, да се даде предпочитание на цветните десени, да се променят моделите на обувките.“

Киряков полагаше неимоверни усилия, убеден, че сътрудниците му знаят какво искат. Заплатата на Асен Москов се повишаваше непрекъснато. Държавата му отпусна апартамент — на изплащане, получаваше хонорари, премии, плащаше му списанието, рекламният отдел, художественият съвет. Тогава развиха втория клон на фирмата. Започнаха да правят вътрешна украса на външнотърговски предприятия, кантори, самолетни и железопътни агенции, рекламни бюра. Привлякоха архитекти и дизайнери, изписаха първите алуминиеви лайстни за магазините, създадоха специализирани базари за вносни стоки.

Адриана беше трети курс в Академията, когато се прехвърли от класа по живопис на Акела в класа по текстил, воден от Киряков. След дълги пререкания академичния съвет се съгласи да прибегне до такъв компромис. Това окрили Адриана, „разби“ омразата ѝ към Академията и направи усилията ѝ смислени. Киряков възнамеряваше да я задържи като асистент и в избора му имаше основания. Никой от сътрудниците му не познаваше модата по-добре от нея.

Адриана печелеше достатъчно, за да предизвика първия скандал. Една сутрин, още се търкаляха в леглото, когато се изправи на лакти, зарови нос в косата му и каза:

— Вече можеш да се върнеш към маслените бои!

— Искаш да те рисувам?

Адриана се пресегна, придърпа чантата си и измъкна някакъв лист.

— Наех ти ателие — каза тя. — Това е договорът.

Асен прочете документа и дълго мълча, преди да каже:

— По-нормално беше да ме питаш!

— Мислех, че ще се радваш?

— Не знаеш ли, че съм до гуша в работа! За да рисувам, значи да не спя!

— Ще зарежеш тази работа! Сега Акела не може да те притисне към стената, а като завърша, ще мога да поема аз. Заради мен се хвана за модата, мой дълг е да те отърва от нея.

Адриана се опита да го целуне, но Асен извърна глава и скочи.

— Кой ти каза, че заради теб съм се хванал за модата?

— Така беше, Асене. Направи го от немай-къде! Трябва да признаеш.

— Един господ знае какво трябва да признавам! Намерих поле за действие и се хванах за него. Ако тогава можех да се занимавам със стенопис, сигурно щях да го предпочета. Времето ми мина и трябва да съм идиот, ако зарежа всичко и започна отначало.

— Но ти искаше да рисуваш картини?

— Искал съм, какво значи да искаш! На времето исках да ставам летец, после професионален водолаз! Виждала ли си хора, разкъсани между намерения и възможности? Не зная нищо по-жалко от амбиции без покритие.

— Когато започваше с модата, не мислеше така! — очите на Адриана светнаха ядно и Асен помисли, че е нелепо да се кара с гола жена. — Тогава твърдеше, че временно започваш мода, че един ден ще се върнеш към четките, че амбициите ти са свързани с живописиста! Кога лъжеше? Сега или тогава?

— Тогава! — каза Асен. — Бил съм твърде сляп, за да не си давам сметка колко лесна плячка бих бил, ако взема да излагам картини. Виж Васил Каров! От всички нас, само той рисува, както мисли, и единствен той едва свързва двата края. Ние изплатихме апартамента и осигурихме материалната си независимост!

Адриана скочи и всичко, което прочете в очите ѝ, беше презрение.

Може би щеше да го чуе, ако не беше я спрял:

— Гола си! — каза Асен и излезе.

На обяд в хола висеше картина на Васил Каров. Беше силно, напористо платно, диво като автора си. Щеше да бъде обвинение срещу Асен, да дразни лумпенското му ежедневие с дръзките си тонове, да направи живота му ад. Москов излезе от къщи, взе такси и се прибра със зелена бухара, персийски килим три на шест, твърде скъп за онези години и твърде разкошен за дом като неговия. Адриана не каза нищо, въпреки че разбра намека. Асен избираше живота. На другата сутрин взе кафето си и седна пред прозореца. Докато гледаше гърба ѝ, Асен изпита болка и първите признаци на отчуждението. Когато Адриана тръгна към Академията, походката ѝ беше разклатена,

колеблива, но на обяд Асен откри нова картина. Това беше повече от очакванията. Адриана започваше война срещу него. Добре, той щеше да я приеме. Вечерта в дома им се появи концертен „Ухер“, най-скъпият магнетофон, който можеше да се намери. На третата картина изобретателността му беше поставена на изпитание. Асен преброди целия град, докато накрая се спря на един сервиз севърска имитация. Реакцията му срещу четвъртата картина беше огромен бюфет, срещу петата — кристални полилеи, срещу шестата — вартбург.

Адриана никога не разбра колко заеми склучи за това време. Нито той ѝ каза някога. Разминаваха се из къщи. Асен не поглеждаше стените, Адриана се препъваше в новите вещи. Седма картина не последва, но всяка сутрин Адриана занасяше кафето си пред прозореца и гледаше навън вцепенена, лишена от сили, от желание за живот. Кризата приближаваше, задълбочаваше се и щеше да избухне всеки момент, ако Киряков не беше изпратил потвърждение на поканата от Лондон.

Преди да замине, Асен влезе в спалнята и завари Адриана завита в чаршаф, загледана в стената. Любиха се. Никога, никога преди, нито след това Асен беше изпитвал едновременно болка и радост. Докато си прибираше багажа, Адриана лежеше по очи, когато се наведе да я целуне, плачеше.

Асен се бави в хола известно време. „Ще се върна и ще ѝ кажа, че след Лондон скъсвам с модата!“ — реши той, но когато тръгна към вратата на спалнята, Адриана излезе със сухо лице и го изпрати до входа. Пред реалността Асен се почувства безпомощен и побърза да замине.

Когато се върна от Лондон, Асен Москов не се отби в модната къща. Адриана беше в Пловдив. Отиде у майка си. Спря вартбурга, извади пакета, който беше донесъл за нея, и се заизкачва по стълбите. След първата площадка настигна два стройни крака, а пред вратата на бащиния си дом догони Виолета.

Невена Московна се появи в царствения си пенъор, беше го избрал специално и трябваше да я издебне, за да го види. Когато Асен го поднасяше, Московна сви устни, каза: „Безвкусица!“ и го хвърли на масата, но той знаеше, че един ден този пенъор ще бъде на гърба ѝ.

— Добре изглеждаш! — каза сериозно, без интонация на подигравка, но Московна беше достатъчно подозрителна и иронията не ѝ убягна.

— Синът ми, — каза тя — връща се от чужбина и мисли, че това е достатъчно основание да обижда старата си майка.

Невена и Виолета Илиева се бяха запознали в дома на д-р Среброва, вдовица на психиатър и майка на покойния Виктор. За няколко минути Асен се ориентира в обстановката. Виктор беше загинал някъде из Памир, беше алпинист, скиор, планински спасител. Цяла зима разнасяше сияйните си зъби върху матово лице. Беше твърде красив, за да му е интересен, и вечно в добро настроение, за да го приема сериозно. Бяха връстници и като деца бяха играли заедно. Виктор имаше канонни представи за живота. Смяташе думата си за най-важното нещо на света, презираше страха, болестите, живееше под режим, не пиеше, не пушеше и беше най-скучният човек, който Асен беше срещал. На края на гимназията Виктор направи последното си посещение в дома им. Асен се опита го увлече в игра на табла, зарове някакъв вид карти. Безуспешно. Заведе го у Борис Попов. Виктор влезе усмихнат, стискаше здраво ръцете, които му подаваха, изразяваше радостта си от запознанствата и толкова бързо свикна с обстановката, че Асен се почувства освободен от грижи за него. Потърси го един час по-късно. Видя го да прави лицеви опори под ироничния поглед на

Борис. „Не се задъхвам — каза триумфиращо Виктор. — И това е защото не пуша!“

— Откъде изкопа този пингвин? — попита Борис, когато останаха сами.

Разбира се, Невена Московка запази до края идеала си. Смъртта му я порази и Асен неволно се запита: „Дали някъде дълбоко в гърдите ѝ няма сърце?“ Виктор я беше подкупил по най-елементарния начин. Беше готов да крещи през площада, ако я види да минава от другата му страна, да я целува на улицата и да я уверява колко много (ужасно много!) се радва да я види. Асен не подозираше, че след нелепата му смърт (бяха изчезнали в ледниците на Памир и никакви спасителни акции не бяха дали резултат) майка му продължава да страда за него и да поддържа връзка с бившата му годеница. Виолета беше това, което наричат бутафорна красавица. Беше източена, бледа и малокръвна, имаше нещо превзето и в смеха ѝ, и в тъгата, която се чувстваше длъжна да демонстрира. „Горкият Виктор“ и „моят Виктор“ бяха твърде често употребявани изрази, подозрително често се говореше за смърт и Асен не се бави дълго с преценката си. Единственият човек тук, който страдеше за Виктор, беше Невена Московка. Това го подразни, и респектира. Озлоби го мисълта, че тази жена злоупотребява с единствената слабост на Невена, че с прекалените си възклицания и визитна учтивост я подвежда към откровения, които биха довели майка му до крайно неестествено състояние за нея — до сълзливост.

Асен не отказа кафето, чашата коняк, въпреки че Московка щеше да се почувства облекчена да го види с „лице към вратата“. Виолета почувства враждата, разбира се, не причините ѝ, и се опита да изиграе онази роля, която ѝ се струваше най-подходяща.

— Поне днес да не говорим за смърт — каза тя под нажежения поглед на Московка. — Разкажете нещо за Англия. Наистина ли ливадите са толкова зелени, мъглите толкова гъсти?

Асен премисли отговора. Не, той не беше видял нито мъгли, нито ливади. Можеше да разкаже за Лондон и за нощния му живот, за витрините на модните къщи, за програмите в клубовете, за някои филми, дори за живопис, но от самата Англия не беше видял нищо и това не биваше да ги учудва. Московка изсумтя презрително: „Виктор би могъл да разкаже за Англия!“ Това беше истина, Виктор Сребров

щеше да види Темза от естуара до изворите, да изкачи някой и друг скат от Шотландските планини, да се разходи до прочутите графства, но това щеше да бъде Виктор. Асен беше прелетял Англия от Лондон до Ливърпул, беше кацнал и в двете Ирландии, беше стигнал до най-южната точка на полуостров Корнуол и до най-северния град на Шотландия — Инвърнес. Въпреки това той говори за Сохо и Пикадили с толкова упорство и настойчивост, че когато видя острия блясък в очите на майка си, разбра, че е постигнал целта си. Невена Московка удави в яд светлия спомен за Виктор и трябваше да минат дни, докато острата ѝ психика се настрои сантиментално.

Виолета използва ставането му, за да си тръгне. Измисли неловко причините. Невена Московка не им обърна внимание, беше стигнала до онази фаза, в която не може да понася никого. Асен свикна да прекарва следобедите у Виолета. Отиваше малко след два и си тръгваше малко след пет. На два пъти в негово присъствие Виолета говори с майка му, по разни поводи успя да го представи на приятелките си. Но ударът ѝ дойде от друго място. Една сутрин Адриана занесе кафето си на перваза на прозореца, изпи го, загледана в движението на улицата, облече се бавно и преди да тръгне на работа от две седмици, беше получила щат в „Диана“, обърна се и каза през рамо:

— Снощи се обади майка ти. Научила, че си любовник на някоя си Виолета и намира това отвратително!

Асен се парализира. По-късно, останал сам, разбра, че Адриана умишлено не е видяла лицето му. Беше го пощадила или ценеше себе си достатъчно, за да изслуша всички лъжи, които би могъл да измисли в момента.

След няколко дена Адриана го допусна в леглото си. Направи го деликатно, без въпроси, без ирония, макар че с труд овладяваше студа и отвращението, които се надигаха в нея. Асен разбра това и преди да заспи, ѝ отдаде дължимото: „Лудост е да я обиждам по толкова елементарен начин!“

С течение на времето този случай се забрави. Един следобед завари майка си и Адриана да пият кафе. Отношенията им продължиха да бъдат напрегнати, но и двете полагаха усилия да го крият зад учтив тон. Когато останаха сами, Адриана поиска да отидат у Ивайло. В последно време се беше сближила с него и Асен насърчаваше тази връзка. Ивайло беше объркан човек, женствен, мек, но информацията и

личният чар го правеха приятен събеседник, акуратен с мъжете, с които знаеше, че не може да прекрачи интимната бариера. Сърдечен и с жените, склонни да приемат някои негови слабости. В позната среда изглеждаше уморен, нерядко очите му посърваха, между непознати хора се оживяваше и блестеше с хумор. С изключение на Васил, който проявяваше нетърпимост към него, останалите, включително Акела, гледаха да игнорират порока му, Ивайло се пазеше много, но алкохолът го предаваше, движенията му ставаха неестествено грациозни, в очите му плуваше нега, ставаше лигав, дори противен. В началото на Академията беше посегнал на Васил Каров, което му струваше част от горното чене и неприязън завинаги.

— Между Васил и мен произлезе инцидент — каза веднъж след пауза и нервно чупене на пръсти, — ако е възможно, помоли го да забрави!

Асен се опита, но Васил махна с ръка и с това приключи разговора.

Ивайло Денев имаше определена вина за легендата около Каров. Първата рецензия за Васил носеше неговия подпис. С изтънченото си чувство за изящност той беше видял и натрапил някои детайли по такъв начин, че после, когато станеше дума за Каров, те се използваша като нарицателни. И това не умилостиви Васил.

Вечерта у Ивайло срещнаха едно семейство със значителна разлика във възрастта. Денев блестеше в ролята си на домакин, ухажваше жените, стараяше се да ги забавлява. Асен потъна в разговор с Панайот Панов, четиридесет и петгодишен мъж чиновник от външното министерство, осведомен и приказлив човек, от който можеха да се научат интересни истории. Беше работил в Сирия, в Бразилия (Адриана го попита за Лилда и не го остави на мира, докато не научи всичко, което я интересуваше), в търговските морски представителства в Лагос и Гибралтар и с удоволствие задоволяваше любопитството му. Когато си тръгнаха, бяха дошли пеша, дълго скитаха в започващия да се раззеленява парк, Адриана го хвана под ръка и каза:

— Лилда е сама. Искаше да се омъжи за човек, който ще ѝ подсигури живота. Сигурно е нещастна.

Асен почувства неприятна тръпка, но когато я огледа, откри, че съчувствува на Лилда и в думите ѝ няма грам злорадство.

Няколко месеца по-късно срещна в Пловдив Елена Панова. Мъжът ѝ беше заминал за чужбина.

— Живея объркан живот — каза Елена на път за София. — Имам любовници, принудена съм да лъжа. Жена с либидо като моето, няма изход.

Още на другата вечер Адриана откри промяната в него. Елена беше оставила белега си, беше наложила присъщата си индискретност и механично пренесена, тя се изкълчваше до вулгарност. Асен запали колата, направи безсмислен кръг около София, свирна на Васил Каров, но не намери нито него, нито Борис.

— Жена ми разбра всичко — каза Асен, когато Елена се отдръпна и го пусна да влезе.

— Името ми?

— Не.

Елена се отнасяше с внимание и търпение. Асен проваляше съня ѝ, идваше посред нощ и натрапваше лошото си настроение, искаше да пие, да слуша музика, искаше компания за останала част от нощта. Асен остана в дома ѝ до двадесет и осми ноември, деня, в който Адриана навършваше двадесет и пет години.

Прибра се на обяд и от вратата му стана ясно, че в негово отсъствие апартаментът е бил празен. Поседя в средата на хола, разгледа за кой ли път картините на Васил Каров, набра кураж и се хвана за телефона. Испита изненадващо вълнение, трепереха и гласът, и ръцете му, обля го пот, но когато затвори апарата, беше успял да уговори среща с Адриана.

Мария Савова, Мими, постъпи в центъра, след като се провали на кандидатстудентските изпити. Дойде с декларация, че подиумът е временно занимание, че презира хората, направили професия от ходене по пътеката, но не минаха и две седмици, когато от високомерния и тон не остана нищо. Модна къща „Диана“ предлагаше дрехи, излезли от актуалните колекции с петдесет на сто намаление, плащаше допълнително всяка снимка, всяко излизане на шоу — пътеката, всяка командировка. Основната заплата се покриваше само с престоя и пробите в шивашките ателиета. За три месеца от традиционния, в големия процент от случаите скромнен гардероб на манекенките не оставаше нищо. Развиваше се ексцентризъм, започваше състезание за собствена мода. Моделиране на вкус и най-късно на втория месец Асен

Москов се виждаше принуден да повика новопостъпилите. „Ако не престанем да се различаваме от останалите граждани, осъждаме на провал къщата, дългогодишния труд на създателите ѝ, творчеството на огромен апарат от стилисти и дизайнери!“ Ако откриеше в очите на събеседника си разбиране, рядко се случваше при тях да постъпят тъпи момичета, това се оказваше достатъчно, ако отсреща те гледаше мъртъв поглед, започваше да сипе заплахи. „Социалистическото общество има нормативи за показност и морал. Ако не престанете да бъдете атракция, ще се принудя да ви отстраня от работа!“ Ако и това не помагаше, заплахата влизаше в сила.

Трябваше да минат години, да се сблъска поотделно с всеки един манекен, за да си даде сметка, че от него се боят, че го считат женомразец и мизантроп и че зад гърба му се разнасят какви ли не легенди. Когато го сподели с Адриана, тя просто вдигна рамене: „Внушаваш си!“

Случи се от ревюто в Русе да върне два манекена. Беше ги виждал из ресторантите с техни компании. Там се държаха независимо, в известен смисъл доминиращо. Когато седнаха във вартбурга, от блясъка им не остана помен, загубиха и дар слово, и кураж. Асен не си спомняше по-тягостно пътуване. Когато ги остави по домовете им, почувства се смазан от умора, преизтощен от напрежение, шофиране и забавляване на дами.

— Играещ ли на пинг-понг, шефе? — Мими беше влязла в стаята му, без да чука, без притеснение и по усмихнатото ѝ лице нямаше следа от страх. — Дванадесет жени и нито една от тях не смее да се раздвижи.

— Аз съм комарджия — каза Москов. — Не играя без залог.

— Залог, залог! — кимна Мими. — Пет лева тройката?

Асен се вдигна от стола си и тръгна след нея. Слязоха във фойето. Мими се събу боса, Асен махна сакото, връзката и нави ръкавите на ризата. Първият гейм беше за Мими. Играеше темпераментно, но еднообразно и без фантазия. Сградата кънтеше от гласа ѝ. Крецеше, когато забиваше топка, крецеше и когато ѝ забиваха. Отначало Асен се дразнеше, но после свикна, схвана играта ѝ, започна да бие. Събраха публика. Манекените приветстваха всяка топка, която печелеше Асен. Единствени привърженици на Мими бяха Киряков и Адриана. Втората и третата тройка бяха за Асен, потупа по

бузата зачервената от възбуда Мими, постигна директорски жест, прехапа устни от досада, взе жена си под ръка и я поведе към кабинета.

Мими ги настигна по стълбите, още боса, обувките и висяха на показалеца. Докато викаше да я почакат, ровеше със свободната си ръка в чантата и се мъчеше да извади пари.

— Предложих залог, за да те амбицирам — каза Асен.

— Не съм свикнала така! — Мими гледаше ту него, към Адриана. — Спечели ги честно!

Асен ги заведе в кабинета, настани ги в столовете и поръча кафе. Беше в добро настроение, чувстваше се освежен готов да им направи удоволствие. Всъщност беше доволен от себе си и косвено изпитваше нужда да се възнагради.

— Ще допием кафетата и ще ви заведе на обяд — каза той.

— След физически усилия огладнявам като вълк.

Адриана имаше часове в Академията. Оставиха я. На връщане Мими попита:

— Правил ли си любов в кола?

— Не.

— Между чаршафите има нещо механично — Мими се въртеше на седалката и оглеждаше купето. — Не знам как да го кажа...

Близо шест месеца Асен Москов водеше Мими в ателието, но още на първата седмица манекенките започнаха да са престахват: чукаха и влизаха в кабинета му, отправяха молбите си направо към него (досега бяха използвали Адриана), усмихваха му се съзаклятнически по коридорите. Един ден (това беше краят на отношенията му с Мими) тя беше достатъчно откровена да му признае, че иска ключа от ателието, за да заведе там Франко, италианец, представител на една от фирмите, с които бяха в отношения. Асен не отказа, но не я потърси повече. Мими не промени отношението си към него. Беше все така приветлива, от време на време го канеше на пинг-понг и единствената ѝ реакция беше нещо подобно на съжаление.

Втората изненада дойде по-късно. Мими влезе в кабинета му, суети се гузно и попита:

— Сега, като ходиш с Весела, ще ми даваш ли ключа? — Асен изтръпна. В Модната къща знаеха всичко. Когато основаха филиала, Москов заведе в Пловдив група стилисти, няколко шивачи и двама

манекени — Весела Ризова и Петър Павлов. Асен ги настани в „Тримонциум“, почака да види как ще тръгне работата в ателиетата и замина. Седмица по-късно първата продукция трябваше да бъде готова и да са обмисли целостта на колекцията. Асен пристигна вечерта слезе в ресторанта на „Тримонциум“. Беше късна есен, сезонът на панаира беше отминал и отнесъл гостите на града. Асен престоля до затварянето на ресторанта, без да види никой от групата. „Ще ги намеря в бара!“ — реши той. Беше изпил две водки и се готвеше да тръгва. Когато Весела влезе и се запъти към бара.

— Не ви видях — каза тя, когато застана до него. — Кога пристигнахте?

— Тази вечер. Къде са другите?

— Не знам — Весела седна и поиска цигара. — Виждам ги през деня. Вечер ядат салам и хляб, за да не похарчат някоя стотинка.

Весела замести Мими Савова и посещаваше ателието, докато мъжът ѝ не започна да става подозрителен. Тогава Асен побърза да прекъсне връзката. Весела се задоволи да го нарече „подлец“ и си отиде.

* * *

— Лъжат ли? — попита Адриана една вечер. Гласът ѝ трепереше очите ѝ напиреха сълзи. — Казват, че се опитваш да свалиш Киряков?

— Казват истината — Асен гледеше разсеяно, пиеше кафе и се опитваше да намери музика по радиото. — Киряков си изпя песента. Центърът се разбива, има нужда от деен човек. Вкусовете се менят всеки ден. Ако не проявим пластичност, ще станем за смях на учениците.

— Но това е негово дело. Той е човекът, който го създаде, той се бори за бюджет, той застана срещу слухове и доноси! Подло е от твоя страна да се опълчиш срещу него! Ако не беше той, Акела щеше да ни удуши. Един лев нямаше да спечелиш без Киряков! — Адриана се разплака. „Невероятно!“ — мислеше Асен и се бореше срещу растящата досада. За първи път виждаше сълзи в очите ѝ, и вместо това да го разкисне, както очакваше, вбеси го и изстреля онази фраза, която свикна да нарича „Голямата подлост!“

— Ето една от причините! — Асен избърса с пръст сълзите й. — Не искам да деля жена си с никого!

Адриана онемя. Дъхът ѝ засече на върха на езика, очите и изхвъркнаха и в зениците им блесна толкова омраза, че Асен се сви в стола.

— Подлец! — изсъска тя.

„Започнаха често да ми го казват!“ — помисли Асен. Почувства се онеправдан, неразбран и кой знае какъв, както кой знае колко щеше да се задълбочи тези толкова удобни настроения, ако не беше чул останалото.

— Ти ми говориш по такъв начин? Асен Москов, не мога да те гледам! аз не казвам нищо за Мими, Весела... забравих им имената, не обелвам дума, въпреки че ме правиш за смях, а ти се опитваш да скриеш подлостта си зад това просташко обвинение? Това не биваше да казваш, Асен Москов!

Адриана скочи и избяга от хола. Асен остана в стола си, зашеметен от погледи и думи. Един час по-късно разбра, че Адриана си е отишла. Влезе да я търси и намери зееция, празен гардероб.

ВТОРА ЧАСТ

1

Когато Лилда се върна от Бразилия, Васил Каров беше име, което се споменава в ресторанти и кафенета, но отсъства от официалните прегледи на общите изложби. Пресата беше забравила за него. Последните пет години Каров не изложи нито една картина, не беше обект на нито една рецензия и съществуваше само в паметта на група интелектуалци. Асен Москов виждаше кризата на Васил и посвоему опитваше да я облекчава. Откакто Адриана получи развод и напусна страната, Асен беше единственият човек, който се грижеше за него. Васил престана да излиза от ателието, пусна брада, изцъкли и без това мрачния си поглед и се превърна в отрицание на нещо, което в себе си наричаше комерсиален свят.

В деня, когато Лилда се върна, Асен потърси Васил по телефона, предупреди го да чака в ателието и отиде в модната къща. При подготовката на новата колекция можеха да се появят „мъртви души“. Асен избра черен костюм, половин дузина ризи по своя мярка, обувки и връзки от представителното ателие. От магазина на къщата взе срещу фактура кожено яке от черен бокс, два пуловера и ботуши. Всичко това Васил Каров щеше да заплати от фиктивната си работа по новата колекция.

След като реши, че пазарът му е задоволителен, Асен взе подписа на главния счетоводител и прати фактурите за осребряване.

Наближаваше обяд, септември се задъхваше от горещина. За разлика от нестабилното, дъждовно лято есента дойде приветливо усмихната. В дванадесет часа Асен щеше да вземе Каров, да го обработи и да го покаже на Лилда. След дългия ѝ престой в Бразилия и едногодишно скитане из Европа очакваше да види претенциозна жена, презрително настроена към всичко, което може да се нарече минало, връщаща се за миг в него, колкото да си докаже маловажността му. Асен знаеше, че Васил Каров ще преболедува тази среща. Изваден като гнил зъб от системата, той живееше в пълна херметика, пиеше водка, рисуваше лудите си картини, спеше със случайни жени, раздаваше им помпозни имена и ги забравяше, обаче няколко сигнала

продължаваха да отекват в съзнанието му. В пълната си апатия, деградираше по всички линии, затънал до гуша в борчове, изтлял в праха на ателието си, Васил Каров запази страхопочитанието си пред палитрата, странната си, малко студена обич към Асен и чувството, че животът му е отнел всичките си милости, отказвайки му Лилда. Асен знаеше, че името ѝ ще го разстрои. По-важно беше в какви крайности ще го хвърли тревогата. Дали ще я посрещне с омраза и сух бяс в без това непоносимите си очи, или ще я натовари с прякор и ще я нареди до жени като „Санитарната милиция“, „Райския газ“ и други. Докато се протягаше на бюрото, гледащ с празен поглед графичния сценарий на новото ревю, Асен оставяше уморената си мисъл да блуждае, хранеше я с късове от миналото, тежко смилаема храна, обещавахе ѝ атракции в близките дни. Лилда искаше да ги види още днес. „Лягам да спя — беше казала тя. — Мъртва съм от умора. Видях Адриана... после ще говорим. Ако е възможно намери Васил. Зная, че с него е трудно, Адриана ме предупреди! Направи каквото можеш. Умирам от желание да ви видя!“

„Ще ни видиш! — мислеше злорадо Асен. — Докато си тук, ще видиш много неща!“ Москов можеше да си позволи такъв лукс. Моделиерът се беше издигнал в „арбитър елегантиорум“. Беше захвърлил всичко, беше бягал панически, беше се озовал в манастир като реставратор, беше се завърнал с четиридесет живописни картини, пакетирани и скрити в шкафовете на Адриана, отново беше капитулирал пред модата, изтрезнял и смирен. Безличието на околните покриви му беше по-скъпо от разточителната екзотика на светата обител, апатията по-поносима от дивата енергия на игумена Дометиан. „Ние понесохме неизлечими поражения!“ — не обичаше разговорите със себе си, още по-малко, когато Той и Той си разменяха сентенции.

* * *

— Знаеш ли колко струва всичко това? — попита Васил.

— Аз го произвеждам.

— Какъв е смисълът?

— Подпиши тук. После ще ти кажа.

— Какво е това?

— Страх те е да не те вкарам в престъпление?

— Не виждам смисъл да притежавам толкова вещи!

— Ще се подпишеш ли?

— Да.

Асен беше скрил водката и въпреки „тараша“ в кухнята Васил се върна мрачен.

— Контиш се, криеш плячката...

— Докато не излезеш от банята и не те видя в дрехите, няма да получиш грам алкохол и дума обяснение!

Васил се съблече в средата на хола. Под сакото се подаде окаян пуловер, а под него мършаво жилесто тяло.

— Забравил си да ми купиш чорапи! — Васил го гледаше с напрегнати, болни от омраза очи, но Асен го познаваше твърде добре, за да приема чувствата му на свой адрес.

— Ще ти дам мои.

— Сигурен ли си, че нямаш гъбички или нещо подобно? Кажы някоя кожна болест!

— Сигурен съм.

Васил ритна панталона и тръгна към банята.

— Ако те е гнус, не пипай тези боклуци! — очите му опитаха да се усмихнат. Нищо не се получи.

Асен събра дрехите, пребърка джобовете, не намери нищо, освен няколко мръсни листа с бележки, навъртя ги на топка и ги изхвърли през прозореца. В този жест опита да вложи и друг смисъл, стори му се, че извършва исторически акт и че пред неговите очи се извършва метаморфоза от най-висше естество. Васил се бави дълго. Излезе с изсъхнала коса, подстригал брадата си и положил усилия да превърне ръцете си в годни за показване.

— Сто грама водка или цял ден ще остана в хавлията!

Асен остави бутилката пред него и отиде да се преоблече. Завари Васил в гръб, загледан през прозореца. В силуета му имаше някакво напрежение, но дрехите го бяха преобразили така, че Асен почувства ревнива тръпка. Пред него стоеше чистокръвен жребец, надянал кралско седло. Очите му бяха сменили беса си с умора. Асен погледна часовника. Имаха на разположение четиридесет минути. Щеше да го предразположи към разговор едва след първите сто грама, да го примири с идеята да прекара един обяд с Ивайло Денев, да му отпусна

двеста лева с уговорката да ги харчи разумно. И без това идеше да се подписва под фактури още шест месеца.

— Ще ми кажеш ли какво се е случило?

— Не още! — Асен наля две чаши с водка и ги занесе на прозореца. — Донесох от манастира няколко картини. Плаха работа, но не би било зле да ги видиш?

— Тук ли са?

Кимна. Пиха, загледани в улицата като Адриана сутрин! „Красотата отсъства от моя живот!“ — искаше да го каже на глас, но видя ироничния поглед на Васил.

„Нищо не разбираш!“ — изкрещя Асен в себе си. Наля до горе преполовените чаши. Какво беше разбрал Васил? Нищо! Освен че му предстои да участва в спектакъла: „Той ме покани да се срещна с изкуството му. Поиска да го направи в салонна обстановка. Моите дрехи го обиждаха. Снабди ме с доспехи на салонен рицар. Прекара през отточния си канал праха на ателието ми, мириса на евтини бои, на жени без самочувствие. Даде ми свои чорапи, своя сапун, своите благовония, маскира ме, превърна ме в себе си, обезличи ме! Сега предстои да ме смаже“. Васил Каров можеше да каже: „Хвърли този боклук!“, ако картините са пошли, „Не рисувай така!“, ако са вредни, „Престани да рисуваш!“, ако са бездарни, но този, който седеше през масата, вмирисан на „Аква брава“, който държеше чашата си като салонен лъв и чувстваше шумящите материи по вдървеното си тяло, беше престанал да бъде Васил Каров. Така облечен, не можеше да се държи като простак. В речника му трябваше да се промъкнат внимателни категории, прецизни и учтиви като намерение, хвалебствени и утвърждаващи като смисъл. Седнал внимателно, кръстосал крака над изтеглените ръбове на панталоните, той трябваше да гледа „кръгло и честно“, да лъже като цивилизован човек, да употребява „интересно и забележително“, като се старае с поглед да потвърди думите си. Да говори за хармония между фигурален и колорен текст, да търси смисъл в безсмислието и да говори за намерения, каквито жалкият екхибиционист никога не е имал, да гледа възбуден картини, лишени от кръв и тестикули, да се грее на нарисуван огън, да предизвика тръпки в крайната си апатия.

Васил стана, остави чашата си на перваза и се огледа.

— Какво направи с дрехите ми? — попита той.

— Изхвърлих ги.

— Прибързал си!

Асен видя очите му и потвърди съмненията си. Вътрешността му се разсмя и заплака едновременно. Изправи се. Един срещу друг като дуелистите позволиха на дълго прикриваната омраза да избухне. Десет години те се бяха търсили, пили заедно, вършили подлости и страдали от тях, борили се и губили, отдавали се на инерция, влизали и излизали от съзнание, търсили форма на света и откривали собствената си безформеност. Сега видяха и последствията. Тяхната връзка се поддържаше от близост в ненавистта и презрение в страданието.

— Грешиш! — каза Асен. — Има спектакъл, но това не са моите картини. След половин час ще се срещнем с Лилда!

Васил Каров получи позив за повръщане. Ръцете му инстинктивно посегнаха към чашата, хранопроводът му не прие екса и очите му плувнаха в сълзи. Гледаха се няколко секунди, време достатъчно, за да възстанови една лъжа. Асен потисна смеха си и изработеният му цинизъм роди нелепа мисъл. „Предстои интересен ден!“

Каров влезе в банята. Няколко мига по-късно лицето му беше възвърнало познатата си сухота, очите му отново бяха остри, ръцете намираха чашата с необходима сигурност.

— Аз съм подлец! — каза Васил. Глухотата на гласа му създаде впечатление за обмислен ход.

— Знам! — кимна Асен.

Усмехнатите му очи смазаха Васил, засилиха чувството му за вина, върнаха го в онази зависимост, която само преди няколко минути беше готов да отхвърли.

* * *

Лилда закъсня. Руският клуб привършваше обедната си смяна, прехвърлиха се при дежурната. Каров се въздържаше. Беше изпил по-малко от половин водка за близо три часа — смайващо бавно темпо. Очите му опипваха вратата и внушиха на едно момиче „с полудяло от младост тяло“, че „преуспелият с брадата“ флиртува.

— Време е да тръгваме. — Васил, не свикнал с часовник, поглеждаше Асеновия.

— Ще дойде.

— Вместо нея ще дочакаме Ивайло!

— Предупредих го да не идва.

— Защо?

— За да му спестя излишни обиди.

— Не искам да се оправдавам — каза Васил, отправил не виждащия си поглед в момичето. — Искаш да видя картините ти? Ще ги видя, когато кажеш! Ако си направил добри платна...

— Остави, моля те!

— Не искам да оставя тази горчилка!

Асен стана. Не можеше да го слуша. Той, директорът на къща за мода, обезпеченият човек, този, който беше в състояние да му достави или не „удоволствието Лилда“, се чувстваше унижен пред този дивак с подарени дрехи. „Тръгвам! Веднага тръгвам!“ — каза Лилда. Асен затвори телефона, повъртя се и се върна на масата.

— Ти беше прав — каза Васил. — Днес, шестнадесет години след консултациите по рисуване, аз още се опитам да докажа всеизвестни неща. „Умри в мълчание!“ — колко велико би било, ако не беше нелепо. Какво значи това? Освободи се от подлостта, тя е болест! „Аз — това е единство на суета и заблуда. Наведи глава пред смъртта, тя е твоето бъдеще! Смири се и върви! Ти не предизвика материя за духа си, няма да участваш и в своето разединение! Умри в мълчание!“

— Напротив! Люби, яж, пий! Плачи, лъжи, кълни се! Бъди скромен подлец! Утре е кривото огледало на вчера! Вчера беше краят на един свят! Днес е вчера и утре! Вчера беше пръст, утре ще бъде пепел!

— Живей като охлюв, той носи всичко със себе си! Жили като осата, защото в нейния бяс се крие нейната гибел!

— Костенурката върви бавно, но живее четиристотин години!

— Защото познава смирението!

— Лилда ще дойде всеки момент!

— Вчера можеше и без нея! — Асен го гледаше внимателно.

— А утре?

— Една тайна. — Васил се усмихна и лицето му се разведри. — Години наред аз се срещах с Адриана и с тебе с чувството, че вратата

ще се отвори и ще влезе Лилда. Когато оставахме сами с Адриана, с досада мислех, че се бавите... Лилда и ти, Адриана разбираше. Никога не каза: „Асен закъснѣ“. Казваше: „Закъснѣ!“ Повярвах в тази празнота едва когато Адриана замина. Ако не бях достатъчно подъл у вас, щях да ти кажа още нещо...

— Моля!

— Твърдиш ли, че искаш да го чуеш?

— Да.

— Дрехите, този обяд, Лилда, имат за тебе същия смисъл. Твоето лутане тук-там, реставраторство, живопис, бягствата по шосетата, всичко това е съпротива срещу празнотата. Лилда ще запълни много малка част. Искам да те предупредя отсега. Аз съм изпитал същото.

— Кога беше по-добре? — попита Асен. — Когато се луташе, или когато се увери, че няма смисъл?

— Разбира се, когато се лутах!

— Даваш ли си сметка от какво ме лишаваш?

— Яж, пий, люби, лъжи, кълни се!

— Ще го правя, ако трябва! — каза Асен. — Знаеш ли как се отървах от Киряков?

— Да.

— Адриана? Трябваше да се сетя! Когато дойде време да прибере личните си вещи, аз вече бях седнал на стола му. Отиваше ми, честна дума! Трябваше да робувам на сантименталността на Адриана: „Киряков ни подаде ръка в най-тежкия момент“ беше аргументът ѝ, или да го изхвърля и да поведе Къщата по единствения ѝ път. Страхувах се от сцена, очаквах да псува, да оскърбява и взех мерки. Свиках събрание и след излишно дълги приказки около колекцията извадих от джоба заповедта на министъра, по силата, на която аз бях новият директор на Къщата. Киряков стана, театрално разстроен, по благородното му лице изби гняв. Чиновници, стилисти, манекени... Виждаш ли си гробна тишина? Такава, от която болят ушите? „Пипаш като тигър, Асене! — каза онзи глупак. — Направих грешка. Трябваше да те оставя да се пребориш с Акела. Може би щеше да отървеш страната от тази монументална безвкусица!“ Стана и излезе. Стана и излезе, чуваш ли?

— Чувам!

— За нейна чест, Адриана се въздържа от демонстрации беше единствената, която остана в залата. Чиновници, дизайнери, всички напуснаха. Тази празнина отидох да попълня по манастири и шосета. Министърът беше категоричен. Киряков не разбира от мода, кръстете на негово име някой от цеховете и го поръсете с нафталин. Така и стана. Когато се завърнах от манастира, отново свиках събрание. „Драги колеги, между вас и мен има една демонстрация. Тук, от същото място, обявих напускането на Киряков и останах сам. Бъдете така любезни да ми поднесете оставките си в предвидените срокове. В моите намерения влизат подмяне на състава с цел освежаване на вкуса и създаване на търпимост.“ Да беше ги видял тогава! Шок, парализа! През ум не им минаваше да демонстрират независимост. Няколко от стилистите подадоха оставките си. Днес единствено те работят в къщата. Всички, които дойдоха да се унижават в кабинета, изхвърлих на улицата. Едва тогава запълних част от вакуума. Останаха ми една-единствена вина — пред Адриана и една идея — думите на Киряков... Тези дни „Диана“ ще обяви конкурс за монумент и сграфито. Сто и осем квадратни метра стена. Огромни пари. Това ще бъде моята първа схватка с Акела, но трябва да се подготвя. Аз съм журието, но вътре са и синодалните старци, а те са с Акела. Трябва да представя по-добър проект от неговия, който, освен че ще спечели конкурса, но ще даде повод за огън по онова, което Киряков нарече „монументална безвкусица“. Ти си моят състезателен кон. Купих ти ново седло, наех ти преса — Ивайло ще има грижа за това, уредих дизайнерски консулт, Борис ще защити проекта в събота. Само аз бих могъл да го направя по-добре. На това отгоре в декора ще влезе и Лилда. Достатъчен стимулатор, колкото до изпълнението, ще повикам един тип със златни ръце. Познавам го от манастира. Никой по-добре от него няма да обработи стената и никой няма да струва по-евтино. Какво ще кажеш?

— Спокоен съм — отговори Васил след отегчителна пауза. — И двамата сме подлеци!

Асен се усмихна.

— Да считам ли това за потвърждение?

— Колко пари ще спечеля? — опитваше се да се държи като делови мъж, но вътрешната му неувереност правеше такъв въпрос несериозен.

— Около петдесет хиляди лева.
— Съгласен съм! — каза Васил след нова пауза.

* * *

— Презирам се! — извика Лилда от вратата. — Василе, дявол такъв, нямаше да те позная! — ръцете ѝ се увиха около вратовете им и трезвото око на Асен видя примлясването на Каров. Стреляща думите с бързината на картечница, Лилда се лишаваше от най-важното тук, достоверността. Васил се пресегна под ръката ѝ и изля чашата в стегнатото си гърло.

— Господи, колко добре изглеждаш! Като ми казаха, че си модният художник, очаквах да видя клошар! Асене, ще ме извиниш, нали? Толкова години съм си представляла срещата с него, кажи, дявол с дявол, радваш ли се, че виждаш малката Лилда? Пораснах, нали? Нося ви подаръци... Видях Адриана. Поздрави и за двамата. Признай, приятелю, изобщо не си се сещал за мен? Асене, поръчай ми един вермут, може и куантро! — Лилда целуна брадатото лице на Васил и огледа заведението.

— Да сте се карали? Нищо, ще ви сдобря. Ще си говорим до припадък. Сега искам да ви гледам. Оставам тук... завинаги! Кажи, сещаше ли се за мен?

— Понякога...

— Благодаря! Не обичам да ме лъжат. Адриана ми говори много за теб. Още утре ще видя всичко. Ще започна от нейните картини... Извинявай, Асене, но тя каза, че картините са нейни?

— Каза е истината.

— Ще дойдат ли другите? Възмъжал си и като че ли поостарял. Нищо, сега Лилда ще те подложи на режим. Адриана ми каза, че прекаляваш с водката. Днес, утре, най-много вдругиден и после никаква водка. Ще пием ликьори. — Лилда се засмя. — Не е за вярване, а? Имам ли акцент? Нали не? Толкова се притеснявах! Рио е великолепен за курортистите, да не ви дава господ да живеете в него. Европа си остава Европа. Целуни ме! Целуни ме, де! Зная всичко! Адриана ми каза. Той е художник и трябва да пълни въображението си! — това са нейни думи. — Ти присъстваше с отсъствието си! — умна

жена. Още тогава в Созопол разбрах, че това момиченце има глава на раменете.

Лилда отпи внимателно. Очите ѝ бяха лъскави и разнежено-влажни. Около скулите ѝ се бяха появили бръчици, малки предателски линии, които правеха тридесетте ѝ години да изглеждат солидни. Беше облечена в костюм от сива кожа, строго и семпло. Дрехите позволяваха на фигурата да говори сама. Васил беше дошъл на себе си, за няколко минути алкохолът беше прекипял в него и сега беше възвърнал трезвата си мрачност.

— Колко години минаха? — попита той, без да уточнява.

— Девет! Половин живот! — Лилда сложи ръката си в неговата и се огледа свойски. Асен виждаше всичко. Тези девет години бяха минали уморително. Лилда беше тръгнала по света с чувството, че ѝ принадлежи. Сега се връщаше годна на едно-единствено усилие — да крие умората си. Беше живяла като лятна буря, опиянена от нощите на големите градове, зашеметена от бесни скорости. До нея се бяха събуждали звезди на плейбой-клубове, бяха полагали усилия да крият досадата на предателските утрини и си бяха отивали с бегли насилено учтиви усмивки. Това беше продължило девет години!

„Половин живот!“ — както беше казала самата тя. Сега се връщаше към изходната си точка с надеждата да осмисли загубеното време.

— Надявам се, че Адриана е добре? — попита Асен, опитвайки се да вложи самоирония.

— О, много добре! — Лилда му отдаваше периферията на вниманието и дори не се стараше да го прави учтиво. — Живее у директора си, възрастен човек с болна жена. Някакъв хърватин се навърта около нея, нищо сериозно. Есента ще прекара в Париж, ще се върне във Варшава около Коледа, а след празниците ще тръгне за България.

— Какво ще прави в Париж?

— Фирмата я праща при Истерел.

Асен видя разочарованието на младото момиче! „Брадацият се снабди с леличка!“ — казваше погледът му. По-късно масата се изпразни и Асен престана да намира стръв за очите си. Когато тръгнаха към колата, беше шест часът. Москов остави Васил и Лилда на „Петте къшета“. Легнал по корем, стискаше очите си и опитваше

да заспи. Леглото плуваше, земята се надигаше и хлътваше, таванът заплашваше да се срути върху него.

В единадесет часа, отнякъде долиташе музикалният сигнал на телевизията, по хавлия и с мокра глава Асен седна на бюрото и се опита да подготви двубоя си с Акела. В съвета можеше да разчита на шест сигурни гласа от всичко петнадесет. Това значеше, че ще трябва да положи максимални усилия да корумпира двама от враговете. На бял лист подготви екипа. Проектът щеше да направи Васил Каров. За сграфито щеше да има нужда от общи работници, но за пластиката пред „Диана“ трябваше да се снабди с ефектен колектив. Едната фирма вече беше изпратила визитната си картичка. Каров нямаше възможност да изклинчи след завръщането на Лилда. До вчера такова предложение би му се сторило обидно, днес единственият му въпрос беше: „Колко ще спечеля?“ Щеше да спечели много пари. Асен знаеше, че Васил ще загине в тази индустрия, ако последните остатъци от здрав разум не го заставят да се откаже. След първия проект щеше да последва втори, трети и ателието щеше да потъне в паяжини.

Асен взе указателя. Търсеше номера на Станислав Манолов. Познаваха се бегло. Манолов беше нашумял архитект, ходеше облечен като прелъстител от времето на Рудолф Валентино. Ръцете и китките бяха отрупани със злато, саката ту виолетови, ту виненочервени, панталоните непременно черни, обувките неизменно лачени. Въпреки причудливия си вид Манолов беше сериозен архитект. На тридесет години беше успял да направи име, на тридесет и осем дори пари. Беше участвал в няколко шумни конкурса и името му, отначало споменавано с изненада, сега започваше да добива тежест. Мълвата твърдеше, че дипломатическите били са негово дело, че е автор на част от легационния квартал и че голям дял от проекта за център, поверен на старите асове, е съобразен с неговото мнение.

— Спи — каза женски глас. — Ако е наложително, да го събудя?

Асен се поколеба за миг, но след това се реши на тази крачка. Гласът на Манолов не беше сънен, напротив, бодър тенор каза:

— Архитект Манолов, кой, моля?

— На телефона е Асен Москов, директорът на модна Къща „Диана“. Ще се сетите ли?

— Разбира се. С какво мога да ви услужа?

— Работата е деликатна... и не търпи отлагане... затова си позволих да ви безпокоя...

— Слушам ви?

Асен се покашля притеснено и опита да овладее гласа си!

— Как да започна? Знаете новите постановления относно жизнения стандарт... Имаме бюджет за монументална украса! Моето предприятие се явява като инвеститор, но поради градоустройствения контрол и поради централизацията на културата последното решение ще бъде на художествения съвет, в който влизат всички академици и техните протежета. Разбирате ли ме?

— Много добре.

— Понеже познавам и вкуса, и възможностите им, що се опитам да заобиколя някои правила, приети да се третират като етични. Тоест опитвам да създам колектив, зад чийто проект да застана, за да мога да се опълча срещу „монументалната безвкусица на синодалните старци“.

Думите на Киряков попаднаха в целта. Асен чу звънливия смях на тенора и, за свое облекчение повторение на думите си.

— Надявам се, че се разбираме?

— Естествено! — Манолов се смееше. — Разбирам ви отлично!

— И така, обръщам се към вас с молба да се включите! Основанията ми са няколко. Няма да ги крия от вас. Първо, ценя работата ви, респектира ме името ви и не на последно място! Защото петдесет хиляди лева за вас ще бъдат от значение! Докато друг, например архитект Ванков, ще ги отнесе в гроба!

Последното име не беше случайно. Във връзка с кариерата на Манолов фирмата на професор-архитект Ванков са употребяваше често. Ненавистта им водеше началото си от университета. Ванков се беше опитал да го изключи като некадърен, а и после, през годините на практиката, беше използвал целия си авторитет, за да го ограда със съмнения.

— Какво ви кара да споменавате това име? — попита изтънелият металически тенор.

— Ванков е участник в конкурса, заедно с професор Андрей Андреев. Те са най-сериозните кандидати за инвестицията.

— Чували ли сте за враждата ми с него?

— Да.

— Това ли ви накара да ме поканите?

— Отчасти...

— Благодаря! — Манолов помълча известно време, преди да каже. — Искам да знам и вашите мотиви. Имате ли сериозни причини да желаете провалянето на този колектив?

— Имам много причини, но две смятам за съществени. Мразя лично Андрей Андреев и презирам вкуса му... Отговорих ли задоволително?

— Имам и още един въпрос. Кой ще поеме художествената част?

— Васил Каров.

— Шегувате се!

— Току-що взех съгласието му.

— Чувал съм, че е мрачен човек!

— Ние сме приятели от деца...

— Ще участвам с удоволствие... Не, искам да кажа, че ще бъде чест за мен да работя с Каров! Обожавам този художник!

„Обожавам!“ не хареса на Асен и не му позволи да чуе остатъка от хвалебствената тирада. Манолов се задъхваше в слушалката: „линия, колорит, зрителна точка за наблюдение на света...“

— Да или не? — прекъсна го, но веднага разбра, че е бил по-груб, отколкото трябва.

— Какво ви става?

— Сърдечна криза! — „Аз съм нелепо копеле и долен лъжец!“

— О, съжалявам! Размина ли?

— Да, по-добре съм...

— Разбира се, да! Имам предложение за осигуровка. Тях после! Кога ще бъде удобно да се срещнем? Каров, вие и аз.

— Утре — Асен Москов почувства натрапчиво желание да удари слушалката в земята. — Часът ще определите вие.

— След пет, където ви е удобно. Ако искате, заповядайте в къщи.

— Тогава до утре! — когато затвори телефона, Асен видя, че хавлията се е разтворила и пепелта от цигарата се е смесила с мокрите косми на гърдите му.

Екипът добиваше вид. Каров и Манолов бяха гаранция, че играта става, сериозна. Борис щеше да докладва проектите пред художествения съвет. Преди това Асен щеше да прочете доклада и да нанесе необходимите поправки. Ивайло щеше да обработи общественото мнение. Оставаше да реши последната задача, най-

тежката. В художествения съвет враговете бяха повече от протежетата, Асен раздели белия лист на две написа „за Акела“, вдясно „за мен“. След това задраска „за мен“ и написа „Каров-Манолов“. Акела можеше да разчита на професор Крумов — негов стар приятел, болнав човек, но сигурен глас и посвоему неподкупен. Професор Дечков също беше лично задължен, а не беше изключено да бърка и в „кюпа“. Третият ас, Стоянов, беше станал професор благодарение на Акела. Асен написа и това име при враговете. Следваха партийният секретар Саев и профпредседателят Стоянов. И двамата бяха администратори. Влияеха се от името на Акела и сигурно щяха да застанат зад него. На свой ред идваше Владимир Матев, от известно време доцент, и протежетата му Темелков, Спасов и Васил Иванов. Другите бяха или враговете на Акела, или приятели на Асен. Професор Темелков беше човек с огромно семейство, глуповат, но извънредно сръчен занаятчия, който възстанови престижа на художествените занаяти и един ден щеше да получи призиванието, което заслужаваше. Сега обаче превъзможваше с труд дълговете си и беше станал лесна плячка за изпечен интригант като Матев. За да получи гласа му в академичния съвет, Владо беше пласирал в чужбина един вагон сувенири от битов вид и беше облекчил доста кесията на професора. Трогнат до сълзи, старият занаятчия не пожали наивните си сили да агитира за титлата на Матев, както и днес не би му отказал нищо. Оставаха Иван Спасов и Васил Иванов, партньори от каретата покер на Матев, сурови и ловки хора.

„Без Владо съм загубен!“ — Асен стана. Гол, сух като слама той застана пред огледалото, огледа се от всички страни и се върна на телефона.

— Търся Владимир Матев? — каза той.

— На телефона.

— Обажда се Асен Москов.

— Изключено!

— Аз съм, Владо.

— Доказателства?

— Ще ти припомня кулбора... Тираж четири плюс едно, кашмент на три карти, които минават два пъти през ръцете ти.

— Какво искаш? — попита Владо.

— Да се реванширам!

— Тоест?

— Доколкото си спомням имам да ти връщам пари? Бих могъл да го направя тази вечер.

— Къде?

— Където искаш. Например в „Панорама“.

— След колко време?

— Половин час.

— Ще дойда — каза Владо. — Асене...

— Слушам.

— Не си ми честитил титлата.

— Ще го направя тази вечер.

— Разбира се, за твоя сметка.

— Без съмнение!

— В твоя чест ще облека новия си костюм. Всъщност работата ще бъде значително по-сериозна!

— Имай търпение!

— Имам, щом се касае за теб. Искаш ли да ти призная нещо?

— Казвай!

— Тогава ти игра „фeър плей“. Оцени мълчанието си и го запази. Обичам да работя със сериозни хора.

Асен отиде да се преоблече. Положи усилия да изглежда шик. Владо Матев обръщаше внимание на амбалажа. В дванадесет без десет пусна два лева в ръката на портиера и взе асансьора. Завари Сашо Мирев да пуши на гардероба.

— Идвал ли е Владо Матев? — попита Асен.

— Има само чужденци.

— Ако дойде, вътре съм. Обади се след работа.

Асен се забави няколко секунди на бара, после седна на маса.

— Доцент Матев на ваше разположение! — изпя Владо и се отпусна внимателно на стола. — Няма ли да остарееш, дявол да те вземе?

— Какво ще пиеш?

— Уиски, щом е на твоя сметка... с бадеми.

Асен поръча и го огледа. Костюмът му беше от тъмносин туид, шит от добър шивач, но не можеше да скрие десетте излишни килограма. Лицето му лъщеше от подкожна мазнина. Краката му бяха дълги и силни, добрата му скелетна конструкция не търпеше задник. Още по-задоволителна картина представляваха ръцете. Имаше сигурни

и спокойни пръсти, тренирани в дълги часове раздаване на карти. По тях не можеше да се види загрубялата от терпентин кожа, присъща на действащите художници.

— Няма да е зле да поканим някоя госпожица — каза Владо, след като огледа заведението. — Успокояват нервите?

— После! — Асен хвана погледа му и се опита да го задържи. — Имаш ли нужда от пари?

— Разбира се, стига да са много и да не са необходими кой знай какви усилия!

— Дължа ти тридесет хиляди лева. В нов курс това прави три хиляди, което, както и да смяташ, е поне два пъти повече!

— Радвам се, че помниш! Не обичам да играя ролята на кредитор-преследвач! Наздраве!

— Наздраве! — Асен се усмихна. — Не разбрах дали искаш да получиш парите?

— Сериозно ли? Смятах те за значително по-умен!

— Знаеш ли, че се подготвя конкурс за монументална украса на „Диана“?

— Има си хас! Нали документацията минава през мен?

— Акела губи конкурса и ти получаваш три бона! Ако си делово момче, следващите скокове прием по този случай?

— А кой печели конкурса?

— Засега това е без значение! Важно е Акела да загуби!

— Интересно. — Владо се замисли и мълча твърде дълго. — Доколкото си спомням, министерството финансира сто хиляди лева?

— Възхищавам се от паметта ти!

— Чакай да се огледам! Акела губи сто хиляди лева, Хикс ги печели, делите ги и ти ми подхвърляш три бона? Обидно, приятелю! Не очаквах такова нещо от теб! Ти, мой стар приятел, знаем си кътниците...

— Остави, моля ти се! Става дума за съвсем друг вид, съображения! Аз съм директор на модната къща и не мога да допусна боклуците на Акела да се мъдрят отпред.

— Отивам си! Още един път това съображение и няма да ми видиш очите! Ако искаш да вършим работа, кажи открито в какво се състои! Нито съм дете, нито малоумен! След мен ти най-малко се интересува какъв боклук ще стърчи пред модната къща!

„Ще го убия!“ — Асен беше съсредоточен и спокоен. На излизане мога да го спъна и да го оставя да лети двадесет метра от прозорците до улицата! Или да го удуша в асансьора!

— Добре, да говорим другояче! Пет хиляди и нито стотинка повече!

— Започваш да приличаш на себе си! Колко гласа искаш да ти подготвя?

— Четири... За сигурност. Твоя, на професор Темелков, на Иванов и на Спасов!

— Направи сам сметката! Ако им дам по хиляда лева, един глас, какъвто и да е, не струва по-малко; за мен ще останат два бона. Та само ти ми дължиш повече? Аз съм добро момче и няма да скубя! Пет за мен и по хиляда на глас. Общо осем бона и следващите скокове?

Асен се огледа за сервитьора, но видя Сашо Мирев и изпита известно облекчение. Ако сега на масата беше и той, нямаше да е толкова възбуден.

— Какво ще кажеш?

— Ще помисля — отговори Асен. — Много вероятно е да приема.

Матев се оживи, но като че ли реши за по-политично да играе ролята на разкайващ се подлец, пое въздух и въздишайки каза:

— Ако животът не беше толкова тежък, никога не бих предал стария Акела!

— Още една дума за съвест и нито стотинка!

— Е, де! — Владо се усмихна и повика келнера. — Не даваш на човек да си облекчи душата!

Васил Каров трябваше да дойде всеки момент. Днес щеше да направи първия пазар в живота си. Щяха да скитат из складовете, а трябваше да стигнат навреме и у архитект Манолов. Васил беше с Лилда и се бавеше заради нея, въпреки че го предупреди да дойде сам. Наближаваше три часа, Манолов щеше да ги чака в пет.

Откакто Лилда бе тук Асен Москов прекали с алкохола, специалистите откриха ацетон в организма и го заставиха да пази диета. Днес също се задаваше труден ден, щяха да пия в студиото на Манолов. Лекарите категорично му бяха забранили да близва в близките няколко седмици. Васил живееше у Лилда. Родителите ѝ все още бяха в Бразилия, баща ѝ въвеждаше приемника си. Без да са оповестили, Асен знаеше, че бракът им е уговорен. Оскъдният багаж на Каров беше пренесен у Лилда! Ателието му беше в ремонт. Група работници разбиваха стената около прозореца с намерение да го направят френски. От Кореком бяха купили плочки за баня, биде, умивалници с камери, бойлер. След известна агресия на Лилда, на базата на бащиния ѝ авторитет, беше успяла да купи съседните две тавански помещения, които щяха да превърнат ателието в апартамент, а поради изгледа и разположението му да го направят значително по-удобен и скъп от Асеновия. Лилда беше единствената дъщеря на застаряващия си баща и използваше болезнената му слабост към нея. Разполагаше с парите му, имаше чекова книжка, готвеше се да обзаведе ателието по някакъв западно американски журнал и искаше да ангажира Москов като аранжор. В понеделник, днес беше сряда, бяха ходили да поръчат резедаво БМВ. Моделът беше избрал Васил, цветът — тя. Васил Каров живееше като на сън. На сутринта след първата среща, Асен го потърси в ателието. Нямахме го. Не го намери целия ден. Готвеше се да ляга, когато Лилда се обади от „Тихия кът“. Щели да останат два дни, искали да го видят. Асен се качи на вартбурга и отиде. Завари ги на бара. Държаха се за ръце и му подеждаха толкова потискащо, че се извини с ацетон и побърза да се махне.

В неделя на обяд дойдоха те. Лилда бързаше да му покаже списъка от вещи, които искаше за Васил на първо време. Листът беше доста голям, но издаваше практичност. Васил имаше нужда от дузина ризи, чифт ботуши, два чифта официални обувки, пуловери, сив костюм с външни джобове и закопчаване „Антони Идън“, шлифер тренчкот, две дузини бельо, три чифта пижами, блейзер, Карминов халат и ръкавици-пекари.

Докато Асен разглеждаше списъка и нанасяше цените. Васил си наля водка и я близа в продължение на два часа.

— Вратовръзките ще избира сама — каза Лилда. — Кога можеш да бъдеш готов?

Асен определи сряда. Дойдоха в пет без десет. По клаксона разбра, че са получили БМВ-то.

Прекараха повече от два часа в складовете. Асен бе предупредил Манолов, че ще закъснеят, но на работниците времето беше изтекло и не можеше да се прави, че не вижда вбесените им погледи. Васил премери десетки пуловери, ризи, панталони, шлифери. Правеше го безропотно, с излишно напрегната иронична усмивка. Асен ги остави да се ровят, но когато тръгнаха към колите, претрупани с пакети, раздаде на работниците по пет лева така, че Лилда да види. Момчетата благодариха със светнали лица, загубеното време им се възнаграждаваше. Лилда му върна парите. Асен не отказа. Манолов ги посрещна в безупречното си студио, покани ги в частния си бар и мина от другата страна. Въпреки че, Лилда настоя да пият кампари, Асен и Васил поискаха водка. Борис и Ивайло трябваше да дойдат всеки миг.

— Да ви призная, не вярвах, че участвате — каза Манолов. — Когато Москов спомена името ви, щях да изпусна слушалката.

Каров бе видимо поласкан, но се опита да го скрие и отговори нехайно:

— Имам нужда от пари!

— Не само пари! — Лилда беше възбудена, имаше чувството, че участва в опасно съзаклятие. — Васил мисли, че тази работа ще му бъде интересна!

— Оставете, моля! — Манолов се усмихна. — Ще използвам случая да се самопоканя в ателието ви. Искам да купя картина от вас.

— В момента правя ремонт.

— Не бързам — Манолов се държеше със самочувствието на човек, който знае цената си. — Ще чакаме ли другите?

Асен кимна. Борис и Ивайло пристигнаха заедно. Асен знаеше, че Денев е бил този, който умишлено е избягнал да дойде сам. И двамата целунаха ръка на Лилда. Борис бегло и символично, Ивайло с угоднически си маниер. Васил не му отказа ръката си, напротив, Асен видя опита му да бъде учтив и кой знае защо, това го подразни. Ивайло се отпусна. С чаша в ръце и след като премина първата среща с човека, които му внушаваше и ужас, и носталгия, той превъзможна смущението си и положи усилия да бъде забавен. Задъхан от бързане, разказа няколко вица, а като провери ефекта си на разказвач, природата му се показва и в жестовете му изби пресилена грация.

— Да започваме? — предложи Асен. За момент се поколеба (цялата истина ли беше необходима?). Каквато и да била ловкост щеше да му струва усилия и той избра откровения тон. — Министерството на леката промишленост и Градоустройствената дирекция отпускат петстотин хиляди лева за монументална украса на „Диана“ заедно с петното пред нея. Средствата са разпределени на четиристотин хиляди за строителството и материалите и сто хиляди за творческия колектив. Трябва да се делят хонорарните средства с общи работници, транспорт и декоративна градина след завършването на монумента. Същото се отнася и за сграфитото на десния калкан. Днес записах нашият колектив под номер 39. Под „нашият“ разбирам: художествен ръководител Васил Каров, архитект-проектант Станислав Манолов, асистент Станой Донков. Един човек, който не познавате. За него после. В очите на колегите участието на екипа Андреев-Ванков предрешава въпроса, за това „асовете“ не са подали заявки за участие. Останалите кандидати са дилетанти или деца, които вярват в случайния шанс. Съветът е в състав професорите Крумов, Дечев и Стоянов — сигурни врагове. Знаете, заедно с Акела те представляват едната фракция в академията. По тази причина можем да разчитаме на техните противници — професорите Асенов, Цанков, Дженев, на доцентите Михайлов и Бъчваров, и на моя глас. Аз, като директор на къщата участвам по право. Дотук шест на три за нас. Следващите имена са на партийния секретар Саев и профпредседателят Стоянов. Те няма да разберат нищо от играта на рушвети, но не бива да се забравя, че Акела е име, че го ценят, че са закърмени с неговия вкус.

Няма да бъде между изненаданите, ако се присъединят към неговия проект. За да изпипаме играта трябва да се заемем с другите четирима. Манолов не е запознат с тях, затова трябва да приемете на доверие думите ми.

— Нямам причини да не ви вярвам. При шест на пет за нас трябва да направим анализ на тези, които могат да променят баланса на везните. Първият и най-важен е доцент Матов, въпреки че между тях има и един професор — Темелков. Матов е корумпиран тип. Кретен и жиголо, но има цена като всичко на този грешен свят. Поканих го на бар и уточнихме условията. За да притежавам четири гласа поиска осем хиляди лева.

— Той е луд! — възкликна Лилда.

— Матов оцени своя глас на пет хиляди, а другите три по хиляда. За машинация като тази смятам цената за реална. После ще изкажете възраженията си. За да се спечели художественият съвет, ще бъдат необходими само средства, но за да се мине с проекта през министерството, ще трябва да се направи репрезентация — експозе и да се защити в кабинета на министъра. За защитник на проекта поканих Борис Попов. Съображенията си трябва да изложи само пред вас (посочи Манолов). Първо, работата е деликатна и трябва да се свърши от близък човек, Попов, Каров и аз сме състуденти и второ, без да лаская, когото и да било, аз смятам, че в екипа няма слабо място. Попов ще трябва да проведе две коренно различни защити — веднъж художествена — пред художествения съвет, втори път идеологическа — пред министъра. Аз оценявам неговия хонорар на пет хиляди лева — без да иска, Асен потърси погледа на Лилда. Очакваше въоръженията да дойдат от нея. — Друг пункт, който не бива да се подценява, е пресата. За всички нас е ясно какво ще стане, ако някой самонадеян журналист не хареса проектите и ни завари „по бельо“. Дори за Манолов, човек не в нашия бранш, е известно, че когато се касае за ценител на изкуствата, името на Денев се споменава първо. Мога да ви заявя, че дори Акела, когато чуе, че Ивайло е писал за него, изпада в нервна криза, докато не намери вестника. В събота по съгласуваност с министерството аз трябва да пусна бележка в пресата, с която официално да обява конкурса. От деня, в който ще постигнем принципно съгласие, Денев започва да подготвя терен в пресата. Неговата работа е как да постигне обществен шум около нашия проект,

кого ще наеме и как ще го изпълни! Нас ни интересуват два пункта — бламирането на колектив Андреев-Ванков и утвърждаването на Каров-Манолов. Мисля, че пет хиляди лева е задоволителна цена. — Асен Москов направи пауза. — Себе си оценявам на десет хиляди. Моят глас не може да струва по-малко от пет, щом толкова струва този на Матев, останалото е цената на организацията. Ако направим сбор, ще видим, че до тук разноските са двадесет и осем хиляди лева, т.е. остават още седемдесет и два бона. Работата на Васил ще бъде да реши пластично фигурата и графично сграфитото, на Манолов да оформи подстъпите на фундамента и да изчисли симетрията на калкана. Останалото е работа на третия от колектива. Сега му е времето да ви кажа кой е Станой Донков. Познавам това лице от манастира „Св. Илия Чудотворец“, реставратор и ковач, това е човек, способен на всякаква изпълнителска работа. Тези дни ще отида да го взема. Неговият хонорар може да бъде две хиляди лева, така остават седемдесет хиляди, които вие ще си разделите. Излиза, че всеки от вас ще получи, по тридесет и пет.

Асен се загледа в Манолов, които отиваше да смени ролката.

— Не предполагам, че ще имате толкова разходи! — каза Лилда. Каров доля водка, пусна в чашата две карета лед и без да реагира на думите ѝ, се обърна към Асен:

— Сигурен ли си, че твоето протеже ще се справи?

— Гарантирам!

— Тогава условията са добри! — каза Васил.

Асен знаеше, че Лилда няма да се въздържи. Чувстваше горещия дъх във врата си.

— Губиш петнадесет хиляди лева! — за нейна чест успя да овладее гласа си.

— Никой не губи нищо, след като не го притежава по право — каза Асен. — Вие? — въпросът беше отправен към Манолов.

— Ще чакам да чуя другите.

— Асен беше говорил за петдесет хиляди! — подхвърли отново Лилда, но губеше кураж и гласът ѝ звучеше неуверено:

— Не искам да оспорвам хонорара. — Васил стана. — По-добре е да чуем архитект Манолов.

— Аз заставам зад Асен — каза Борис Попов. — Щом Акела се е заел да спечели конкурса, значи има смисъл да му се смачка носа! Ти,

Ивайло?

— Преди проектът да стане факт, за него ще съобщят „Поглед“, „Новини“ и „Фронт“. В деня, в който представите най-несъвършения вариант, това ще бъде отразено в „Литературен фронт“ и „Народна Култура“. Преди да се появи моята рецензия, която смятам решаваща, ще я донеса за обсъждане тук.

— Аз имам няколко въпроса — каза Манолов. — На първо място, до каква степен начинание като това ще се преследва от закона?

— Това е практика! — каза Васил, въпреки че въпросът беше зададен към Асен и без да има най-малка представа от отговора.

— В общество като нашето — каза Асен след пауза — даването и взимането на рушвети се преследва еднакво. Трябва да разчитаме на затворения кръг. Нито ние, които ще дадем въпросният рушвет, нито Матев и групата му, които ще го вземат, имаме сметка това да стане достояние на контролните органи. За подsigуровка ние няма да издаваме разписки. Това е едната страна на въпроса. Другата е участието на колективи. Щом се противопоставят групи, естествено е да възникнат конфликти и с всички средства. Тук се касае и за още един вид борба. Налагане на нов художествен маниер, до този момент задущаван от Акела и от групата му. Казвам това за оправдание. Тук присъстващите ще спечелят пари, но ще помогнат да се утвърди и нов критерий, а това е благородно усилие. Ще избързам да спомена и друга опасност от съдебно дирене. Третото лице в колектива, въпросният Станой, ще получи само два процента от сумата, а по законите на страната това може да се третира като експлоатация. Единственият документ, който ще издам, това ще бъде двустранен договор между мен и него, по силата, на който той ще се задължи да помага в изпълнението на проекта като служещ в Модна къща „Диана“. Тогава неговият хонорар ще се третира като независим от общата сума и клаузата „експлоатация“ ще отпадне.

— Умно! — подхвърли Манолов. — Другият въпрос е какви възможности за защита предполагате, че имат Андреев-Ванков? До каква степен могат да схванат машинацията като нашата и какви мерки да вземат против нея?

— В този момент и двамата мислят колко данъци ще укрият на база хонорар от петдесет хиляди лева. През ум не им минава, че могат да попаднат във вихър, когато Акела научи, че Васил Каров е подал

документи за участие, той ще знае, че това е моя работа, но и без това е сигурен, че ще гласувам против него, за това няма да се учуди много, още по-малко ще загуби сигурност. Когато Ванков му спомене за враждата си с вас, те ще решат да дават урок на младото поколение, но и през ум няма да им мине да жертват тридесет хиляди за изпипване на урока. Акела ще се разтревожи едва когато пресата подеме кампанията си, ще се уплаши сериозно. Когато Ивайло Денев излезе с обзорен анализ на проектите и ще изпадне в ужас, когато разбере, че Борис Попов ще експозира пред съвета. Ще му стане ясно в каква мелница е попаднал, но ще бъде късно за контрамерки. След като загуби в художествения съвет, ще започне да сипе хули и да търси реабилитация, но това значи липата да напише донос срещу бора, че пораснал по-висок от нея.

— Оказва се, че рискът е реален само при недискретност на групата отвътре? — каза Манолов. — Тогава да приемем, че няма такава опасност. Ние сме възрастни хора, а сумите доста големи. Аз няма да оспорвам хонорарите, за мен са реални. Имам няколко други въпроса. В какви срокове трябва да се представим с проекта и каква гаранция дава Асен Москов, че неговият човек ще се справи с изпълнението? Не съществува ли риск след извършване на формалните дела да се наложи да наемаме нови работници за десет хиляди лева?

— След като получа съгласието ви, ще издам една разписка, от която да се вижда, че вие, Каров-Манолов, сте ми дали пари и аз съм се ангажирал да уредя изпълнението под ваше наблюдение. По този начин вие ще се подсигурите срещу спекула от моя страна, а аз на доверие ще изчакам вие да уредите хонорара на Станой Донков.

Гласът му трепереше и Манолов разбра.

— Щом Вие сте готов да работите с нас на доверие, значи и ние можем да направим същото? Аз нямам нужда от такъв, документ, а Вие, Каров?

— Най-малко аз!

— Последен въпрос! Сроковете за нашето изпълнение и възможностите на вашия човек във време?

— Ако започнете да работите утре и до края на месеца, т.е. след седемнадесет дни, имаме идеен проект, аз ще доведе Донков, за да постави условията си за времето. Естествено, представителния проект ще направите вие!

— Не се безпокойте за това! — каза Манолов. — Ако Каров започне с металопластиката, докато свърши скицата, аз ще съм направил проекта и изчислил сграфитото.

— До събота ще имате идеята!

— До събота? — Манолов се усмихна. — Вярвам ви. Тогава, никой друг няма възражения, да изпием по чаша за бъдещата работа.

Манолов отново смени ролката и ги покани на масата.

— Моите възражения нямаше да бъдат приети, нали? — попита Лилда. Бяха останали сами на бара. Васил беше взел молив и показваше нещо на Манолов. Попов и Денев гледаха през раменете им.

— Не.

— Мислиш ли, че няма оцетени?

— За пръв и последен път говоря с теб за пари! — каза Асен. Повдигаше му се, виеше му се свят, почувства се унижен и единственото му желание беше да се прибере в къщи. — Истинското разпределение на парите трябваше да бъде следното: по тридесет и пет хиляди на Станой Донков и мен, по десет за Васил и Манолов и по пет за другите двама... А сега ще те помоля да им кажеш, че съм вдигнал температура и съм се прибрал.

Лилда кимна.

Асен Москов наистина се прибра с температура. По стълбите и в колата гореше, но като излезе от нея, го втресе. Дотътри се до горе, треперещ като лист, изпи хинин, два аспирина, сложи чай, съблече се и легна. Час, час и половина по-късно се почувства по-добре и набра номера на телефонни поръчки. Поиска да го свържат с манастира и седна да чака, изби го пот... Аспирините започнаха да действат. Наля чаша коняк, изпи я и затвори очи. Почувства алкохола на път из вените и като че ли предметите около него заеха местата си. „Ще пукна като куче в тази дупка!“ — откри колко нещастен и самотен е, колко механични, в себе си ги нарече формални, отношения поддържа с най-близките си приятели. Колко чужд е на всичко наоколо и колко безразлично му е дали ще притежава пет, или петнадесет хиляди лева, щом и двете суми го пазят от унижения. Поиска му се да завърти една „жица“ в студиото на Манолов и да го прати по дяволите. Нищо не го свързваше с тях. Докато се заблуждаваше, че се грижи за Васил, докато имаше чувството, че без него той ще загине, като че ли намираще смисъл в този контакт. Сега отношенията им се бяха заформирали,

Каров беше престанал да бъде беззащитен артист, навлизаше в охолството по доста уверен начин, правеше му чест усилието да не се промени поне външно, да опази независимост на поведението, която го беше превърнала в име, която го различаваше от другите и създаваше чувство за вина в заможните бездарници. Днес Каров се отнасяше сериозно към парите, мислеше в перспектива, създаваше дом, отказваше да измисли прякор на любовницата си и Асен Москов гореше от желание да го прати по дяволите. „Ти си луд от злоба! Васил отказа да види картините ти.“ Не прие сериозно това възмущение на паметта. Ако беше добре, ако нямаше температура и не беше толкова отпаднал, щеше в този момент да унищожи безобразните боклуци, които беше нарисувал в манастира и сега държеше на склад в изцяло подредените чекмеджета на Адриана. За какво му бяха на него, директора на къща за мода, живописни картини без стойност, които и най-близките му приятели отказваха да видят? „Дявол да ги вземе тези телефонистки!“ — изкрещя Асен. Държеше се като луд.

За какъв дявол се беше върнала Лилда? И без нея животът беше поел някакъв ритуален ход. Всеки имаше и мястото си, и необходимата цена. В нейното явяване имаше нещо, което можеше да се тълкува като обвинение. В начина, по който ангажираше времето на Васил, вниманието му, плановете, които кроеше и му внушаваше, че са негови, занесената, опиянена сигурност, която му създаваше... всичко това напомняше първите години с Адриана и Асен Москов си даде сметка, че го е наблюдавал с тъга.

През дихателния път и обонянието, през подпухналото му от пот тяло отново нахлу „миризмата на липса“. Асен се поддаде на агресията на спомените. Представи си тънкото тяло на Адриана, загърнато в черния пенъоар, ръцете ѝ прехвърлящи карти на масата за пасианси, успокояващата ирония, с която би реагирала на настоящето му нетърпение, безшумието на дъха ѝ, независимо денем или нощем, по сериозен начин хладните ѝ очи, по детски безпомощния ѝ поглед, когато сутрин занасяше кафето си на прозореца. Всъщност той беше харесвал всичко, свързано с нея, без някога да си дава сметка за това. Знаеше всичко за Адриана без един миг срам от съзнанието, че му е съпруга. Беше я виждал пиана, повръщаща, истерична, откровено похотлива и нито за секунда не се беше отвърщавал от нея. Никога не беше я виждал да влиза или излиза от клозет, да бръсне мишниците и

краката си, въпреки че знаеше, че го прави. Адриана беше с грим или без, с фризура или без и от това никога не произлизаше въпрос. Дискретността на тоалета ѝ беше част от дискретната ѝ природа и сега замислен, Асен откриваше, че всъщност тя е представлявала буфер между него и несъвършения свят. Адриана никога не изропта в безпаричието, не прояви и любов към парите, когато започнаха да идват. Промени и неговото, и своето бельо, бавно и незабелязано модернизира кухнята, мебелира апартамента, попълни гардеробите. Беше готова да се откаже от охолството заради мираж като живописиста и в това я ръководеше дълбоко убеждение. Обичаше кафе, музика, кучета, но гасеше магнетофона, когато откриваше, че го дразни и не настоя да вземат белия пекинез, който беше намерила майка ѝ, въпреки че очите ѝ плувнаха в сълзи и цялата трепереше от желание да го притежава.

По-различен начин Лилда правеше същото. Драстичната ѝ природа не беше склонна към деликатност, но намеренията ѝ оставаха същите. Лилда градеше дом, илюзии, мечти и се опитваше да направи един мъж щастлив според своите убеждения и с възможните за характера ѝ средства. „Не бива да се дразня!“ — помисли Асен, крачейки върху меката бухара на хола, която беше купил като реакция на една от картините, не помнеше коя точно. Асен си представяше как би изглеждала Адриана във всеки ъгъл на хола и точно с какво би се занимавала. Почувства се безсмислен и безполезен човек, прекарал живота си в подлости и лъжи, в спекула и с близките си, и с работата си, посветил живота си на някаква машинация, която го движеше от първия ден до онзи, когато го смаза със собствената му енергия. Прав, загледан през прозореца, Асен Москов си призна, че е бил щастлив броени дни. Обзе го такава апатия, желание за смърт, че залюлян на пети и пръсти, взе да мисли как биха реагирали тези, които беше свикнал да нарича близки, ако разберат, че когато е решил да се хвърли от петия етаж, не си е направил труд да отвори прозорците.

Свързаха го с Дометиан, игумена на манастира.

— След половин час тръгвам! — каза той. — Помолете икономката да ми постеле легло!

Асен почувства раздвижване на кръвта и докато се събличаше пред ваната, ободряването му обзе цялото тяло. Заедно с потта

изхвърли и температурата, а когато излезе избръснат и изкъпан, като че ли и алкохолът се беше изпарил от него.

Зато плен, свикнал с ритъма на пътя, Асен Москов се опита да систематизира мислите си и ако е възможно, да ги подчини на единна логика. От цялата му криза на безсмислие излизаше, че животът не е страшен, когато нямаш жилище и спиш, където завариш. Когато обувките ти имат дупки или когато хлябът мирише на подаяние. Дори и по-късно, когато след отчаяние и умора напариш главата си под душ и се вмъкнеш в собствените си чаршафи. Когато главата ти бръмчи от музиката и телевизорът предава картини, дори и тогава нямаш шанс, ако си се родил самотник и укротявайки лудата си вода, си стигнал до тихото ѝ течение, полепнал с цялата мръсотия на пътя.

3

Когато паркира в двора на манастира, видя Дометиан облегат на перилата пред килията. Докато маневрираше, игуменът прекоси двора.

— На почивка?

— Ще остана два-три дни. Имам нужда от Станой.

Дометиан беше наредил маса в килията си и извадил от манастирското вино. Пиха бавно.

— Искам да взема Станой за три месеца. Ще спечели пари и ще ви помогне. Какво ще кажете?

— Станой не е на работа при нас, но назначих жена му свещоливницата. Какво ще стане с Мария?

— Ще говоря със Станой. Ако се наложи ще я вземем в София.

— От моя страна пречки няма да имаш... Яздил ли си?

— Не.

— Утре ще се поразходим до „Пролет-пролет“... въпреки че Стоян Бубов Яшаров е тук!

* * *

Асен лежа известно време, докато свикне със спецификата на шумовете. Полето имаше свой глас и беше започнал да го обиква. Не трещяха леки коли, не пикираха и не излитаха самолети, не крещяха пияни мъже, не се чуваше музика, въпреки че полето нашепваше нещо като глас на дребна цивилизация, чужда на разюзданите страсти.

Ласко влезе в седем часа и остави до главата му чаша мляко. Изпи го. Почувства възстановяването на живота, раздвижиха се сухожилия, дихателни пътища. Стана. Дометиан не беше се появил все още, но Атаман и Мурад бяха изтимарени и в пълна амуниция.

Асен се повъртя, отиде до колата, взе пакет цигари и като се обърна видя Мария. Беше отслабнала, но имаше здрав вид, нови дрехи, модерни, дори модни обувки и ярък лак на ноктите. Очите ѝ, запазили

трескавия си блясък, продължаваха да гледат напрегнато и създаваха илюзия за стъкло.

— Радвам се да ви видя — каза Асен. — Дошъл съм заради Станой...

— Зърнах ви снощи. Очаквах да се обадите.

— Задържа ме игуменът, беше приготвил вечеря, заприказвахме се...

— Очаквах ви! — натърти Мария. — Загасих лампата след вашата!

Отците се появиха. Дометиан избърза към чардака, отиваше да се подготви за езда. Зосим тръгна към Асен.

— Да ви пази бог! — каза той. — Ще ви разкъсат от любов!

— Пазя се колкото мога — Асен пое ръката на монаха, стисна я и я свали. Зосим я подаваше за целувка. — Всичко е, както го оставих. Времето не ви се отразява?

— Кой знае! Вие как сте? Творите ли картини?

— Върнах се към модата.

— Да ви призная, следя културните вестници с надежда да срещна името ви. Един немец казва: „Творческата личност се запазва от бездната «Аз».“ Мислех, че ще докажете тези думи?

— Църквата не се ли бори срещу подобни постановки?

— Църквата има друга работа. Задоволява ли ви модата?

— Материално да, но не ухажда достатъчно „Аз“, а това може да бъде и драма.

— „Аз“ е коренът на всеки мироглед! Гений е този, чието „Аз“ е установил своето господство. Такъв човек изпитва необходимост да имитира себе си, изкусява се да убива, да бъде перверзен, да изпадне до състоянието на низшите духом, за да огледа отдолу върха на пропастта.

— Не мисля, че е толкова сложно — каза Асен. — Липсват публика, познават те шепа хора, нямаш нито врагове, поклонници...

— Точно за това говоря! Творческата индивидуалност, наблюдение на „Аз“ в нюансите на заобикалящия свят, същото се отнася и до сексуалността. Кариерата, свободата в политическия й смисъл, пътуването... Мечти за достъпна еротика! Енигматичното битие е скромно, защото не се схваща в историко-обществен план.

— Възможно — каза Асен. — Не съм подготвен за разговор...

Зосим не повярва. Асен се измъкваше. От манастира замина художник с четиридесет картини, а се връщаше чиновник по мода. Монахът беше достатъчно ловък, за да смени темата.

— Ще поостанете ли? — попита той. Готов да си тръгне. Очите му бяха възстановили сухия си блясък и във въпроса му нямаше нищо повече от куртоазия.

— Два-три дни... — отговори Асен и с радост проследи отдалечаването на Зосим. „Подлец в расо!“ всичко, което беше свикнал да смята за порок на църквата, превзетост, фалш — всичко можеше да бъде открито у Зосим. От първия ден този словоохотлив ерудит му стана неприятен. Дометиан мразеше Зосим и се страхуваше от него. Гледайки го да прекрачва прага на столовата Асен с удоволствие помисли, че не зависи от този човек.

Мурад беше заседнал кон и Асен Мостов видя „дявол по пладне“. Не бяха минали и петстотин метра, когато колената му изтръпнаха, болката в раменете стана непоносима и се видя принуден да слезе. Мурад не се подчиняваше, виеше шия, вдигаше се ту на предни крака, ту хвърляше къчове. Устата му беше твърда, главата навирена. Тръстът приличаше на многобалово явление, галопът на експрес.

Размениха конете и продължиха. Удоволствието от ездата се беше „разминало“ във физически болки и, въпреки че Атаман не му прави въртели, пред „Пролет-пролет“ слезе грохнал от умора.

Юлия, жената на кръчмаря беше зад тезгяха. Пиеше мляко, като се вгледа, позна специфичния цвят на пресечената мастика. Кръчмата беше празна, като се изключи единствения циганин, седнал в дъното до печката.

— Здравей, Папаз! — поздрави Юлия. Погледът и мина по Асен, преди да зяпне от учудване. — Я, това е художникът? Къде се загуби, мръсно?

Асен се изчерви, но преди да реагира на похотливия ѝ въпрос, циганинът скочи и с пъргава крачка приближи към тях. Беше стриган до кожа и с костюм от турскосин плат.

— Ти ли рисува стария? — попита гърлен, остър глас и Асен разбра, че говори със Стоян Бубов Яшаров.

— Да — отговори Дометиан.

— Залепил си всичко на картината — душа, сила... — каза циганинът. — Той умря!

— Глупости! — Дометиан хвана под ръка Асен и го поведе. — Баща ти беше стар. Бог го повика при себе си.

— Не се бъркай, Папаз!

Ръката на Дометиан се напрегна.

— Този човек — каза монахът и го посочи — направи завинаги жив баща ти. Вместо да му благодариш, ти си тръгнал да правиш свади! Засрами се, Яшаров!

Циганинът им препречи пътя.

— Казах, не се бъркай, Папаз! — под масата се вдигна куче. Беше без порода, с тъпа муцуна, но диво и с жестокия израз на господаря си. Прекоси лениво кръчмата и застана до Стоян Бубов Яшаров.

— Този човек е мой гост! Беше приятел на Буба. Ако старецът беше жив, нямаше да позволи да го обиждаш! Махни се, докато ти говоря с добро!

— Няма да ме уплашиш, Папаз! Върви си по пътя, преди да съм насъскал Учо!

Дометиан се пресегна, хвана го за реверите, но циганинът стовари тежката си глава в носа му и го срина на пода. Секунда-две... След това Яшаров изсвири с пръсти, отвори с шут вратата и се разкрещя на цигански. Асен се наведе да вдигне монаха, но Учо се хвърли и го събори на пода. Докато се мъчеше да се освободи от кучето, кръчмата се пълнеше. Асен видя Айказ, Саздо, някоя и друга позната физиономия, но болшинството бяха диви и абсолютно непознати екземпляри. Стоян Бубов Яшаров се разпореждаше по ромски. Едноок циганин с плоскодънна шапка вдигна Дометиан, сложи го да седне на стол и с шамари го върна в съзнание. По заповед на Яшаров извиха ръцете и стъпиха на краката му. Асен беше започнал да се забавлява. Мимикрията на циганите не предвещаваше нищо добро. Дометиан се опитваше да обърше разкървавения си нос в расото. Млад циганин привързваше кръста му за стола. Оковаха го. Обръчът около Асен беше достатъчно плътен, за да не може да мръдне. Не мърдаха и другите цигани, които смяташе добронамерени към него. Яшаров беше над всякакви уговорки и никои не мислеше да му се съпротивлява. Командваше непрекъснато, засега на цигански.

Асен го разгледа. Имаше масивна глава, забита в къс врат, мощно тяло без талия, дълги крака. Беше мургав, но със сини очи и меки детински устни. В бръснатата му до кожа глава аленееше прясна рана, над лявото ухо един над друг личаха два триъгълни белега. Чувството за опасност идваше от напора на главата му, от напрегнатия му врат и от една жила на челото, която пулсираше нервно. Останалото изражение, овал, твърдост на очите — можеше дори да мине за невинно.

— Какво искаш? — Асен се чу да задава въпрос, но изненадата дойде от тона. Попита спокойно, дори иронично. — Кажим им да пуснат игумена! Що за простащина! Ако се оплача в милицията няма да си намерите място сто километра в диаметър!

— Мълчи! — извика Дометиан. — Стояне, искам да ти говоря!

— После, Папаз! Стой спокойно, на тебе никой няма нищо да ти направи!

Яшаров извади костур от джоба си и го отвори. Поиска нещо, Асен разбра смисъла на въпроса, когато в ръцете му блесна втори нож. „Дуел?“ — стана му смешно. Докато стихна шумът и докато установи, че кръгът около него се е разширил, Асен се забавляваше с тази мисъл. „Да можеха да ме видят отнякъде!“ Откъде и кой? Въпреки всичко нуждата от хората, които беше свикнал да нарича близки, бе останала.

Саздо донесе портрета на буба Яшар и го постави пред него.

— Ти ли рисува баща ми? — попита Яшаров.

Асен кимна. „Слаба работа — откри с горест. — За сметка на приликата — никакъв живот, схематичност, механично полагане на тон, празен поглед, маниерно достолепие... Слаба работа.“, повтори наум той и каза:

— Да, аз.

— Ти си взел душата му и си я залепил тук. Сега аз ще взема твоята!

— Стояне!

— Почакай, Папаз! Ще говориш после! Да не се казвам Яшаров, ако не те накарам да млъкнеш! — циганинът се обърна към Асен. — Бил ли си се с нож?

— Не.

— Ще се научиш! Ще те убия пред него! — посочи картината.

Ножът се заби пред краката на Асен. Вибриращ, издаваше тона „ла“.

— Не съм се бил с нож. Няма да го взема! — каза Асен.

— Твоя работа! — Стоян подпря дръжката на костура на дланта си и тръгна към него.

— Ще те заколи! — изпищя Дометиан. — Вземи ножа!

Асен се подчини машинално и застана в гард, както виждаше, че постъпва циганинът.

— Леки крака! — крещеше Дометиан. — Стъпвай леко и нападай! Убиеш ли го, ще живееш!

Циганинът се усмихна. „Има меко лице!“ — помисли Асен.

— Гледай го в ръцете! — отново изкрещя игуменът.

Стоян Бубов Яшаров замахна. Асен отскочи и се подпря на тезгяха. Втората атака беше лъжлива. Ударът започна отдясно, но ножът прелетя пред очите на Асен и попадна в лявата ръка на циганина. Докато размахваше ръце в отбрана, острието го парна в реброто. Лявата му ръка докосна ухото на Яшаров и под ноктите му остана кожа. Отново възстановиха дистанция. Ножът беше разпрал бокса на сакото и беше заседнал в ребрата. Не го болеше, въпреки че коремът му се мокреше. Сините очи на циганина светеха бясно. Държеше се за ухото и псуваше. „Ще ме убие!“ — помисли Асен и се приготви за втората му атака. „Глупаво е да умра от ножа на тоя циганин!“

Сега виждаше по-добре, въпреки че кръвта му течеше и огънят започваше да се превръща в болка. Следващата схватка реши с шут. Когато Яшаров налетя, Асен се отхвърли от тезгяха, краката му попаднаха в гърдите на нападателя и го метнаха в тълпата.

Третата атака започна бясно. От устата на Яшаров капеше пяна като от бесен, очите му загубиха детинската си мекота, жилата на челото му набъбна. Ножът беше ту отляво, ту отдясно. Асен чувстваше, че размахва хаотично своя, че възможностите му за отбрана намаляват непрекъснато, че приближава към един унизителен край и че единствената му възможност е да хвърли всичко в атака. Заслепен и окуражен от безумие и страх, Асен Москов замахна с крак и за момент принуди циганина да отскочи. Когато дистанцията се увеличи Асен се наведе, прикри с рамо гърдите си и тръгна с ножа напред. Пред мига, който беше избрал за атака и считаше последната си възможност, видя,

че кръгът се разтваря. Появи се Мюлвет. В ръцете си държеше пушка. Момичето извъртя ръцете си така, както замахват дърварите, и стовари приклад в тила на циганина. Стоян Бубоб Яшаров рухна в краката ѝ.

Подпряла ловната си пушка на рамото на Дометиан, Мюлвет изпразни кръчмата. Ръмжащи и агресивни, циганите напуснаха под заплахата на двете цеви. Единствено кучето не си даваше сметка какво става. Въртеше се около господаря си и се опитваше да обърне главата му. Асен огледа стомаха си, но раната беше повърхностна и кръвта щеше да спре. Друга болка започваше да се обажда и той откри рана над десния лакът, която до този момент не беше усетил.

— Трябва да вървите! — каза Мюлвет. — Може да дойде на себе си.

— А ти? — попита Асен.

— Ще се оправя сама. Вземете конете и тръгвайте!

Дометиан имаше болен поглед. Изглеждаше смазан от унижение. Брадата му играеше нервно. Опитваше носа си. Очите му бяха налети с кръв и отокът щеше да се разширява. Циганите бяха извили ръцете му и остри болки в плещите го правеха да изглежда схванат.

— Жив ли е? — попита монахът.

— Ако беше умрял, кучето щеше да вие! — Мюлвет вдигна пушката и я изпразни в главата на Учо. Изстрелът напълни с дим кръчмата. Тялото на кучето подскочи във въздуха и падна върху гърба на Яшаров. Имаше нещо безсмислено и излишно в това убийство. Учо не мръдна, не издаде звук, не изхърка. Мозъкът му потече по врата на Яшаров и направи локва на пода.

— Време е да тръгвате! — повтори Мюлвет.

Яшаров се размърда, протегна ръка, освободи се от товара на кучето, попипа тила си. Проследявайки ръката му, Асен видя рана, от която капеше кръв.

— Вдигнете го! — каза Мюлвет. Яшаров позволи да му помогнат.

Машинално прехвърли ръка през рамото на игумена трябваше да я махнат насила, когато го слагаха да седне.

— Какво става? — попита той и повтори въпроса си на цигански.

— Ще престанеш ли да безчинстваш, Яшаров?

— Ти ли ме удари? — попита той и обърна сините си очи към нея.

— Да.

Стоян Бубоб Яшаров се изправи и тръгна със залитане. Погледът му падна върху кучето и се обърна рязко. Не виждаше двамата мъже. Гледаше само Мюлвет и Асен Мосвов можеше да се закълне, че очите му бяха меки, отново детински и лишени от всякаква злоба.

— Защо, Мюлвет?

— Трябваше да стрелям! — отговори момичето.

* * *

Асен Москов почувства неразположение, втресе го, вдигна близо четиридесет градуса температура и загуби представа за събития, хора, време. Дойде лекар от Асеновград, прегледа раните, сложи инжекция против тетанус и си отиде. С обилно потене Асен отново дойде на себе си и поиска вечеря. Чая донесе Мария.

— Къде е Дометиан? — попита Асен, съзнаващ нелепостта на положението си.

— Из епархията! — каза Мария. — Нареди да не ставате, докато се върне.

Асен се страхуваше, че разговорът ще се завърти около боя с ножовете, че ще лъже, че в заколването на един човек няма героизъм, че е механичен акт, предизвикан от безизходица. Очакваше Мария да му задава въпроси, да се рови в оня миг, който Дометиан нарече „Възраждане от страх“.

— Щеше да го убиеш! — каза монахът. — Ако не беше Мюлвет, с него беше свършено. Видях смъртта му в очите ти.

Асен Москов остави без последствия тези думи. „Можех ли да го убия?“ — беше въпросът пред онова „Аз“, което не подозираше, че съществува и което беше тръгнало в атака. Отговорът, този, който трябваше да задоволи чувството на реалност, беше: „Да!“ Яшаров беше твърде силен и бърз, за да смята убийството му за осуетено. Значително по-почтено му се струваше да гледа на Мюлвет като на свой спасител.

Мария седна на края на нара.

— Ако Станой не се върне тази вечер, ще го потърся в Пловдив — каза Асен. — Не мога да издържа втори дуел!

— Омръзна ви тук?

— Нямам време! — премълча истинския отговор. Чувствал се атакуван отвсякъде. Мария се мъчеше да го замъкне в леглото си, Дометиан го разчекваше на бесните си коне, Зосим го тъпчеше с абстрактната си философия, циганите го предизвикаха на двубой. — Разчитам на Станой! Очаквам да приеме работата, дори да не му хареса!

— Не вярвам да откаже.

Асен беше донесъл някакъв роман и предпочиташе да се рови в него, отколкото да гадае двусмисленото мълчание на Мария.

— Ще опитам да поспя! — каза той.

— Ще мина по-късно...

— Недей! — почти извика. — Ако спя тази нощ, утре иде бъда здрав!

Мария стана. Очите ѝ, които така лесно губеха цвета си, сега приличаха на тиня. За втори път Асен Москов откри изумен, че тази жена може да бъде и красива.

* * *

Станой не се върна на обяд. Дометиан отсъстваше. Беше се прибрал късно снощи и преди разсъмване беше излязъл на кон. Асен се въртя из манастира, опита се да въвлече Ласко в разговор, но клисарят беше стеснителен човек и понасяше болезнено любопитството му. Асен обядва сам, пи кафе... нито Кира, нито Мария се появиха. Към четири часа Дометиан се върна. Отокът на очите му се беше разширил, бялото беше в кръв, носът морав, а щеше да стане черно-син от вътрешните кръвоизливи.

— Намерих го! — каза игуменът. — Ако е жив, значи има господ!

— Кого сте намерили? — попита Асен.

— Яшаров!

Ето какво беше правил монахът в тези часове на отсъствие. Беше търсил циганина и беше го намерил. „Ако е жив, има господ!“

— Какво си направил? — изкрещя Асен. — Къде е?

— На Мелнера. Ако е жив, ще лежи в болница с месеци, ако не — аз в затвора! Предупредих да го вземат!

— Ти си луд! Защо? — Асен разклати монаха за раменете, но клещите на Дометиан се впиха в ръцете му и се освободиха.

— Не понасям унижения! — каза той и излезе.

Асен седна на нара. Пред очите му минаха като на лента последните двадесет и четири часа. Не беше за вярване, но те донесоха смъртна опасност за трима мъже, а поводът не беше повече от гордост. Асен Москов трескаво стегна багажа си и излезе от килията. Завари Мария пред шишетата с лакове.

— Лист и молив!

„Обади се в София!

Асен Москов.“

После замина.

Бръкна машинално в пощенската кутия и едва въвн, на улицата, си даде сметка, че пръстът му е напипал лист. Пребърка джобовете си за ключ, но трябваше да се качи отново на четвъртия етаж. Не водеше кореспонденция и беше загубил навика да го носи в себе си.

„Обаждам се от Париж. След Прага и Варшава като че ли бях подготвена за този град. Ходя по улиците, гледам филми, от осем до два съм заета в едно от ателиетата за експериментална мода. Получавам достатъчно пари, за да се чувствам независима, а това, изглежда, е всичко, което искам. Още не съм била в Лувър, в Дом де з'Енвалид, Парламента. Уморих се. От вкъщи пишат, че баща ми е зле. Страхувам се, че няма да го заваря. Ако имаш време драсни няколко реда. Живея у една вдовица на улица «Мадам дьо Савиние №9».

Адриана.“

Асен се качи в колата и отиде в модната къща. След срещата с Молеров и стилистите (отложи срещата си с Борис Попов) седна да пише писмо на Адриана.

„Защо, дявол да го вземе, едва сега пращаш адреса си? Цяла година скиташ из Европа. Можех да те потърся и на двете места. Толкова неприятно ли би било, ако покажеш на мъжа си (макар и бивш) някоя и друга приятна кръчма из Варшава? Тази вечер ще ида у вас, а утре ще ти пиша цялата истина. Старият е болен, ще се заема с лекуването му. От време на време виждам брат ти. Чувам,

че ходи с някаква красавица и едва издържа на разходите. Тук Лилда е единствената атракция! Видях афиш на Саша. През декември ще бъде в София. Моля те в следващото писмо (гледай да не бъде след три месеца) да споменеш мимоходом датата на завръщането си. Пиша ти от кабинета на «Диана», довечера, след като се върна от вашите ще ти напиша писмо с оплаквания.

Асен.“

Залепи плика, подписа го и повика прислужницата. Писмото трябваше да замине на секундата. Мисълта, че Адриана чака отговор, му се стори непоносима.

* * *

Борис го посрещна по пижама. Стаята беше в облаци дим. Попов живееше на булевард „Витоша“ и шумът на трафика го разболяваше. Асен отбори прозореца, поиска кафе и седна да чете експозицията:

„Пред нас са двата основни проекта — започваше уводът, — налага се да изберем единия и ако се спрем на по-добрия, да знаеш точно защо, с цялата отговорност на такова решение. София е древен град с млада, съвременна архитектура. Уважаемото жури не може да не си дава сметка, че фигурата, която ще избере и възложи за изработване, ще остане столетия на мястото си, ще грози или краси града. Предвид милионите очи, които ще запечатат спомена от тази работа, смятам за необходимо да изложа пред вас всички «за» и «против» предложените макети. Да започнем с проекта на колегите Андреев-Ванков. Изработен с вкус, монументален, чужд на детайла, с четири независими профила... за решението ще говорим по-късно. Единственото ми възражение е, че този монумент може да бъде поставен в градски парк, пред казарма или на входа на пристанище, без внушението да се промени или с нещо да се разнообрази ландшафтът. Фигурите са бойки, дрехите ортодоксални и в символа си, събуждат по-скоро други асоциации. Аз бих нарекъл монумента «Дружба», «Поглед в бъдещето» или нещо подобно, бих го поставил пред гимназия с

математическа ориентация, на автострада или където и да било, но в никакъв случай пред къща за мода. Съображенията: първо, модата е в детайла, а тук имаме скулптура в решение извън него, второ — модата е финес, друг вид светоусещане, тя гарнира нашето ежедневие, без да го определя, затова и пластично, и изобразително протестира срещу монументалността. Модата е менлива и нейния израз в никакъв случай не може да бъде гордо тържество. Трето и най-важно, във фигурите на професорите Андреев и Ванков откриваме един остарял, бих го нарекъл, изживян вкус, който считам за опасен със своята консервативност и пълна липса на съзвучие с времето. Маниерът, с който работят, беше присъщ на петдесетте години. Когато държавата стъпваше на крака, когато трябваше да даде дължимото на паднали герои. Тогава се наложиха крупните монументи, устремили поглед в простора. Вярващи в светлото бъдеще, горди в своята саможертва. Оттогава минаха много години. Една държава, която трябваше да събере кураж, самочувствие, сега изнася електронна техника на пазара, и ако тогава такава скулптура би била патриотична, сега е просто самохвална, несериозна и каквато искате още. Смятам за свой дълг да не допуснем агресивната безвкусица в живота си, да се опълчим срещу обезсмисляне на миналото, на славното минало — бих добавил. Ако такъв паметник се изпъчи пред една модна къща, аз ще схващам присъствието му като оскърбление към паметта на падналите герои като Шатаров или Петко Янев!“

„Изсилил се е“, помисли Москов. Борис беше свършил повече работа, отколкото беше очаквал. Само с тези редове беше заслужил хонорара си, а експозето имаше още няколко листа.

— Върви ли? — Борис затвори прозореца. — Сега ще стане кафето.

— Задраскай имената — каза Асен. — Ще постигнеш същия ефект.

— Ти ги задраскай!

„За това моето предложение е да възложим на Каров-Манолов да изпълнят проекта си. Имам съображения от два вида: художествени и идеологически. На първо място не трябва да забравяме, че те се явяват с изработка на

митолого-съвременен сюжет, че се представят с проект на тема «Лада — богиня на пролетта», че в съвременно интерпретиран стил поднасят една фигурална деформация (идеалното тяло е изчерпано още по времето на Фидий и Мирон, най-късно при Микеланджело) и фигурата им може да бъде поставена само пред модна къща. На площад, пред казарма би седяла глупаво и не би постигнала внушение. Романтично баладичният навей от фигурата се връзва с розовия цвят на сграфитото и, накрая щом богиня Лада е красива, защо да не бъдат и жените? По-радващо ми се струва друго! В проекта на сграфитото художникът Каров е използвал същият мотив, развит и обогатен с нова орнаментика, внесъл е в проекта електрическите цветове на модната къща и е завършил единството на ансамбъла. Това е художественото съоръжение, идеологическото — нека пред модни къщи, универсални магазини, ресторанти и барове не се подвеждаме по монументалната помпозност, вършеща своята работа на подходящи места и действаща пародийно на площи като този пред модна къща «Диана».

Борис се появи бръснат, с костюм и връзка. Сега изглежда по-добре и най-важното — здрав.

— Аргументите са съкрушителни. Кога ще подготвиш писмото до министъра? — каза Асен.

— До края на седмицата. В понеделник Ивайло се появява в „Поглед“. Подписът е друг. — Борис изпи кафето на един дъх.

— Знаем — Асен стана. — Довечера можеш да ме намериш в клуба.

— Момент!

Асен изчака да чуе предложението.

— След като представя анотацията на министъра, ще поискам да преразгледате хонорарите. Пет на сто ми звучи обидно.

Москов потисна нервния си тик. „Никоя фирма по света не би платила повече от сто лева за всяка една от защитите му. Той получаваше пет хиляди и се готвеше да ги оспорва.“

— Някой ще получи увеличение, но няма да си ти. Три бона от моя хонорар ще прехвърля на изпълнителя и това ще бъде единственото и последно движение на парите.

— Защо „гъпчеш гушата“ на Васил? Какво ще прави с тридесет и пет бона човек, който не е свикнал да има три лева в джоба?

— Ще се научи да има!

— Вместо Манолов можеше да поканиш някой от нас. Ивайло или мен! Тогава щяхме да делим по равно.

— Трябваша ми имена! — Асен го изглежда иронично — Кой от вас си въобразява, че тежи колкото Манолов?

— Както и да е. — Борис отвори вратата и тръгна след него. — Това ли е последната ти дума?

— Да! — Асен се извърна. — Помисли, преди да ме предадеш! Освен, че съдът ще бъде прекрасен спектакъл, ще поискам анкета на всичките ти доходи!

— Аз не съм предател!

— Предупреждавам те! — каза Асен и си отиде.

* * *

В шест часа позвъни у Луканови, родителите на Адриана. Завари ги в отчайващ „хал“. Старият беше на легло. Наближаваше осемдесет, беше се оженил твърде стар, Асен го помнеше все болен, не можеше да вдъхне респект у Велин, сина си, вироглав и алчен, а като че ли и достатъчно подъл, за да е опасен.

— Заповядай! — покани го Ана Луканова, майката на Адриана. — Ще полудея. Иван живее в някакъв свят от спомени — няма представа за реалността. Ада е далече, а с Велин ще станат страшни неща.

Иван Луканов не го позна и Асен не настоя да му припомня за себе си.

Не му предложиха кафе, коняк... а обикновено този дом беше гостоприемен. Даде си сметка колко са закъсали. Асен се почувства между свои. Щеше да предложи пари на Ана, но трябваше да намери подходящ начин, да се постарее да не я унижи и да ѝ внуши да ги харчи разумно. Знаеше, че през август Адриана е изпратила пари,

които майка ѝ е използвала за ремонт. Беше повикала майстора и направила от външна, скрита електрическата инсталация на къщата.

— Къде е Велин? — попита Москов. От стаята му не се чуваше музика, доказателство, че го няма.

— Прави дългове! От двамата ми братя е взел по сто лева, а колко от непознати хора, нямам представа! Ходи с женена жена... возят се в някаква кола, посещават скъпи заведения... всичко това струва пари!

— Имам писмо от Адриана — каза Асен. — Сега ще ти оставя сто лева, а утре ще ти донеса още четиристотин. С едно условие, нито лев на Велин и никакви ремонти из къщата!

— Не мога да взема пари от теб!

— Това е награда на Адриана. Иска да ги използваш за себе си и за лекарства на баща ѝ. Ремонтите ще отложиш до нейното връщане. Съгласна ли си?

— Какво да правя с Велин? И ти си бил на неговите години.

— Нека ме чака утре в четири и половина ще ти донеса парите!
— Асен я целуна и си отиде.

Вечерта написа второ писмо до Адриана. Опита да нарисува достоверна картина на дома ѝ, без да я плаши или принуди да съкрати престоя си във Франция. Съобщи ѝ, че Министерството на леката промишленост е отпуснало награди на тяхно име и, че смята на части да я даде на майка ѝ. Истината беше друга. Асен беше вложил в банката парите на Адриана и тя щеше да има право да ги тегли след завръщането си.

Вечерта прекара сам, в пълно спокойствие, помирнен със себе си. Слуша музика, чете, седя пред прозореца, загледан в примигващия град, докато не откри, че е заспал пред очите му. Тогава легна. Въртя се до два часа, мисли за Адриана, пресмяташе бъдещите ходове на операцията Каров-Манолов и заспа, след като взе луминал и се зави през глава така, че да не чува дори шума от часовника си.

* * *

Велин го чакаше. Асен остави плика за Ана и влезе при него! Завари го да лежи заобиколен от списания, югославска порнография, магнетофонът гърмеше както винаги, този път се въртяха лигави немски мелодии. Не можеше да понася това момче от първия ден и невинаги се беше старал да крие отношението си.

— Здравей, зет! — излигави се Велин. — На какво дължа интереса към семплата си личност?

— На семплостта ѝ! — каза Асен. — Как я караш?

— Без шум. Колаборирам на обществото да загине!

— И?

— Загива!

— Не съм забелязал! — Асен запали цигара, изключи магнетофона и седна. — Как слушаш тази помия?

— Арет! — викна Велин и скри глава под възглавницата. — Ако продължаваш така, ще попаднеш във вихър! Казвай какво те води в моя замък и „Кой от къде е“!

— Имай търпение! Кой курс има честта да те понася?

— За еит иърс-три хърдела! Други въпроси!

— Да! — Асен видя снимка над главата му, а когато се премести на леглото му, с усилие скри изненадата си. От портрета го гледаше Вера Манолова. — Какви дългове имаш?

— Никога не сме имали достатъчно сантиментални аберации за подобен въпрос!

— Въпреки това го задавам!

— Не получаващ отговор и отиваш по дяволите! Окей?

— Не се превземай. — Асен се върна на стола. — Ако не престанеш да се лигавиш, ще кажа на Вера, че всяко кафе, което си платил досега или ще платиш тепърва, е с пари, взети назаем, които майка ти не трябва да връща!

Велин скочи.

— Мръсен удар! — каза той. — Откъде познаваш Вера?

— За да не стане още по-мръсен, отговаряй на въпросите ми!

— Била ти е любовница?

— Наистина си семпла личност! — Асен разбра, че е взел аванс и че не бива да му позволява да навакса. — Чакам да оповестиш сумата.

— Около триста лева...

— Искам точната сума! Напиши на лист имената на хората и парите, които им дължиш!

— За да го покажеш на Вера?

— Ако се държиш прилично, ще запазя пълна дискретност!

Велин беше загубил кураж и не мислеше да се лигави. Още по-малко да се държи войнствено.

— Какви са условията?

— Аз ще покрия дълговете с пари на сестра ти, но ти няма да търсиш кредит повече!

— Тогава дай ми триста... не, триста и петдесет...

— На ръка нито стотинка! Ще дойда с теб по адресите! Ако си готов, да тръгваме, ако не, още сега ще потърся Вера!

— Ще те убия!

Асен се усмихна.

— За да не стигаме дотам, ставай и да тръгваме!

Асен Москов раздаде двеста и осемдесет лева на хора, които никога не беше виждал, и с които никога повече нямаше да се срещне. Позволи на Велин да пази самочувствието си и пред вратите на домовете му даваше необходимата сума. От двете по сто, които беше взел от братята на майка си, до унижително дребни суми като лев, два, дори и стотинки.

* * *

В понеделник под името Ангел Робев, псевдоним на редакцията, Ивайло Денев оповести участието на Каров-Манолов в конкурс „Диана“. Направи го със сензационен език. Авангардният живописец Васил Каров посягаше към монументалната работа и това не биваше да убегне от погледа на общественото мнение, напротив, вестникът призоваваше към овации. Подобен апотеоз бе направен и на архитект Манолов. В дълга поредица бяха изброени негови сгради и в коментара беше отбелязано: „Той е един от малкото млади архитекти, които създават новия облик на града!“

Вестник „Вечерни новини“ излезе с кратка бележка, в която, обявяваше художествено — творческия дуел Каров-Манолов и Андреев-Ванков. Редакцията заявяваше, че при конкурса ще се

сблъскат два вкуса и две тенденции на съвременното развитие. Традиционната интерпретация и едно ново светоусещане, динамично и агресивно като всяка истина за времето.

В сряда Ангелина Делова помести обширна статия в „Литературен фронт“. Заедно с изглед от модната къща и с декларацията, че много обекти в столицата чакат своето естетическо допълнение, тя поздрави от страниците на литературния официоз организаторите на конкурса и изрази задоволството си, че към участие са провокирани такива млади светили като Каров и Манолов. Други имена не бяха споменати.

Модна къща „Диана“ се готвеше за зимна колекция! Бюджетът беше отпуснат, ателиетата привършваха моделите на конфекцията, на края на месеца щяха да бъдат готови за пробите.

Асен Москов си даваше сметка, че е негов ред да се представи с проекти за зимата. Беше започнал да се превръща в администратор и ръководството се изплъзваше от ръцете му. Не можеше да си позволи пасивност. Авторитетът на Мария Тренева и Ангел Стоянов растеше. Стиловата част падаше изцяло на техния гръб. Ателиетата по вътрешна архитектура се водеха от Виктор Симеонов, въпрос на инициатива от негова страна беше да се отдели или остане под егидата на модната къща.

Ангел Стоянов беше амбициозен, макар и плах човек. Познаваше работата като никой друг и само страхът го задържаше в зависимост. След конфликта с Киряков, Асен Москов се беше снабдил с достатъчно врагове както в средите на текстилците, така и сред ръководителите в министерството. Стоянов минаваше за човек на Киряков, въпреки че изпитваше ужас от това определение. Въпрос на дни беше да стигне до резонното заключение: „Асен Москов ръководи едно предприятие, което лежи на моите плещи!“ Тогава министерството можеше да реагира по няколко начина...

Художественият съвет беше насрочен за петнадесети март и беше много важно дотогава Асен да не загуби позицията си. Макар страхлив, в известен смисъл дори раболепен, Ангел Стоянов щеше да направи всичко възможно при смяна на ръководството да неутрализира всичките му козове.

Разпънал класьорите на френски и английски модни къщи, обзет от непоносима скука, Асен драскаше модели на дамски палта, кое от

кое по-грозни. Нямаше никакви идеи. Смяташе фолклора за изчерпан, за преексплоатиран, за банализиран до смърт. Всякакви шевици му действаха като шамар. „Никакви национални сюжети не могат да ме спасят! — мислеше той легнал на пода в кабинета. — С мъжката колекция ще се справя криво-ляво, но дамската ще ме срине главоломно!“ Ако беше тук Адриана, този проблем щеше да отпадне от само себе си. Асен се загледа през прозореца, всеки ден животът доказваше незаменимостта на жена му. Ако беше тук да хвърли, макар и едно око, сигурността му щеше да се възвърне мигновено. Сега беше моментът да признае оскъдните си възможности.

Асен Москов скочи. Тялото му се тресеше като ударено от електричество.

„Аз съм идиот!“ На бегом отиде до бюрото, грабна лист и започна да съставя телеграма.

„Предлагам ти да моделираш дамската зимна колекция. Ако склониш Истерел да се подпише под скиците, ще ти платя като гастрол, във валута! Отговори веднага!“

Облече самото си и заслиза, тичайки. Изпрати телеграмата бърза, препоръчана, светкавица, както можеше най-бързо, после се върна в модната къща. Облекчен и в блестящо настроение, Асен нарисова набързо жилетка шотландско каре, панталон с румънски джобове, с маншет и клош, сако с широк ревер и двойно закопчаване, леко пардесю тип тренчкот, балтон в строга английска линия, леко втален, дълъг до прасците и с шпиц до кръста. Смачка и хвърли в коша дамските си скици, но после ги извади и напъха по джобовете. Нямаше гаранция, че не претърсват кабинета. Ако моделите попаднеха в ръцете на Мария Тренева, щеше да има доказателство за безсилието му. За разлика от Ангел Стоянов тя беше жена с кураж и не криеше, че се счита експлоатирана.

Още в началото на есента Тренева поиска да ѝ се възложи зимната колекция. Това беше безпрецедентна молба (обикновено всички се дърпаха от моделиране) и накара Асен да се замисли. Не, Мария нямаше да направи тази колекция. Така щеше да бъде по-

спокоен и безбурно да докача художествения съвет. След това съдбата на къщата му беше безразлична.

Асен поиска кафе по телефона, заключи скиците в бюрото и се облегна на стола. От утре щеше да започне вариантите на сака, жилетки, балтони, днес просто можеше и нищо да не прави. Следобед щеше да отиде на последното есенно ревю за сезона, а след това и на коктейла, даван от министерството по този случай. След кафето щеше да се прибере в къщи, да се обръсне, да дремне час-два, да мине да вземе Ивайло (той щеше да пише за колекцията) и да го заведе в зала „Универсиада“, Васил Каров щеше да доведе жена си и Борис едва на коктейла.

Телефонът извънтя. Асен направи знак на прислужничката да остави кафето, изчака я да излезе и вдигна слушалката.

— Търся директора на модна къща „Диана“ — каза приятен баритон.

— На телефона?

— Казвам се д-р Разсолков, от първа градска болница.

— Слушам ви.

— При нас постъпи вашата майка, Невена Московка. Търсих ви в къщи и на този телефон... Два дни не мога да ви открия.

— Бях извън града — каза Асен. — Има ли нещо сериозно?

— Все още не знаем. В момента правим изследвания. Ще ви помоля да дойдете.

— Разбира се! — Асен се надигна от стола. — След две минути мога да бъда при вас.

— Чакам ви — каза д-р Разсолков.

От смъртта на баща си не беше влизал в болница. Посрещна го млад мъж, не по-възрастен от него, строен и контешки елегантен. Имаше нещо напрегнато — сериозно във вида му и Асен не го хареса.

— Вие сте мъж — каза Разсолков. — Няма да крия от вас. Има опасения за канцер. Засега недоказани, но рентгеновите снимки дават доста добра картина на стомаха. Червата са в ред, остава другото...

— Какво значи канцер?

— Рак! — Разсолков сви вежди. Струваше му се задължително да се знае този термин. — Преди да се докаже диагнозата, не бива да я

афиширам, но на вас ще кажа. За мен съществува действащ канцер в надбъбречната жлеза. Остава да я отворим и да видим до каква степен е метастазирал. Ако заразата е локална, има шансове, ако не — не. В два часа ще я подложим на операция. Разбирате какво искам да ви кажа?

— Напълно!

— Без ваше съгласие няма да прибегна до хирургическа интервенция.

Асен извади носна кърпа и избърса челото си. Не знаеше как да нарича това, което чувства. Ужасът се приближаваше до любопитството, изумлението до някакъв гъдел.

— Не разбирам нищо — измънка той. — Ако трябва да я оперирате, ще я оперирате, разбира се! Говорихте ли с нея?

— Опитах да я излъжа. Казах ѝ, че има начало на перитонит... Не повярва! Убедена е, че е рак. Искате ли да я видите?

— Да! — Асен скочи и тръгна след Разсолков. Качиха се на следващия етаж. В стая номер пет лежеше майка му.

— Обадете ми се, преди да тръгнете! — Разсолков го остави.

— Добър ден, моето момче.

Освен Московка в стаята имаше още две жени, значително по-млади от нея.

— Не очаквах да те намеря тук! — Асен се наведе и целуна ръката ѝ. — Докторът каза, че ако не те били открили навреме, перитонитът щял да се развие и... тогава нищо не се знаело!

— Добре, че ме откриха навреме! — каза Московка. Стори му се, че чува ирония. — Нищо, скоро ще бъда добре. Ти как си?

— Остави! Добре... Чувстваш ли някакви болки?

— Не. — Московка се надигна и застана на лакът. — Отначало имах тежест в стомаха, сега не усещам нищо. Да те запозная с тези приятни жени! Това е синът ми Асен — почти извика Невена. — Говорих ви за него. Той е художник... Бяха много мили с мен. Посрещнаха ме, дадох ми плодове... Би ли могъл да ми купиш няколко лимона?

— Разбира се! Веднага ще ида!

— Не сега, постой малко! Може да идваш понякога. Не на свиждания! Идвай в неделя към три и половина! Свиждането трае от два до четири!

— Какво да купя? — Асен стана и се огледа. Искаше да види какво има по шкафове на другите болни. Нямахше нищо, провизиите държаха в чекмеджетата. — Плодове, сокове?

— Няколко лимона, нищо друго!

Асен паркира пред плодовия магазин на „Раковски“, купи банани, лимони, портокали, ябълки, от всички видове нектари, швепс... Върна се с огромни пакети. Завари Невена легнала по гръб, затворила очи. Изправи се и лицето ѝ се сгърчи. Докато нареждаше пакетите и показваше съдържанието им, Асен видя, че количеството е направило впечатление на жените. Това не убягна на майка му.

— Синът ми е богат човек! — каза дрезгаво, с нотка на злоба. — Печели от мода! Българската мода е в негови ръце! Ако обувките са грозни, ако десените са три или пет, той е виновен, но това не му пречи да купи целия магазин за плодове!

— Жестока си! — каза Асен и се опита да се усмихне. — Ще предложиш и на тези мили жени!

— Да! — Московка не промени нито тона, нито гримасата. — Ще изядем всичко заедно, като в комуна! — отново се обърна на гръб и загледа тавана. — Седни тук! — посочи перваза и когато застанаха очи в очи, попит — Какво ти каза д-р Разсолков?

— Била си пред перитонит! — излъга Асен, но му се стори, че го е направил убедително.

— Закълни се!

— Честна дума!

— Не така!

— Знаеш, че не съм християнин.

— Както и да е! — Московка махна с ръка. — Ако искат съгласието ти за операция, дай го!

Асен кимна. Мълчаха известно време. Напрежението ѝ спадна, опита да се усмихне.

— Имаш ли известия от Адриана?

— В Париж е.

— Пишете ли си?

— Понякога...

— Ако е възможно, съберете се, животът на самотника е пустиня!

— Ще помисля — Асен опита да сложи ръката си върху нейната, но Невена я изтегли и затвори очи.

— Сега ме остави! — каза го глухо, ако не я виждаше, не би познал гласа ѝ. — Уморих се! Благодаря за плодовете.

* * *

— Как ви се видя? — попита Разсолков.

— Уморена, изплашена! Не! Не изплашена, по-скоро унижена. Никога не е напускала дома си, още по-малко, за да постъпи в болница. Изглежда добре. Не я боли нищо. Поиска лимони, от тях ѝ разминавала тежестта в стомаха. Говори свързано. Видя ми се напълно нормална! Тя е странен човек, особена, искам да кажа! Най-важното е, че не я боли и жените в стаята са приятни!

Разсолков наведе глава и дълго гледа в пода, но когато я вдигна, очите му пронизваха като лазери.

— Вие сте син на лекар и ще ви кажа истината! Майка ви има болки! Поддържа я с морфин!

В първия момент се усмихна недоверчиво, но очите на хирурга минаха през неговите и го удариха в тила.

— Не е възможно.

— Пригответех декларацията. Ако я подпишете, ще я оперирам в два часа.

Москов пребърка механично джобовете си. Намери писалка и завъртя подписа си под някакъв текст. Не виждаше нищо.

— Има ли надежда, докторе?

— Кана галилейска! — Разсолков посочи небето. — Може да се случи чудо! Ще ви отговоря довечера.

Асен не отиде на ревюто. Преседя пред операционната тридесет и пет минути. Операцията беше твърде кратка. Преди Разсолков излязоха асистентите му. „Къде се дяна, дявол да го вземе?“ — кипеше Асен, когато видя да се задава. Разсолков остана няколко секунди при групата си, после се отдели и тръгна към него.

— Отворих я — каза той. — Диагнозата ми се потвърди. Метастазите са обхванали черния дроб и червата. Утре ще можете да я

видите за последен път. Други ден, най-късно след три дни, ще изпадне в кома, след това ще дойде краят.

Асен отключи вартбурга и седна. Беше три без десет. Ревюто беше към края си, след това щеше да започне коктейла. Там щеше да се смеси с хората и да избегне срина, който пълзеше по вените му.

Щеше да види майка си за последен път. Бяха ѝ поставили система, щяха да ѝ инжектират морфин и когато болката се отдръпне в тялото, да го повикат. Асен Москов пушеше в чакалнята и чакаше знака на сестрата. Разсолков си беше отишъл. „Нищо не мога да направя!“ — беше казал той и Асен беше склонен да му вярва. Доверието беше естествена черта в него и ако с годините разви скептицизъм, той беше повърхностен и същността му се съпротивляваше срещу него.

На времето, когато беше дете и майка му го водеше да гледа влаковете на Подуенската гара, Асен приемаше на доверие всичките ѝ обяснения на нескончаемите му въпроси. Локомотивът беше дълга змия, наказана от господа да върви в коридор, фаровете бяха очите ѝ, парата — дъхът ѝ, осите на колелата — веригите, в които е окована. Влаковете бяха добри, лоши, много лоши и ужасни. Ако маневрираше локомотив без вагони, Невена казваше, че наказанието му е свършило и отива при бог да го освободи от веригите. Ако композицията е пътническа, значи наказанието ще свърши скоро. Змията се е поправила и мъдрият старец ѝ е поверил хора, за да я изпита. Ако композицията е товарна, наказанието зависи от броя на вагоните. Колкото по-дълъг беше един влак, толкова по-ужасен му се струваше. Асен изпитваше сладък страх и непреодолимо влечение към гарите до деня, в който се научи да чете. Между многото детски книжки му попадна една, в която се разказваше за влакове. Разбра истината, без да изживее драмата на лъжата. Прие истината, отмина приказките за наказаните змии и започна да гледа локомотивите като част от цивилизацията.

Няколко месеца по-късно Асен оспори съществуването на бога в един разговор с баба си, покойница преди повече от двадесет години. Тогава доказа с непоколебимата си детска логика, че няма господ, че небето е въздух с облаци, които се образуват от изпаренията на морета и реки, и че на Слънцето не би могъл да живее бог, понеже не би

издържал и миг на огромната му температура. На другия ден Московна знаеше този разговор.

— Ти безбожник ли си? — попита тя.

— Да.

След като издържа на погледа ѝ, в онези години Асен все още не познаваше нюансите на очите ѝ, Невена го хвана за ръка и го заведе в една работилница, където едър мъж с космати ръце люлееше дъска с формата на кабинетно преспание в ужасяващо големи размери върху дъска, вдлъбната в същия профил. Между двете форми подбити стоманени зъбци разкъсваха някаква материя.

— Знаеш ли какво е това? — попита тя. — Така постъпват с децата, които се отричат от бога.

Асен изпита ужас, до вечерта вдигна температура, загуби говора си и го възвърна едва когато започна да бълнува „мелачката за деца“. След тази демонстрация на въпроса „Вярваш ли в бог?“ смяташе за поумно да отговаря „Да!“ до онзи момент, когато почувства сигурност в истината.

Години по-късно, беше излязъл от казармата, когато в двора на една селска къща видя същата машина. Изпита неприязън към майка си. Въображението му беше склонно да вярва, че такава машина не съществува, че той си я е измислил в пристъп на висока температура и че тя е кошмар само на един буден сън. Оказа се, че тази машина се нарича дарак и служи за развличане на вълна.

В отделенията Асен Москов заболя от скарлатина и четиридесет дни прекара в инфекциозната болница. Баща му идваше да го вижда всеки ден, носеше му компот от зимни круши (оттогава Асен не сложи в устата си този плод), питаше го как се чувства и си отиваше. Москов беше сух мъж и физически, и духовно. Години по-късно Асен щеше да си даде сметка, че е жертва на амбиции и бездарност, но тогава го мислеше за лош и избягваше да се мярка пред очите му. След смъртта му намери документи, опити за научни трудове, псевдохипотези и мистични постановки, доказателства, че в главата му е настъпил мегаломански ад значително по-рано, отколкото изглеждаше, и че ако баща му е намразил света, това е била закономерна реакция срещу презрението, което е срещал.

След болницата, Асен завари майка си в хола на старата къща. Огледа го изпитателно и заяви, че докато не го заглади, не може да го

показва никъде. Охранването започва веднага. Асен изяде чиния бульон, порция агнешко фрикасе, но от желираната пача му се догади и отказа да се докосне до нея. Тогава Московка го взе за ръка и го заведе на тавана. В общия мрак, паяжини, пробягващи мишки Асен видя светлина, която озари лицето на някакъв човек с мустаци и свирепо изражение. Беше със сабя в ръка, в покрит с ордени мундир. Възседнал озъбен кон. Асен седя сам десетина секунди, след това се свлече на пода. Беше загубил съзнание. Когато дойде време да напуцат къщата и да се преместват в апартамента, баща му го изпрати на тавана да прибере вещите, които смята за нужни. Бяха минали много години и Асен беше забравил за портрета. За да вижда по-добре, му се наложи да открехне капандурата на покрива. Лъч светлина се промъкна през лененото платно и озари лицето на дядо му, Асен Москов, генерал от Балканската война, щурмувал с конницата източните укрепления на Одрин. Тогава се възстанови старата жестокост на майка му, която беше отдавал на фантазия и отново на температурата.

— Можете да влезете! — сестрата прекъсна потока на мисълта му и Асен пристъпи в стаята.

— Ела, ела! — каза бодрият глас на майка му. — Още съм жива!

— Защо още? — попита Асен. Мракът на спомените беше останал в настроението му и той го внесе в стаята. Имаше само едно легло. Когато се огледа, Невена се изсмя нервно:

— Това е изолатор! Отделят безнадеждните случаи.

Асен приседна до нея.

— Как мина операцията?

— Нормално... умирам. Не го правя трагедия. Умирам без съжаление. Какво ти каза Разсолков?

— Имаш известни смущения в червата. Оттам идват болките!

— Остави тези лъжи. Имам ли метастази, или не?

— Имаш — отговори Асен. Направи го машинално и не съжали. Истината щеше да го освободи от допълнителния тормоз на очите й.

— Колко дни още? — Московка опита да издържи, но думите му бяха удар и я довършиха.

— Ще те лекуват... Говори за чудо... казва „Кана галилейска“. Може да живееш още дълги години!

— Не! Въпрос на часове! Днес, утре... Имам една молба! Закълни се, че ще я изпълниш!

— Стига да е възможно.

— Искам да изгориш всички писма, които се намират в малкия секретар. Това е лична кореспонденция... Закълни се!

— Кълна се!

— Ти си наследник на баща си. Документите са в бюрото му. Ще трябва да уредиш прехвърлянето и да влезеш във владение. Друго... нямам какво да ти кажа! Погребни ме при баща ти, ако е възможно, поддържай гробовете. С една плоча ще решиш всичките си проблеми. Твоя работа! Сега ме целуни и не идвай повече. Искам да спя.

„Иди целуни баща си! — беше казала преди години. — Няма да доживее до утре.“ „Тя е жестока, жестока!“ — изплака тогава той, но сега я виждаше по същия начин да се отнася към себе си и напусна стаята втрещен и изпълнен с уважение.

И втората прогноза на д-р Разсолков се сбъдна. Още същата вечер Невена Московка изпадна в кома. Когато на сутринта ѝ занесе пликосе с плодове, вече нямаше нужда от нищо. Асен Москов предупреди в модната къща, че ще отсъства ден-два, и седна пред телефона да чака известие от болницата. Опита да чете, няколко пъти започва писмо до Адриана, но се увличаше, започваше да говори за бъдещето и счете, че в този момент това само по себе си обижда майка му, пътница в небитието. Следобедните часове прекара мудно, вечерта гледа телевизия и не легна, докато не загасиха парното и не замръзна в стола.

Невена Московка живя още три дни. На дванадесети ноември към пет часа Асен стана да отвори вратата и застана лице в лице с Акела.

— Търсих те в „къщата“ — каза професорът и влезе, без разрешение. Беше с кожух, бял като косата му, и шал, праметнат през устата. — Майка ти била закъсала? Истина ли е, или бягаш от работа, да кроиш пъклени планове?

— Всеки момент чакам да ме известят за смъртта ѝ.

— Съжалявам! — Акела се съблече, подаде му кожуха и седна. — Картини от Каров? Дълго мислех какъв дом ти е създала Адриана. Представях си легло в златна паяжина — засмя се и се задави. Кашля известно време, възстанови сериозния си вид, кръстоса крака. — Няма ли да почерпиш професора си?

Асен извади бутилка „Плиска“, чаши и седна срещу него. Сега, когато Адриана отсъстваше, когато майка му беше на смъртно легло и самият той се мислеше за отчаян, присъствието на Акела му подейства добре.

— Как се сети за мен? — попита той.

— Добре знаеш защо съм се сетил за тебе!

В името на истината Асен „се сети“ едва сега.

— Не те разбирам.

— Наистина?

— Сериозно говоря! — Асен знаеше, че трябва да запази апатията, която и без това го беше налегнала тези дни, и да я направи тон в разговора. — Нямам представа!

— Малкият, много дързък си станал! Крадеш любовницата на професора си, изхвърляш благодетеля си като вмирисана риба, а сега се опитваш да грабнеш под носа ми сто хиляди лева! Докога, мислиш, че ще те търпя?

— Ако още един път наречеш Адриана... Ще те изхвърля... Как беше, като...

— Добре! — Акела махна с ръка. — Какво ще кажеш за Киряков? Не твърдя, че мястото му е там, но ти доказа каква змия е крил в пазвата си!

— Това не е твоя работа!

— Както и да е! — Акела се развика и Асен му направи знак да снижи тембъра. — Какъв е този колектив Каров-Манолов? Кой от двамата галфони щеше да се сети да се комплектува така и кой, по дяволите, може да им организира пресата, ако не ти?

— Надценяваш ме.

— Напротив! Твърде дълго те подценявах! С подлец като тебе човек е принуден да се отнася сериозно!

— Акела!

— Не ме наричай така!

— Ще те наричам както искам! Ако не се държиш прилично, ще ме принудиш да те изхвърля! Кажи какво искаш, но без крясъци. Ако прехвърлиш мярката, сърди се на себе си!

Акела развиваше начало на Паркинсон, спуканите капиляри на носа му бяха наложили цвета си, а очите, които някога бяха сини, сега

сивееха тъжно. „Труп! — помисли Асен. — Не му го казват от учтивост!“

— Кажи ми цената.

— Каква цена?

— Спести ми мъката да говоря с обстоятелствени изречения!

— Изглежда, ще се наложи!

Сега сивите очи бяха бесни.

— Какъв хонорар ще получиш, ако Каров-Манолов спечелят конкурса? Аз давам пет бона отгоре!

Асен се насили, но успя да имитира смях и да го доведе до границата на достоверното.

— Губиш си бремето.

— Седем и нито сантим повече?

— Престани, обиждаш ме!

— Не мога повече! Имам страшни разходи. Двадесет бона ще отидат за сграфитото, наех студенти... толкова около отливката, други... не мога да ги сметна, по градинската украса! Ванков е стиснат като менгеме... Поддържам млада жена... Ако не ми възложат този проект, ще вляза в затвора за дългове...

— Това не зависи от мене.

— Ако разтуриш групата, оставам без конкуренция!

— Нито мога да създам, нито да разтурям група! Аз имам глас в съвета и ще гласувам по съвест. Ако искаш да купуваш, трябва да започнеш с гласовете.

— Твоите думи са гаранция, че изобщо не трябва да се занимавам със съвета. Научих се да разгадавам ходовете ти! Да си стиснем ръцете и да забравим конфликта, а?

— Да го направим, но не виждам ползата ти!

— Ще умреш от глад, момче! — Акела се опита да разиграе мощ, но не му се отдаде и Асен се усмихна снизходително. — Не си играй с професор Андреев! Който се е опитал, си е счупил ноктите!

— Да се разберем така! — Асен вдигна чашата. — Ти няма да ме заплашваш, аз няма да си играя с теб! Кажи нещо за себе си!

— „Да говориш за себе си е омразно!“ — казал го е Паскал. Искам гаранция, че Каров-Манолов пропадат. Все пак това са седем хиляди лева! Виждал ли си толкова пари закуп?

— Не! — Асен стана. — Обиждаш ме и съм принуден да те помоля да напуснеш!

— Стига! Дявол, обидил се! А аз! Акела как се чувства? Помисли за мен! Така не бутат дори и в рая! Да или не?

— Не!

— Моля те бе, Асене! Бъди човек! За какво са му на Васил сто бона? Какво ще прави с тях, въшкарят му с въшкар? Нека си гледа картините! Кажи „да“ и да прием следващите чаши.

— Не!

Акела скочи толкова бързо, колкото му позволяваха годините.

— Още един път „не“ и умираш от глад! Затварям ти всички входи! Към модата се върви през академичния съвет! Сега там не можеш да разчиташ дори на Киряков!

— Не! — Асен донесе кожуха и го хвърли в ръцете му. Акела тръгна към вратата.

— Помисли! — каза той, но беше овладял тембъра си и не мислеше да се заканва. — Знаеш къде да ме намериш.

От кухненския балкон Асен Москов се загледа в двора. Видя един добре организиран свят и изпита носталгия по манастира. Охранени котки дебнеха гълъби и врабчета, краката бяха подготвени за скок, но птиците бяха на недостъпна височина и в двора цареше идеална хармония.

Невена Московка живя и на следващия ден, тринадесети ноември. По лицето ѝ се появиха тъмнокафяви петна „сигна мортис“ и Разсолков обяви края.

— Въпрос на часове! — каза той.

Асен преседя в болницата цяла сутрин. Прочете всички здравни списания и си откри симптоми на половината болести. Лявата му ръка изтръпваше — признак на сърдечна слабост, черният дроб се подаваше под ребрената дъга. Чувстваше болки във върховете на белите дробове. Хвърли списанията, остави телефона си на сестрата и се прибра в къщи. Натисна го очакване на смъртта, в обременената му глава притичваха спомени, блъскаха се дати, събития. Умираще най-близкият му човек, жената, от чиято утроба започваше обърканият му път. След час, два, а може би по-малко щеше да скъса най-здравата

нишка в живота си и откриваше с тъга, че такава връзка не е съществувала, че е респектиран единствено от смъртта, че изпитва любопитство пред предстоящото пълно освобождение. От утре щеше да бъде човек извън сантименталния свят на семейството. Щеше ли да му липсва майка му? Липсваше ли баща му, когато стотина непознати вървяха след ковчега му? Не! Асен Москов беше подготвен от рано да понася промените и ако не беше миризмата на липса, можеше да каже, че самотата е единственото състояние със смисъл. През нея течеше по-ясно лудата вода на времето...

Вера Манолова дойде в четири часа.

— Вие сте интригант и клюкар! — каза тя.

— Защо? — Асен ѝ предложи стол.

— Не е ваша работа животът на Велин! Още по-малко моят! Какви стихове пиша, чии картини гледам, на кого съм била любовница, това засяга само мен! Вие сте бездарник и лумпен!

Асен надигна коняка (чашите, които употребиха с Акела, все още бяха на масата).

— Свършихте ли?

— Да!

— Ще имам предвид думите ви! Можете да си вървите!

— Само това?

— Какво очаквате?

— Да се защитите.

— Моля ви да си отидете.

— След като признаете, че не сте мъж и че навирате проклетия си нос, където не ви е работа!

— Признавам. Не ми се сърдете, но няма да ви изпратя!

— Вие ме гоните!

— Не правете трагедии... и кажете на оня глупак... Нищо не му казвайте. Довиждане.

Вера се пресегна, грабна бутилката и отпи мъжка глътка.

— Не мога да допусна, че се занимавате с такава гадост! Ако не бях се уверила лично, не бих повярвала и на господ!

— Имам свои грижи и пет пари не давам какво мислите за мен!

Вера не изглеждаше обидена.

— Странен тип сте, дявол да ви вземе! Оставете впечатление на ухажор, измъквате се в последния момент, търкаляте се в леглото с

манекенките си, плащате чужди дългове, изглеждате мъж, а се държите като, като клюкар!

Асен се почувства поласкан от думите ѝ. Без да иска и без да си дава сметка. В този момент му беше приятно, че го оценяват, макар и не по много ласкав начин. Врълхлетя го суета, излита сладострастно удоволствие, от душата му изплува нарцисът и изби на лицето му.

— Така и така дрънкате повече, отколкото трябва, поне кажете каква клюка съм направил? — без да съзнава, беше тръгнал на защита на „мъжа“ в себе си и нищо не можеше да го върне. Почувства се оживен и положи усилия да не изглежда общителен. Щеше да задава въпроси, да се оправдава, но мързеливо и незаинтересовано, това щеше да предизвика нужния ефект и от дома му щеше да излезе жена, объркана от думи и унижена от апатията, която е предизвикала.

— Какво сте наговорили на Велин за Васил Каров?

— Аз? — Асен се усмихна презрително. — Това ли било? Трябваше да се сетя!

— Ще отговорите ли?

— Мислех, че афектът ви е сериозен, че е предизвикан от истинска интрига... Добре, запомнете! Никога не съм споменава името на Васил пред онзи...

— Доизкажете се!

— Няма смисъл.

— Не ви вярвам!

— Намерете го. Ако потвърди обвинението, ще скоча от прозореца...

— Добре, тогава защо платихте дълговете му?

— За да не го прави майка му. Аз имам пари, тя не.

— Защо се интересувате от майка му, нали...

— Това не е ваша работа! — Асен беше сравнително кадърен симулант и доста сръчно възпроизведе бяс на лицето си.

— Извинете! — Вера посегна втори път към бутилката, но Асен я затисна с длан, стана и донесе чаши. Пиха мълчаливо. Вера — облечена в коженото си палто, Асен разхлабил възела на връзката, но със сако и готов всеки момент да излезе. Погледът и омекваше, сега не седеше на края на стола, намести се, кръстоса крака.

— Кажете нещо за себе си — проговори Вера, след като счете паузата за достатъчна. — Още ли показвате чужди картини?

Асен кимна.

— Престанах да пиша стихове. Занесох ги на един редактор. Оказа се, че съм подражавала ту на един, ту на друг поет...

— Ако бяхте спала с него, нямаше да обърне внимание на тази маловажна подробност.

— Прекалявате!

Асен се усмихна.

— Правите впечатление на прямо момиче. Реших, че предпочитате истината.

— Предпочитам я! — каза Вера, но толкова наивно, че Асен веднага загуби интерес към разговора. Огледа я още веднъж имаше красиви крака, а бюстът ѝ респектиращо се вълнуваше под палтото.

— Ако не си отидете веднага, ще ви замъкна в леглото! — каза Асен.

— Наистина прекалявате!

— Предупреждавам ви!

— Искате да си измиете очите? За тогава?

— Цял месец не съм бил с жена. На моята възраст това се отразява на нервите.

— Асен Москов!

— Кажете?

„Трябва да го направи бавно, съсредоточено, да я хипнотизирам. Питон и заек!“ — това трябва да бъдем ние след няколко секунди. Асен загаси фаса. Допи чашата и стана. Вера скочи и отстъпи инстинктивно. Зад нея беше стената. Спря я. Асен разкопча кожуха и я прегърна през кръста. Гледаха се известно време, след което Вера прехвърли ръцете си през врата му и го целуна. Последва една от най-нелепите сцени в живота му...

Асен изчака Вера да се измие и влезе в банята. Беше под душа, когато иззвъня телефонът. Спря водата, излезе от ваната, наметна хавлията и влезе в хола. Завари Вера с изхвъркнали от ужас очи и ръка на устата. „От болницата!“ — Асен разбра кой го търси и какъв е поводът.

— Да? — каза той.

— Говори д-р Разсолков — чу познатия глас на лекаря.

— Да?

— Свърши се.

— Кога?

— Току-що.

— Аутопсията потвърди ли диагнозата ви?

— Не е завършена още. Бихте ли дошъл? Трябва да се уредят неприятни формалности.

— Идвам — каза Асен и затвори телефона.

Беше забравил Вера. Отпи глътка коняк, свали наметнатата хавлия и я облече. Тогава видя лицето ѝ.

— Вие сте звяр! — изплака тя.

Асен вдигна палтото ѝ, подаде ѝ го, прехвърли около врата и каишката на чантата, впи пръсти в лакътя ѝ и я повлече. Изведе я на площадката и ритна вратата след нея. В хола се върна куцайки, палецът му кървеше, боляха го всички пръсти. Тогава се сети, че Вера Манолова нямаше откъде да знае, че е чакал тази смърт и е навикнал с мисълта за нея. Друга подробност го вбеси, направи смъртта нелепа, придаде ѝ несериозност. Невена Московка беше починала на тринадесети ноември.

* * *

Асен Москов погребва майка си. Церемонията беше насрочена за два часа. Щяха да я донесат в закован ковчег, да я опеят по християнски и да я спуснат в гроба, до баща му. Аутопсията потвърди диагнозата на Разсолков, рак с метастази по всички вътрешни органи, но в последния момент беше развила хепатит и от инфекциозната болница бяха забранили поклонение пред отворен ковчег. Облечен в черен костюм, сложил креп на ревера, Асен отиде на гробищата.

Беше чакал десетина минути, когато донесоха ковчега. Поиска веднага да го занесат в църквата, но се оказа, че и тук трябва да чака ред. В следващия час тялото остана в дома на покойниците. Асен седна до ковчега. От другите килии долитаха ридания, викове на жени, пресипнал мъжки глас потискаше едва-едва напиреща мъка. Заслуша се. Наближаваше два, щеше да му се наложи да прекара още половин час на това ужасно място.

Тогава започнаха да идват хората. Не очакваше никого. Беше напечатал няколко некролога и ги беше разлепил в квартала. Искаше

да я погребете тихо, да се прости с майка си, доколкото това беше възможно, да се напие и да спи. Първа се появи някаква съкооператорка. Беше възрастна и болна. Остави цветя върху ковчегата, целуна го и се разплака. „Можеше и без това!“ — сложи я да седне и се приготви да слуша напевното ѝ скимтене. „Ще изтърпя някак!“ — помисли Асен, няколко мига преди да потече тълпата. Целият моден център, ателиетата на „Диана“, управлението по текстил и мода, колеги от Съюза на художниците, представители на министерството... Обзе го истерия. Попадаше от ръце в ръце, целуваха го непознати или бегло познати хора. Майката на Адриана намокри лицето му, Ивайло се разхълца в прегръдките му. Плах поглед у Велин, двусмислен у Вера. Ласкав у Владо Матев, парадно тържествен у Акела. Тези хора му късаха нервите. Вдигнаха ковчегата на ръце, занесоха го в църквата, а оттам на гроба. Виолета, годеницата на покойния Виктор, целуна ковчегата и даде тон на истерична спазма. Асен почувства сълзи на върха на гърлото. Беше късно да ги глътне. За момент се огледа, но видя сълзи в очите на Лилда, на Ивайло, на архитект Манолов и се отпусна. Следващият половин час мина без спомени. Потисканите му нерви изиграха мръсна шега. Асен се бори със спазмите, докато можеше, след това падна „черно перде“ и го отнесе. Свести се с разкопчана риза, заобиколен от приятели... Кой знае защо, обичаше всички. Започна да ги целува. Беше забравил причината на нервния си шок и мина време, преди да си го припомни. Едва във вартбургата, шофираше Ивайло, начело на дълга колона коли, които отиваха в бащиния му дом. Асен дойде на себе си и каза:

— Тези хора... Днес те ми показаха, че не съм сам!

По-късно оцени изказването си като инфантилно. Траурната визита започна спонтанно и се изроди в напиване. Гостите му бяха закупили водка, коняци, вина, отваряха консерви, мажеха масло върху филии, ровеха из долапи и чекмеджета, вадеха чаши, чинии, неизползвани с десетилетия, вдигаха тостове ту „за бог да прости“, ту „за здравето на домакина“.

— Обичам те! — каза Акела. — Трябваше да минат години, за да го разбера. Ако вземеш парите, които ти предлагам, ще направиш от този дом бонбоньера.

Вера също намери начин да се доближи до него.

— Три месеца загубих с Велин! — каза тя.

Асен се напи безпаметно и повтори припадъка. Събуди се заспал по корем на едно канапе, вкочанен от студ и изгарящ от жажда. Лапна чучура и не го пусна, докато подливащата вода не стигна до пъпа му. Върна се в хола и се огледа. По земята имаше счупени чинии, фасове, разсипани сандвичи.

Облече се и слезе по стълбите. Беше стегнал студ и с труд запали колата. Внимателно, примижал с едното око (предметите му се виждаха двойни), Асен Москов успя да паркира пред дома си и някак да се изкачи до последния етаж. Треперещ от студ, разхвърля дрехите си из спалнята, облече пижамата и се вмъкна в леглото. Пухеният юрган върна топлината на тялото. Отпусна се и се замисли за смъртта. Отново възстанови в главата си сцените от гробищата, изпита горест и се разплака. За втори път... и за първи път от двадесет и пет години насам Асен Москов плака тихо и тъжно като дете, докато умората и съня не надвиха.

В първата част на концерта бяха застъпени славянски композиции — Рахманинов и Пендерецки — втората беше посветена на Цезар Франк. В антракта Асен Москов видя Ивайло и го покани при себе си. Саша му беше дала покана за двама души и едното място беше празно.

— Харесва ли ти? — попита Ивайло.

— Мислех за други неща.

— Не го казвай на Саша.

— Няма — обеща Асен.

Саша Балцер излезе на сцената, диригентът даде знак, музиката гръмна.

Асен слуша няколко минути и се отвлече. Беше лаик в сериозната музика. Харесваше единствено това, което се покриваше с понятието титанична музика, а тя като че ли се срещаше единствено у Бетховен. Останалото го отегчаваше. С удоволствие беше слушал „Пер Гинт“ на Григ, няколко композиции на Брамс, една-две на Ференц Лист. Славяните му се струваха скука, италианците — несериозни.

Кореспонденцията му с Адриана се засили. След първите две писма дойде съболезнователна телеграма, последвана от дълго писмо, и оттогава всяка седмица поддържаха подновения диалог. Тонът от информативен стана нежен, възстанови се навикът им да си говорят с галени имена, да се чувстват задължени към словесните доказателства за любов. Асен можеше да познае кога едно писмо е писано сутрин пред прозореца и кога по всяко друго време на деня.

Адриана взе участие в зимната колекция. Хонорарът ѝ позволи да остане до пролетта, да положи изпит и да получи френска диплома „от Кутюр“. Асен одобри решението ѝ. Беше започнал ремонт на бащиния си дом и с подробности ѝ го описваше. Беше избил една стена и уголемил хола, поръча две камини — от теракота и от декоративна тухла. Стените в хола облече в ламперия, махна централното осветление и го замени с аплично. От мебелите щеше да запази по-голямата част (вехторията се връщаше на мода), но трябваше

да ги стегне и смени тапицерията. Адриана писа да не бърза. Щеше да донесе алжирска дамаска и марокен. Асен изпрати пари, а тапицерите свършиха останалото. По памет Адриана изготви плана на кухнята, а Асен положи много усилия да го изпълни. Ходи в Силистра за подходящ линолеум, до Етрополе за яворови шкафове. Подмени умивалници, клозет, биде, вана, облицова с плочки сервизните помещения, с тапети антретата, завъртя ключа на апартамента и се прибра в своя. „Когато се върнеш, ще те внеса на ръце!“ — писа той.

Парите се стопиха, направи дългове, продаде вартбурга, но когато продадеше апартамента си и вземеше хонорара от проекта на Каров-Манолов, щеше да си купи по-мощен автомобил.

* * *

Асен чу ръкоплясканията... Публиката беше станала на крак и аплодираше Саша.

— Великолепна е! — възкликна Ивайло. Патосът му беше фалшив или поне пресилен, но Асен беше свикнал с него и беше престанал да се дразни. Отидоха да я изчакат. Саша се появи с букети, раздели се с колегите си, връчи цветята на Ивайло и го взе под ръка.

— Каня ви в Клуба на композиторите — каза тя.

Вечерта напредваше. На масата седна млад диригент с интересна жена и Асен намери дразнител на погледа си. Мълчеше, пиеше вино, слушаше. Ивайло отново блестеше с хумор, разказваше вицове, анекдоти, знаеше всички клюки от живота на музикалния свят, разбира се, знаеше ги и в другите артистични среди. Саша опита да го въвлече в разговора, но Ивайло не изпускаше думата и Асен му беше благодарен. Към десет часа отиде до тоалетната, а когато се върна, на масата имаше още един човек. Беше дребен мъж с брада по контура на лицето, носеше папионка и пушеше лула.

— Да ви представя — каза Саша. — Архитект Александър Ванков, Асен Москов, директор на модна къща „Диана“.

— Най-накрая се запознахме? — каза Ванков. — Андрей ми е говорил много...

— Ласкаво? — прекъсна го Асен, без да крие иронията си.

— Да, да! — Ванков изпусна облаци дим. — Имате ли нещо против да идем на бара? Компанията ще ни извини за четвърт час.

Москов повлече крака след „пренс дьо гала“ на архитекта.

— Уиски?

Кимна. Оттук жената на диригента излагаше на показ профила си, заведението изглеждаше по-уютно. С изненада откри, че предстоящият разговор му създаваше предчувствия за удоволствие.

— Добре живеем — каза Ванков. — Преди двадесет и пет години, когато бях на вашата възраст, имах кръпки на задника и пушех кариочка. Помните ли тези цигари?

Асен кимна отново.

— Уиски, вносен тютюн, дрехи... миражи! Ако тогава някой ми беше казал, че след тридесетилетие това ще бъдат достъпни неща, щях да му се изсмея в лицето. Бях на четиридесет и пет години, когато за първи път излязох от България... Вие пътувате ли?

Асен кимна за трети път, но му се стори неучтиво да клати глава и каза:

— Бил съм из Европа.

— Достатъчно. Достатъчно млад сте, за да имате време да пътувате и по континентите. Кажете ми откровено... Вие сте материално осигурен човек, нали?

— В известен смисъл, да.

— Тогава за какъв дявол се месите в чужди финансови операции?

Москов знаеше, че разговорът ще избие натам, но не очакваше нито толкова агресивен тон, нито толкова безцеремонност. От дребния спретнат Ванков можеше да очаква по-скоро лукавство, отколкото директна атака.

— Ясно! — каза Асен. — Думите на Акела! Ще трябва и на вас да повтарям, че ми е все едно кой ще спечели този проклет конкурс. Престанете да ме плашите, да ми предлагате пари! Какво ви кара да мислите, че с мен може да се постъпва по този начин?

— Добре! — Ванков допря чашата си до неговата. — Ще ви кажа същото по друг начин. Каров и Манолов няма да спечелят конкурса. Ще взема мерки това да не стане, дори ако трябва да покания комисия от Централния Комитет. Моят страх е, че ако случаят се подхвърли на общественото мнение, хонорарите ни ще предизвикат нежелателен

шум и ще се наложи да ги преразгледат. Единственото ви постижение може да бъде нова хонорарна таблица. Мисля, че и вие не сте заинтересован от това?

— Не, разбира се! — каза Асен. — И ако някой предизвика такава комисия, няма да съм аз!

— Добре казано! Тогава защо слагате пръста си пред летяща врата? Каров и Манолов ще останат зад нея! Казвам ви истината!

— Вярвам ви, но защо я казвате на мен? Единственото ми пристрастие към този случай е временното (подчертавам временното) управление на модната къща!

— Не ме заблуждавайте, Москов! Вашата личност възбуди любопитството ми. Знам всичко около машинациите в модната къща. Трябва да съм сляп, за да не видя какво се готвите да направите от конкурса. Уверявам Ви, че няма да бъда статист във вашия театър!

— Заплашвате ли ме?

— Предупреждавам! Ценя подбора ви! Каров-Манолов е най-добрият екип, който може да се изправи срещу нас. Причините са няколко. Знаят да воюват, поне Манолов разполага с оръжия от нашия калибър, а има още един коз, който не е за пренебрегване — младостта! Въпреки това този екип е губещият в надпрепускането. Аз ви предлагам да заложите на фаворитите. Другото ще бъде проява на инфантилизъм!

— Ще ви отговоря пред проектите — каза Асен. — От вас няма да скрия за кого съм подал гласа си.

Ванков намести ръбовете на панталоните си, загледа се в портретите над главата си, Асен не ги виждаше, но видя гнева му и върна погледа си на жената на диригента.

— Сериозно ли говорите?

— Напълно.

— Втори път отхвърляте предложението на професор Андреев?

— Това са обидни предложения!

Старият архитект плати скочовете и го хвана под ръка:

— Да се върнем на масата? — каза той.

* * *

Асен Москов чакаше Ивайло. Беше шест и половина вечерта, „къщата“ беше празна. Бяха си отишли всички, освен портиера, но той беше предупреден и щеше да доведе Ивайло в кабинета. Двадесет дни преди конкурса за монументална украса на модната къща Асен беше повикан в кабинета на министъра и беше обвинен открито в създаване на подражателски вкус и разход на валута за хонорари, непредвидени от статута на предприятието. Сериозни обвинения, не можеше да гледа през пръсти на положението си. Знаеше откъде изхожда сигналът. Конфликтът със стилистите Мария Тренева и Ангел Стоянов зрееше за разрив. Асен беше уязвим по много линии. Изготвяйки зимната колекция, беше заимствал цялата цвятова характеристика от английската зимна мода, върху която беше разработил няколко италиански модела от клубен тип. И друг път беше правено това, но тогава вътрешни врагове не съществуваха и всички стилисти бяха заинтересовани от одобряване на моделите. Допусна две грешки. Отстрани Мария Тренева от работа по колекцията и не защити гърба си. Трябваше да бъде особено внимателен и да положи грижи за тила си. Сега беше обвинен в компилация и което беше по-лошото, в допускане на идеологическа грешка, в насаждане на западен вкус. Беше необходима ловкост, за да намери добре защитаващи го аргументи. Друг пункт, по който беше силно уязвим, беше хонорарът изплатен на Адриана. Мария Тренева беше мълчала пред художествения съвет, не каза нищо ни „за“, ни „против“, но не беше преглътнала обидата и сега отговаряше с коварен удар. Ако за ден-два Асен Москов не намереше начин да се защити, бяха му дали да разбере, че ще бъде освободен. Провал по всички линии. Решението на съвета щеше да остане в тайна. Каров-Манолов щяха да загубят гласа му, а което беше още по-лошо, нямаше да има възможност да следи Матев и групата му, които можеха да вземат двоен хонорар и да изиграят най-мръсния номер.

Ивайло беше предупреден от сутринта, беше взел скиците и беше отишъл в Народната библиотека. Ровейки се в книгите по история на костюма, проследявайки съвременните тенденции на модата, той трябваше да намери начин да свали обвинението от гърба на Асен. Другата му работа беше да направи писмен паралел между Мария Тренева и Адриана, да намери съкрушителни аргументи срещу враговете му и сериозни доводи в полза на бившата му жена. Снабден

с такава защита, щеше да намери начин да оправдае изразходваната валута, без нея щеше да чака заповедта за уволнение. Уплашен от скоротечността на събитията, Асен беше дал „картбланш“ на Ивайло да използва клевети, доноси, ако трябва, да лъже явно, но поне да отложи всъщност неминуемата развързка в „къщата“. Асен Москов отиваше на работа преди колегите си и напускаше след тях. Правеше мили очи на моделиери и дизайнери, задържаше се в ателиетата, присъстваше на проби, никога преди това не беше го правил, заседаваше се в кабинета на профпредседателя. Мария Тренева веднага забеляза маневрите му и поиска отпуск.

— До кога? — попит Асен.

— Докато ви освободят! — отговори тя и побърза да се махне.

Започваше да става забавно. Играта се усложняваше, но ставаше откровена. Това го освобождаваше от излишно лицемерие. Десет минути по-късно отново срещна Мария, този път в коридора. Вървеше сама и се опитваше да не срещне погледа му. Асен застана на пътя ѝ.

— Много ли ме мразиш? — попита той.

— Достатъчно.

— Защо?

— Не се ли сещаш? — дори да не беше признала омразата си, очите я издаваха. — Не понасям унижения и не виждам причина да се подчинявам на негодник като тебе!

— Благодаря! — Асен опита да се усмихне, но обидата беше задействала.

— Няма да се спра пред нищо! Ако се оправдаеш за валутата и за плагиатските костюми, ще те обвиня в морално разложение!

„Ще я убия!“ — помисли Асен, но се въздържа и отмина.

Ивайло се забави, но донесе добри новини. Ако Асен Москов, защитаващ се в кабинета на министъра, трябва да покаже откъде е заимствал костюмите за зимната колекция, може да покаже септемврийския брой на „Прамо“ от 1968 година. С известни цветови разлики костюмите бяха почти същите. Обвинението в компилация щеше да остане, но поне другото, идеологическото, щеше да отпадне и ако бъде отстранен, то параграфът щеше да бъде „за несправяне с работата“. На един лист Ивайло беше извадил номера и страниците на всички книги по история на костюма, които доказваха националното решение на Адриана. На Асен щеше да бъде достатъчно да го покаже

или остави в канцеларията. Колкото до Мария Тренева, Ивайло носеше „Бурда“, „Ел“, „Некерман“ и един булеварден журнал „Ла Ви паризиен“, които бяха сами по себе си обвинителен акт срещу нея.

Асен не издаде радостта си, въпреки че вътрешно триумфираше.

В петък сутринта се представи в кабинета на министъра, изнесе защитата си, своята и на Адриана, и насочи ударите към Мария Тренева. Съветниците клатеха глава, задаваха въпроси. Привидно се съгласяваха или признаваха доводите му, но Асен излезе от кабинета, без да е сигурен в крайното решение... Трябваше да чака.

Когато наближи художествения съвет, Москов взе БМВ-то на Васил и замина за манастира. До Вакарел опитваше да свикне с мощната кола, след това пътуването се превърна в удоволствие. В манастира пристигна в четири часа и преди да е преминал арката на вратата, видя Ласко да разхожда жребците. Това беше първия тревожен сигнал. Обикновено Дометиан се занимаваше с конете си. Посрещна го Станой. Изглеждаше добре. Беше в меко, тъмножълто палто и боти от истинска кожа.

— Добре дошъл! — Асен откри промени, които не му харесаха. Станой беше добил достатъчно самочувствие, за да не изглежда жалък, и беше достатъчно богат, за да угодничи.

— Дойдох за тебе — каза Асен. — Ще приемеш ли една поръчка? При нормални стечения на обстоятелствата ще спечелиш около три хиляди лева.

— Къде ще живеем?

— Ще ви отстъпя ателието. Не е кой знае какво, но има всички условия, сервизни помещения, парно, бокс...

— Мария ни чака за обяд — Станой го бутна към къщата. — Ще работя за тебе, ако ще и в джендема... Има новини! Не знам как да започна... Арестуваха Дометиан!

— Какво? — Асен го хвана за реверите, но този път Станой беше достатъчно уверен в себе си майстор. В очите му видя, че е прекалил. — Извинявай!

— Няма нищо — каза Станой. — Яшаров. Прекъснал е някакъв нерв и циганинът ослепял... Тези дни ще бъде процесът!

* * *

Асен Москов беше допуснат в канцеларията на полковник Белов, началник на пловдивския предварителен арест.

— Кой сте вие? — попита полковникът. Беше мрачен мъж, но Асен беше твърде разтревожен, за да се съобразява с настроението му.

— Казвам се Асен Москов — подаде ръка, но отатък не я поеа и увисна глупаво над масата.

— Какво искате?

— При вас е задържан Климент Антонов, игумена на манастира „Свети Илия Чудотворец“.

— И?

— Зная всичко, свързано с този случай. Искам да дам показания!

Полковникът слушаше с привидно внимание и Асен се увлече. Когато взе да говори за правата на милицията, срещна отново тежкия поглед на полковника. Стори му се, че слуша с интерес, затова шокът му беше двойно по-голям, когато Белов позвъни и заповяда да го изпратят до вратата. В канцеларията на дежурния Асен Москов попълни молба за свиждане и след ново чакане получи отговора на Белов. „Не разрешавам!“ — пишеше в горния ляв ъгъл.

В манастира го посрещна икономката.

— Отец Зосим ви чака! — каза тя.

— Ще се преоблека и ще оставя багажа си в килията — кимна Асен.

— Не съм сигурна, че можете да направите каквото и да било без съгласието на отец Зосим! — натърти икономката. Даде да се разбере, че положението му е променено, че е престанал да бъде почетен гост и че никога повече няма да бъде.

— Чаках ви — каза Зосим и стана от бюрото. Асен влизаше за първи път в манастирската библиотека.

Имаше хиляди томове книги, кожени писания, различни издания на църковни ръкописи, карти с религиозни сюжети. Огромно махагоново бюро, разположено между кожени кресла създаваше впечатление за интериор на замък. Асен пое ръката, но отново не я целуна, въпреки че поднасянето беше недвусмислено.

— Седнете — покани го Зосим. — Знаете какво стана с брат Дометиан?

— Да.

— Нашите духовни наставници взеха решение да не ходатайстват пред държавата... Отнемат духовния сан на Климент Антонов и го низвергват от редовете на духовенството.

— Това значи... — Асен започна нервно, но направи дълга пауза и когато продължи, гневът беше избил от гласа му до върха на пръстите — че го хвърляте на кучетата?

— При находчиво образно мислене може и така да се каже!

— Вие сте духовни лица, проповядвате смиреност, изтънченост на нравите...

— Точно този закон на църквата е престъпил Климент Антонов!

Отишъл е на юмручна саморазправа.

— Но нали смисълът на църквата е в опрощение на греховете?

— Ние опрощаваме нашите енориаши, с нашите дела се занимават висшите ни ръководители... Нека те решат този въпрос... пред Бога!

Асен се почувства безпомощен пред софистиката на монаха и махна с ръка. Жестът му не се хареса на Зосим и той не го скри. Асен стана и тръгна към вратата.

— Какво ще стане с жребците? — попита той.

— Не са жребци! — отговори Зосим. — Вчера ги скопихме.

Асен Москов почувства болка в слабините. Изтича на чардака и видя Ласко и трите унижени жребеца да вървят след него с наведени глави. От гордите им осанки не беше останало нищо, мъжествеността им се търкаляше някъде, обагрена от расовата им кръв и мръсните псета от околността се боричкаха за нея. Затвори очи и си представи Дометиан в някой от арестите, дивият Яшаров, чукащ по неравния калдъръм с тояжката си, самия той, Асен Москов, с пресъхнали извори, унижен и стреснат. Това бяха те, тримата скопени жребци, луда вода, погълната от пясъци.

ТРЕТА ЧАСТ

Художественият съвет беше насрочен за два часа следобед. Въпреки конкурсния характер до журито достигнаха само два проекта. Каров-Манолов и Андреев-Ванков щяха да излязат на таран. Залата за ревюта беше готова. На два постаментата бяха поставени съперническите проекти.

Последните два дни минаха крайно нервно. Не беше известно дали Асен Москов ще остане директор на къщата, дали ще защитава интересите ѝ в съвета, нито дали Васил Каров ще приготви проект за сграфито.

Поради необикновената работоспособност на Станислав Манолов монументът беше завършен значително преди крайния срок. Когато обаче дойде време Каров да остане срещу проекта за сграфито, вързан за предварителното експозе на Борис Попов, той не можа да се справи и симулира болест. За да не бъде голословна защитата на Борис, трябваше да вложат елементите на монумента в решението на стената и Васил, който предварително бе декларирал, че ще работи именно така, сега започна да клинчи. Заяви, че са злоупотребили с думите му и че проектът ще бъде независим от всичките им декларации. След дълги скандали (Лилда в напреднала бременност и с разхалтени нервни го окуражаваше в отстояването на абсурдната му теза) Васил отказа да работи стената, взе жена си и замина някъде из планинските курорти. Асен видя приближаващия крах на начинанието и се опита да вземе мерки. За две-три нощи нахвърлиха с Ивайло идеи, но от ориентировъчно решението трябваше да добие функционален вид, свързан с монумента. Когато нагодиха нещо подобно на проект, отидоха при Манолов. Завариха го обкръжен от студенти, разплут от егоизъм и позиране. Когато поиска да му оставят проекта за една нощ, Асен каза на Ивайло:

— Няма да го погледне!

На другия ден отидоха в уговорения час. На архитектурната стена висеше техният проект, преустроен и подобрен по неузнаваем начин. Едва тогава Асен си отдъхна. Същата вечер Борис Попов нагоди

речта си по завършените образци. Асен подписа Васил и занесе проекта във възлагателния пункт.

Каров не се връщаше. Търси го в Боровец, на Пампорово, във Велинград, но администраторите на хотелите отговаряха отрицателно: „Такъв почиващ няма!“ в деня, в който Васил благоволи да се върне. Акела потърси Асен и му определи среща в бежовия салон на „България“. Москов закъсна умишлено, но въпреки това отиде преди него. Докато говореше с барманката, Акела влезе.

— Зле съм! — не изглеждаше добре. Очите му бяха зачервени, лицето по-бледо от друг път. — Тресе ме и бързам! Научих, че имаш глас в съвета?

— Като директор на къщата участвам, по право.

— Помниш ли разговора ни?

— Да.

— Предложението ми е в сила и днес?

— Не!

— Не бързай, знам, че си честолюбив! Готов съм да ухажвам самолюбието ти!

— Не става дума за самолюбие! На моята възраст е късно за компромиси. Не мога да взема пари, които не съм изработил!

— Точно така! Предлагам ти да ги изработиш.

— Не!

— Кой е Станой Донков?

— Мой приятел, реставратор. Работи ковано желязо... Откъде знаеш това име?

— Много неща знам! Много повече, отколкото можеш да предположиш! Готов съм да го взема на работа, ако удариш ножа на Каров! Ако не, ще се наложи аз...

— Да го удариш на мен?

— Примерно казано!

— Какво ще прием? — попита Асен.

— Нищо. Отивам си. Помисли пет минути и ми отговори. Този път те моля да не бързаш!

Асен се опита да си представи откъде можеше Акела да научи за Станой Донков. Това име беше ново за художествения съвет и освен няколко пласьори в Пловдив едва ли го знаеха други хора, свързани с тези среди, ако Акела знаеше кой ще работи за тях, знаеше целия

механизъм на колектива, а това вече значеше предателство. Тази дума го влуди! Предстоеше провал, финансова разруха, съд! Кой би могъл да бъде? Манолов и Каров трябваше да бъдат изключени като заинтересовани лица, Лилда също. Оставаха Ивайло и Борис! Асен видя всичко, като че ли се беше случило пред него, но това беше грешка, която по-късно щеше да плати стократно. Борис, разбира се! Почувства струя пот в улея на гръбначния стълб, вдървяване на лицевите мускули. Ако можеше да разбере нещо от Акела, това беше до каква степен са предадени и какви козове са сложили в ръцете му.

— Правя ремонт на бащиния си апартамент — каза Асен. — Донков ще облече в метал една стена на хола.

— Сигурно ще стане красиво? — Акела се гавреше открито. — Да или не?

— Не! — колкото по-несигурен ставаше, толкова по-категорично звучеше отказът. Асен си даде сметка, че всяко отстъпление сега би било невъзможно. Едно предателство, естествено, водеше и други. Все още можеше да парира акцията в пресата, да склони Матев да мълчи, да предаде Каров и Манолов. Нищо не му струваше, щеше да спечели същите пари и да се отърве от ролята си на меценат. Васил Каров имаше Лилда, а тя беше надеждна защита. Животът на Манолов не зависеше от този проект.

— Не! — повтори Асен. — Ако нямаш да ми казваш друго, ще се върна на бара.

Акела попита:

— Помниш ли Биджерано? Жак Биджерано?

— Разбира се.

— Виждали са го в Париж... с Адриана! — Акела изпрати въздушна целувка на барманката и се скри зад завесата.

Асен поседя още няколко минути, плати и излезе. Трябваше му време, за да дойде на себе си. Тази вечер беше получил два съкрушителни удара. Вътрешната болка, срамът надделяха и Асен забрави Борис Попов. Жак? Разбира се, че го помнеше. Това беше първият човек, на когото беше завиждал. През 1957 година една от двете „Симка-Аронд“ в София беше негова. През лятото играеше тенис с бял „Шлезинджър“, през зимата се пързеляше на червени „Кнайселкестли“. Виждаше го като сега, висок, с леко оредяла коса, но със загоряло чело и твърди като кремък сини очи. Въпреки че

излъчваше надменност беше приет добре, знаеше да бъде ларж, макар че не беше работил и един час в живота си. През ръцете му бяха минали няколко от ослепителните красавици на София и Асен помнеше с каква потискаща царственост ги показваше в заведенията. Опита да пресметне възрастта му. Самият той беше прехвърлил тридесет и пет, следователно Биджерано беше значително над четиридесет, може би четиридесет и пет-шест, дори и седем. Това беше цветуща възраст и Москов получи колики. Отдаде ги на „Плиска“-та. Рядко пиеше коняк, стомахът му го понасяше зле, но този път причината беше друга — крехката, восьчна, както я беше нарекъл Васил. Акела го беше разстрелял. Какво очакваше Асен Москов? Да бъде пощаден? И то от Акела? Та нали самият той беше му нанесъл подобен удар?

Асен тръгна към ателието. Станой и Мария едва ли бяха легнали. Щеше да пие ракия с тях, а после да се замъкне до леглото си. Почувства липсата на кола. Ако сега вартбургът беше негов, щеше да беснее по шосетата, докато се уталожат нервите. Вървеше с широка крачка, стомахът му трепереше от киселини, влагата лепнеше по брадата му. Извървя пеша пътя до стадиона, взе такси и слезе пред ателието. Отвори му Станой. Беше с бяла риза и връзка, но с чехли на бос крак. Въпреки вътрешното си напрежение Асен с труд се въздържа да не се разсмее.

— Къде е Мария? — попита Станой.

— Защо питаш мен?

— А кого?

— Не съм я виждал!

— От обяд я няма. Нито е обядвала, нито вечеряла. Скоро ще стане дванадесет часът!

— Ще се върне! — Асен седна и се огледа. Станой беше наложил своя бит и ателието беше престанало да изглежда негово. — Къде ще отиде, на майната си?

— Ако е с някой от твоите приятели, ще го убия! — заплаши Станой.

— Убий го!

Пиха мълчаливо. Станой мислеше, че Асен му съчувства. Въздишаше тежко, лицето му изглеждаше изнурено. Асен мислеше за Адриана, но скоро забрави Биджерано и се увлече в мечти. Щеше да

купи Волво на старо, след четиридесет-петдесет хиляди километра цената спадаше значително. В началото на лятото щеше да заведе Адриана на Златни пясъци и да не мръднат оттам, докато не им дойде до гуша. Имаше нужда от почивка, от плуване и по повърхността, и по дъното, от коне и тенис, от хотелски барове, от сън и слънце.

В един часа Станой слезе да чака Мария на входа. Заспа в стола, в два и половина Мария го разтърси за рамото.

— Можеш да останеш — каза тя. — Ще спите в едно легло със Станой.

— Отивам си! — разтърка очи и се огледа. Припомни си всичко. Станой продължаваше да нервничи, въпреки че Мария беше тук и дори пиеше от чашата му.

— Кога се върна? — попита Асен.

— Току-що влизам — каза тя.

— Докара я Борис Попов. Видях ги да се целуват в колата.

— Глупости! — Мария беше невъзмутима и не криеше доброто си настроение. — Целунах го от благодарност. Обядвахме на „Щастливеца“, показа ми цяла Витоша, отидохме до Рилския манастир... Ти ли щеше да ме заведеш? — въпросът беше отправен към Станой, но в него нямаше арогантност, а по-скоро вяра в силата на аргумента.

— Трябва да внимаваш — каза Асен и взе шлифера. Говореше глупости и го съзнаваше. Не можеше да се отърве от мисълта, че Станой очаква намесата му и разчита на нея като решаваща. — Не бива да допускаш клюки!

Асен пожела „лека нощ“ и си отиде. В един ден Борис Попов извършваше втора подлост. Сега отново изплува разговора с Акела, но заедно с предателството и страха се върна образа на Жак Биджерано. „Да става каквото ще!“ — реши Асен и забрави Акела, Станой, Борис, Мария... Болката му остана една-единствена и тя беше Адриана. Преди да легне, Асен написа:

„Чух името ти, свързано с Жак Биджерано. Моля те, ако това са слухове, пиши веднага. Ще схвана мълчанието ти като потвърждение!“

На път за художествения съвет Асен мина покрай пощата и пусна писмото.

* * *

Борис Попов беше блестящ. Първи изнесе експозето си Радул Цонев, теоретик от Института за модерни социални теории. Поради липса на увереност думите му звучаха вяло и Асен откри, че заседателите скучаят. Аргументите на Цонев бяха стари и познати, звучаха като извадки от статия и извършиха антипропаганда. След него думата взе Борис Попов и фокусира вниманието. Дързък и напорист, той извади журито от апатията, обвиняваше и провокираше, така че след десетте минути реч, когато седна срещу Асен, дишаше като маратонец и челото му беше в пот. „Това ли е предателят?“ — Асен се разколеба и заедно с това увеличи подозренията си. Борис се стараеше прекомерно, а това само по себе си беше съмнително. Истина беше, че тази реч струваше пет хиляди лева, но усилията можеха да му бъдат значително по-кротки, без от това да пострада хонорарът. „Опитва се да изкупи вината си!“ — реши Асен и вътрешно му прости. Чувстваше се твърде свързан с него, за секунда не беше помислил, че съществува разлика между тях, и предателството по-скоро го разтревожи, отколкото изненада или възмути. Борис се справи блестящо. Сега можеше да изчака гласуването много по-спокойно.

Пред секретарката беше поставена урна за гласовете. На листовите бяха написани имената на колективите и всеки от гласоподавателите трябваше да задраска единия. Пликът на Асен беше готов. Аргир Крумов, председателят на събранието, му предложи да гласува пръв.

— Да започнем с Москов — каза Аргир. — Все пак той е директор на тази къща.

Асен пусна плика и се оттегли. След като мина професор Крумов, хвърли някаква шега по адрес на мнимия демократизъм и отстъпи мястото си на Дечков, Темелков, Стоянов — останалите професори в журито. Следваха Йосиф Доков, Иван Тръпчев, Парис Иванов, Ангел Саев, Бено Алкалай, до един врагове на Акела, с години

чакали случая да проявят антипатията си. Единствената демонстрация беше направена от Владо Матев.

— Гласувам открито за Каров-Манолов! — каза той.

Крумов го обвини в недискретност, в разваляне стила на гласоподаването, но това не наруши потока и когато отвориха урната, гласовете се оказаха дванадесет на три за Каров-Манолов. Очакваше успех, беше го подготвил отвсякъде, но това беше триумф и повече от предвиденото.

Когато протоколът беше готов и съветът се разотида, Крумов в качеството си на представител на министерството издаде възлагателна заповед за монументална украса на модна къща „Диана“ на творческия колектив Каров-Манолов. Асен щеше да върне заповедта в министерството, подписана от художника и архитекта, и да получи заповед за изплащане на хонорара.

— Честито — каза Борис, като го видя да се задава от входа. — Чакат ни у Лилда!

— Акела е мъртъв! — Асен хвана Попов под ръка. Зеленият фиат беше останал сам на паркинга. — Резултатът е шок. Очаквах победа най-много с един глас.

— Доволен ли си от мен?

— Създадохме съвършен колектив, въпреки че ти опита двойно подстригване!

— Какво искаш да кажеш?

— Съобщил си на Акела, че съм извикал изпълнител! Това е гаранция, че предварително знам резултата и че съветът ще бъде фарс!

— С каква цел съм направил това?

— Увеличил си хонорара.

— Ще бъде ли смешно, ако кажа, че ме обиждаш?

— Разбира се.

— Остави открит този въпрос! В беса си Акела ще назове предателя!

— Добър съвет! Мога да те уверя, че ще мълча и в двата случая. За мен е важно да разделим хонорара и Акела да падне в трапа!

— Да направя ли една прогноза?

— Слушам.

Борис сложи ръкавици, запали, но не подкара.

— При елементарен анализ можеш да стигнеш до единствения правилен извод. Предатели можем да бъдем единствено ние с Ивайло.

— Точно това направих!

— Предлагам ти да обсъдим и другата кандидатура! — Борис, се засмя и потегли.

След време Акела наистина назова предателя, но той се оказа трето лице.

* * *

Лилда живееше на петстотин метра от „къщата“, но трябваше да минат през четири светофара, а чакаха на всичките.

— Искам да ти кажа още нещо! — започна Асен. — Станой ми трябва, а този номер с Мария...

— Това не е твоя работа! — Борис реагира остро, очите му блестяха злобно и Асен се отказа. „Всъщност какво ме интересува?“ — реши той и допусна нова грешка. Времето щеше да покаже, че най-малко удачно е било да дразнят Станой Динков.

Поради присъствието на външни хора Каров и Манолов приеха поздравленията като победители в рицарски турнир. Лилда блестеше. Между гостите имаше дипломатически чиновници, приятелки на Лилда с мъжете си, белгийско семейство от легацията в София, натурализирана във Франция полякиня, приятелка на Иван Манолов, брат на Станислав и бивш шампион по фехтовка, Иван и Слава Раковски и още няколко души, за които до края не научи нищо. Лилда го представи на гостите, Васил му донесе чаша уиски.

— Няма да забравя този жест! — каза Лилда. — Горда съм, че си приятел на мъжа ми! — после Васил го замъкна в спалнята.

— Как мина? — попита той.

Асен приписа голяма част от заслугата на Борис. Знаеше, че Лилда го смята за излишно лице в групата и беше готова да оспорва хонорара му.

— Дванадесет срещу три! — Васил сияеше като дете. — Не помня такъв удар!

Между тях се беше създала такава топлина, че Асен имаше нужда да отговори на близостта с близост. Лилда беше с широка рокля,

красива, със стройни крака, но бременността ѝ личеше и Асен си мислеше колко хубаво ще бъде, ако роди здраво момче. Материалната база и осигуровката щеше да бъде завършена от неговите родители и нямаше да бъде принудена да създава такива машинации. Малкият Каров щеше да има всичко необходимо за един мъж, за да започне живота си без унижения. Васил и приятелите му (в този момент Асен вярваше в дружбата) щяха да го насочат в живота, да го предпазят от погрешни стъпки, да го направят мъж от пелените, чужд на подлата школа, през която бяха минали самите те, чужд на организираната измама, която и сега, на тридесет и шестгодишна възраст, все още им се налагаше да практикуват.

В разгара на вечерта Лилда въведе Мария. Беше в синя рокля, по-красива от много жени тук, а като че ли и с повече самочувствие. Борис я посрещна, целуна ѝ ръка и я представи на гостите. Нито за секунда не стана дума за мъжа ѝ. Асен си представи състоянието на Станой, изпита и яд, и безпокойство, но се въздържа от въпроси.

Когато на разсъмване прекосяваше Докторската градина, за да излезе на „Оборище“, под един от луминесцентните стълбове видя Станой.

— Къде е Мария?

— Втори път ми задаваш този въпрос?

— Ти знаеш къде е!

— Бях на художествения съвет, а после у семейството на жена ми. Откъде да знам къде е Мария?

— Напусна ме! — каза Станой. — Взела е багажа си и се е измъкнала. Ако знаеш нещо...

— Нямам представа къде може да бъде! — Асен Москов лъжеше с чувството, че казва истината, но това му помагаше да изглежда искрен.

Станой се взря в него. Очите му не бяха нито тъжни, нито болни. В тях имаше упоритост и напрежение, каквото беше виждал само веднъж, когато след оценката на кованите предмети пиха ракия в конюшните.

— Ще я намеря! — Станой си тръгна. Вървеше бързо като човек, който знае къде отива.

Асен занесе договора в министерството, взе заповедта за плащане, завери пълномощното си и изтегли парите. Половин час по-

късно вложи в ДСК по пет хиляди лева на имената Попов и Денев и осем хиляди на Владимир Матев. Към десет часа Васил дойде в бюрото му и взе седемдесет хиляди лева. Половината щеше да занесе на Станислав Манолов. Асен остана сам. В джоба си имаше дванадесет хиляди лева, с които щеше да покрие разходите по ремонта, след като продадеше и апартамента, щяха да му останат достатъчно пари за Волво. Мина на няколко адреса, раздаде пет хиляди лева. Погаси личните си дългове, оставаха му три бона задължение към държавата, изпрати петстотин лева на майката на Адриана, петстотин задържа за себе си, а останалите три занесе на Станой. По пътя съчини и разписката.

„Долуподписаният Станой Донков получи три хиляди лева от Асен Москов, срещу които се задължавам да изработя калкан — сграфитото на модна къща «Диана», да отлея в цеховете на «Медкооп» бронзова фигура — монумент пред същото предприятие, да оформя тревната площ около скулптурата и да извърша всяка изпълнителска работа, свързана с този проект!“

— Нямам против — каза Станой, — но искам копие от разписката!

— Защо ти е?

— Един ден на базата на този документ ще поискам работа другаде.

Асен изпита глуповато чувство, че пада от покрив, но лицето на Станой му се стори отпуснато и печално, не откри нито един подозрителен сигнал и преписа разписката върху индиго. Като прибраха копията по джобовете си и парите смениха притежателя си, Станой каза:

— Знаеш ли къде е Мария?

— Аман! — извика Асен. — Трети път ме питаш!

— Аз знам. Живее на булевард „Витоша“. У твоя приятел Борис Попов.

— Кой ти каза?

Станой махна с ръка.

— Лошите новини пристигат бързо! — показа писмото. — Пуснаха го под вратата.

„Ако искате да видите жена си, идете на бул. «Витоша» в дома на Борис Попов, близък приятел на Асен Москов!“

Кой, по дяволите, можеше да напише тази мръсотия? Това, разбира се, не беше нито Борис, нито Ивайло, не можеше да бъде и Васил. Оставаше една-единствена вероятност. В озлоблението си Акела можеше да стане безогледен и да опита всички средства, уязвяващи групата.

— Провери ли?

— Да.

— Там ли е Мария?

— Много добре знаеш, че е там!

— Както и да е... — Асен почувства слабост. Не желаше да лъже повече, но не можеше да признае, без да го настрои против себе си. Борис можеше да изчака с тази авантюра, дявол да го вземе!

— Ще говоря и с двамата! — Асен стана.

— С никого няма да говориш! — Станой хвърли ключа на масата. — Ще работя за вас. Плащате, работя, но ще живея в хотел. Ако ти трябвам, търси ме в „Средна гора“.

Асен видя готовия му багаж — два куфара и чанта с инструменти. След малко чу вратата, Станой си беше отишъл.

* * *

Асен седна да направи сметка на бъдещите си приходи. Излязъл на чисто, погасил всичките си дългове, той можеше да предприеме и последната крачка, продажбата на малкия апартамент. В центъра на София за хол, кухня и сервизни помещения можеше да поиска петнадесет хиляди лева, въпреки че покупката му беше излязла около седем. Макар малък, апартаментът беше разположен върху шейсет и

пет квадратни метра, имаше телефон, парно отопление и всички удобства на една модерна баня... Москов нанасяше цифрата петнадесет хиляди на обявлението във вестник „Вечерни новини“, когато позвъни телефонът.

— Асен Москов? — попита приятно сопрано.

— На телефона.

— Не знам как да започна — продължи жената. — Вие сте интересен мъж, готова съм да ви съчувствам... Ако искате можем дори да се срещнем?

— С кого говоря? — Асен почувства гаврата със стомаха си и се готвеше да затвори, когато чу:

— С годеницата на Жак Биджерано! И двамата имаме интерес да прекъснем отношенията му с Адриана.

Асен хвърли слушалката, не уцели вишката и с шут разби апарата в мраморната плоча на масата. Сянката на Биджерано изплува отново, удари го „миризмата на липса“, надигна се лудата му вода и го държа до сутринта в компрес от пот и нерви.

В края на март времето се оправи. За една сутрин снеговете се стопиха. Духаше южен вятър и носеше мирис на пролет. Станой беше започнал работа по сграфитото. Под ръководството на Каров беше положил основния тон и чакаше благоприятно време, за да започне дълбането. Фундаментът на статуята беше готов. Бял мрамор и гранит се редуваха на пластове по дванадесет сантиметра.

Фигурата беше поръчана. Станой работеше вяло, без сърце и Асен започна да се тревожи. Откакто Мария го беше напуснала, постепенно го избиваше бяс и никой не можеше да каже, когато настроението му се избистри, към какво ще го поведе.

Мария подаде молба за развод, живееше у Борис и беше разцъфтяла до неузнаваемост. Домът им се изменяше. Летящата от щастие Попова, майката на Борис, беше отишла да живее в ергенската му стая и им беше предоставила целия апартамент. Със съдействието на Лилда, Борис беше купил белгийска дамска: беше сменил плата на мебелите, пребоядисал и пренаредил къщата си. Майка му, отдавна мечтаеща за снаха, беше отпуснала всичките си спестявания, Борис, който имаше пари, но не обичаше да харчи, този път се отпусна и не отказваше нищо на бъдещата си жена. Гардеробът на Мария се попълни от модна къща „Диана“, а Ивайло положи усилия да й намери работа въпреки липсата на софийско жителство. Борис използва връзките на покойния си баща, за да ускори развода. Обещаваха му началото на лятото този въпрос да бъде приключен. Искаше да заведе Мария на морето като своя съпруга и за тази цел беше готов на изумителни подлости. Работата по конкурсния проект беше приключила за него. Никога не беше познавал Станой Донков и не изпитваше угризения. Същото можеше да се каже и за Васил, и дори за Станислав Манолов, въпреки че вроденото му любопитство го караше да задава въпроси. Васил имаше грижи с Лилда, беше започнала да понася трудно бременността, имаше болки, повръщаше и по-голяма част от времето му беше заето в къщи. Беше получил нови предложения за монументална работа и се разкъсваше в колебания.

Асен знаеше, че в края на краищата ще приеме. Родителите на Лилда го обикнаха и зет им не оставаше без поръчки. По настояване на стария дипломат Министерството на външните работи му беше предложило извънконкурсен проект за много пари. Васил се беше подписал под договора, без да попита в какво се състои задачата. След статията на Ивайло в „Народна Култура“ шумът около Васил Каров се беше удесеторил. Картините му се разпродадоха. Частни лица със служебно положение звъняха у Москов и му предлагаха огромни суми за платната на Каров. „Картините са притежание на жена ми!“ — отговори Асен, въпреки че търговецът в него беше поставен на изпитание.

Когато Борис Попов реши да ги събере на годеща, Станой дойде в модната къща. Раменете му почваха да хлътват, косата му сивееше.

— Канен си на гости, нали?

Асен кимна.

— Ти направи много за мен. Имам пари, мога да живея самостоятелно... да си купя каквото искам, дори жена. Никой не може да ме гази безнаказано... но ако отидеш там, ще престана да се чувствам благодарен. Това не е удобно за теб!

— Какво искаш да кажеш?

— Жена ми е с твоя приятел! Не те обвинявам! Но ако отидеш там, няма да мога да го понеса и ще те предам!

— Говори като човек! — каза Асен. — На кого ще ме предадеш, какво ще предадеш? Що за глупости, дявол да те вземе!

— Не мога да ти кажа повече! — Станой тръгна към вратата. — Няма да понеса унижението, ще те намразя! Не мога да понеса и двамата да сте там тази вечер!

Асен се замисли. За какво предателство ставаше дума? Станой не знаеше нищо за него, а механиката на конкурса не можеше да му бъде позната. Какво искаше да каже? Може би говореше за сбиването с Яшаров? Глупости говореше оскърбеният Станой Донков и никой не беше длъжен да се съобразява със състоянието му. Асен можеше да предаде повече хора от него и да намери оправдание в ревността си към Жак Биджерано. „Да върви по дяволите!“ — реши Асен и се отвлече в грижи около „къщата“. Оставаше открит конфликта с Тренева и Стоянов, въпреки че му беше безразлично какъв ще бъде изходът.

Асен отиде на тържеството на Борис Попов, но изпита тягостното чувство на „чуждо тяло“, едва ли някой друг трябваше да се чувства по-свойски тук, симулира неразположение и си отиде.

Проклетото писмо — отговор се бавеше твърде дълго. Не беше възможно Адриана да не го е получила. Тогава защо мълчеше? Подобен текст би бил обиден, ако не беше продиктуван от искрен страх! Това ли беше причината? Защо не? Асен ѝ беше отправил веднъж подобен упрек и добре помнеше реакцията. „Ти си подлец, Асен Москов!“ — беше казала Адриана. Дали и сега мислеше така?

* * *

На другия ден в къщата дойде Станислав Манолов.

— Една малка формалност — изглеждаше сияещ. Носеше балтон от камилска вълна, каскет от същия плат и ботуши. — Няма да бъда спокоен, докато не уредим един въпрос.

— Какъв въпрос? — Асен позвъни на секретарката и поиска кафе.

— Аз съм чужд на вашите среди — Манолов се разкопча, без да маха палтото, и сложи каскета на коляно. — Твърде много хора знаят как спечелихме конкурса. Не познавам нито Попов, нито Денев... още по-малко човека, който получи пари срещу трите гласа. Ако предявят съдебен иск срещу мен, ще ме обвинят в раздаване на рушвети, в подкуп на журито и т.н. Вие познавате основно механиката на конкурса, ще ви помоля за една формална услуга. Необходима ми е за спокойствие!

— И каква е тя?

— Искам документ, от който да е видно, че Каров и аз сме получили седемдесет хиляди лева, а останалите са отишли за изпълнението.

— Но те не са отишли там. Това са тридесет хиляди лева.

— Именно! Можете да ми напишете разписка, че сте получили от нас тези тридесет хиляди, срещу които се задължавате да поемете изпълнителската част.

— Като директор на „къщата“ би трябвало да стоя настрана от конкурса. Като човек, който е наел Станой Донков, аз ще се явя като

крадец на двадесет и седем хиляди лева, а това няма да е истина, Вие знаете.

— Аз няма да използвам разписката, така че ви е безразлично.

— Щом няма да я използвате, не е ли безразлично дали ще я притежавате?

— Не!

— Не мога да ви издам такава разписка!

— Трябва да ми издадете веднага. Наблюдавайки ви няколко дни, открих, че съм различен от вас, че съм с по-малко кураж и че нервите ми няма да издържат. Не мога да живея в напрежение. Ако не получа документ, ще отида още сега в кабинета на министъра и ще направя признание!

— И какво ще признаете?

— Всичко с подробности! За щастие запомних името Владимир Матев. Ще бъда изчерпателен и ще върна хонорара си. За доказателство, ето! — Манолов извади пачките и ги нареди пред Асен.

— Аз се разкайвам!

— Добре, ще ви издам такава разписка! — каза Асен след дълго мълчание. — Какъв текст би ви задоволил?

— Готов е! — Станислав Манолов извади сгънат лист и го разтвори пред него.

РАЗПИСКА.

Получих от художникът-проектант Васил Каров и от архитект Манолов тридесет хиляди лева, с които се наемам да поема всички разходи по изпълнението на монумент, паркова украса и стена-сграфито в комплекса на модна къща „Диана“!

Асен подписа.

— Радвам се, че се разбрахме — каза Манолов. — Сега мога да вложя парите в банката.

Това беше в петък. В понеделник Асен Москов научи, че Андрей Андреев е поискал анкета.

* * *

В края на април проклетото писмо-отговор не беше дошло още, но вместо него Асен получи съдебна разписка. Беше призван за свидетел по бракоразводното дело на Мария и Станой Донкови. „Да вървят по дяволите!“ След проучвания, пазарлъци и съобщения в пресата най-после щеше да се освободи от апартамента си. Чрез Лилда влезе във връзка с дипломатическия корпус и днес щяха да направят прехвърлянето на имота. Асен беше издал разписка и беше получил петнадесет хиляди лева, максималната цена. Работници прехвърляха мебелите в бащиния му апартамент, а след десет минути щеше да загуби и юридическото право на притежание. „Ще умра от скука в тая модна къща!“ — мислеше загледан в площада пред хотела. Двата телефона се скъсваха да звънят, на бюрото му имаше купища писма, на които трябваше да отговори, хиляди скици трябваше да прегледа и разпише и поне на толкова места да почука, за да задвижи работата по лятната колекция. Нямаше да направи абсолютно нищо и го знаеше със сигурност. След като приключеше с продажбата, щеше да иде в ателието и да сложи в ред картините си. Някои от тях щяха да послужат като начало за нови търсения, други щеше да използва, за да рисува върху тях. За втори път затваряше кръга, бягство от мода, живопис, реставрация и отново мода. Втори път извървяваше този кръг и той отново го беше довел до нулева точка. Хората около него успяха да уредят битието си, да се успокоят и да се заловят за работа. Дори крайният егоцентрик Васил Каров беше „акостирал“ и в това, като че ли беше видял смисъла на живота си. Една жена, добро битие, красиви вещи и той загуби гнева си, като че ли никога не беше го притежавал. Сега жестокото му изражение седеше бутафорно, острите черти се размиваха в цивилна усмивка. На доскоро голите ръце блеснаха от венчална халка и рубин, подарък от бащата на Лилда. Същото можеше да се каже и за Борис Попов. Той беше насочил усилията си в създаване на манифактурен конвейер и го беше превърнал в златна мина. От рисувани картинки до модели за кукли, всичко, което минаваше през ръцете му, се превръщаше в банкноти, заливаше пазара и въпреки че държеше автора си в анонимност. Успяваше да му създаде независимост, което повлече след себе си и

самочувствието. Арогантен по природа, Борис Попов не позволи на живота да му налага канони и днес, на тридесет и шест години, на прага на женитбата си, той можеше да каже, че е победил и това да има сигурност, породена от фактите. Някаква плахост, чужда на характера му, го беше държала далеч от жените, които в съзнанието си наричаше истински. Слепият шанс го свърза с жена, която щеше да укрепи самочувствието му и да му натрапи впечатлението, че е неин благодетел. Ивайло Денев беше започнал най-уверено. С изтънчено чувство за красота, остроок, наблюдател и ценител. Като художник губеше всичките си природни данни, рисуваше платна с техниката на креватната живопис, издаваше вътрешна пошлост по невероятно наивен начин и ако не беше хвърлил статива, щеше да се превърне в посмешище. Първата му статия обаче предизвика шум, беше и куриоз, и спорна сама по себе си, но го утвърди като човек с върно перо и чувство за анализ. С годините се стигна дотам, че нищо не можеше да бъде обявено за наистина ценно, без Ивайло Денев да е взел становище и да е обяснил явлението.

Разсейващ се от коли на хора, от хора на витрини, Асен Москов не можеше да не признае качествата на приятелите си. И тримата бяха успели да станат личности със значение, да се наложат и на публика, и на специфичния си кръг, и в това нямаше нищо чудно. Знаеха какво искат и как да го постигнат. Асен беше разливал лудата си вода в битки и страсти, беше се хващал за триста неща и нищо не беше довършил до края. Беше се отказвал ту от слабост, ту от скука. Беше се изхвърлял, задъхан от амбиции, и падал пред безсмислието им, беше извървял сложния път от възпитан егоист до егоист по възпитание, а това значеше, че е минал през подлости, изневери, през кошмари на безплодието си и е стигнал отново до началото на пътя. „Имах петнадесет години на разположение“ — каза почти гласно той.

Това проклето писмо се бавеше твърде дълго!

* * *

— Ела да прием по нещо! — каза Асен.

Васил го посрещна по халат, сънлив и рошав. През летящата врата на хола Асен виждаше тъста му, разглеждащ някакви класьори.

— Защо не тука?

— Предпочитам в кръчма!

— Случило ли се е нещо? — Васил го попита със загрижен глас и се наложи да му обяснява, че става дума за каприз.

— Мъжка вечер, така ли? — Лилда подложи бузата си за целувка и пъхна ръката си в Асеновата. — Уреди ли продажбата?

— Току-що! Ако ни тръгне глътката, не го чакай преди разсъмване!

— Ваша работа! — Лилда беше в последния месец на бременността, но продължаваше да бъде хубава. — Къде ще пиете?

— Не знам... Из града... без кола, ако за това питаш.

Пиенето тръгна мудро, разговорът не вървеше. Взеха сливова ракия и прясна салата, но не им се услади и смениха заведението. В „София“ имаше много познати, дори лъскавата глава на Акела блестеше на една от масите. Поръчаха уиски.

Стоплени от ракията, подобрили вкуса в устата си и попаднали в свойска среда, като че ли се освободиха и от дистанцията. „Това е единственият човек, с който може да ми се услади питието!“ — Асен позволи на сантименталния бяс да го хване за гушата.

— Върви ли работата? — попита той, но гласът му трепереше и Васил изненадан вдигна глава.

— Средна работа... А твоята?

— Ще се разкарам от тази шибана къща! До гуша ми дойдоха мода, манекени, стилисти... Ще се хвана за четките!

— Чаках да отвориш този лаф — каза Васил. — Остана ли ти горчилка?

— Не.

— Не ме лъжи, няма смисъл!

— На твое място и аз бих помислил същото.

— Както и да е! Кога ще ми покажеш картините?

— Първо трябва да се настаня в стария апартамент. Не се срамувам от теб, най-много три платна. Другото е цветна диария.

— Човек рядко има вярно око за собствената си работа. Показвал ли си ги на педераста?

— Не.

— Ако някой разбира от живопис, това е той.

— Ако някой късно разбира това, това си ти — Васил се засмя.

— Имаш ли вест от Адриана?

— Говори се, че станала любовница на Жак Биджерано — каза Асен през смях, но гневът в очите на Васил го върна на земята.

— Глупости!

— Първи Акела ми го каза...

— Този клоун! Клюки! Не им обръщай внимание!

— Опитвам се — каза Асен. — Да те уверявам ли, че ми е трудно.

— Не.

Васил мълча дълго преди да каже:

— Ще накарам Лилда да ѝ пише!

Скочовете вървяха един след друг и споменът за Адриана се стопи в „слънчевата“ им течност. После се зададе Акела.

— Как сте, момчета? — попита той. — Не си спомням дали ти честитих конкурса? — въпросът беше отправен към Каров, но засягаше и двамата.

— Благодаря! — Васил вдигна чашата си, но не срещна погледа му и даде да се разбере, че не желае разговор. Акела постави ръката си върху рамото на Асен.

— Казаха ли ти, че съм предизвикал анкета?

— Май чух нещо подобно...

— Тогава не мога да ти кажа нищо ново... Ще се срещнем при министъра!

Акела си отиде.

— Събират се облаци, така ли? — Васил не изглеждаше разтревожен. Във въпроса му нямаше дори любопитство.

— Кой знае? Ако веригата се скъса, ще стане горещо!

— Очакваш предателство?

— Наложих ми се да подпиша разписка на Манолов, Донков. Ако попаднат, където трябва, ще се окаже, че съм присвоил двадесет и седем хиляди лева и по никакъв начин не мога да ги оправдая!

— Луд ли си?

— Наложих се. Донков отказа да работи без разписка, а Манолов ме заплаши, че ще разкрие механизма пред министъра.

— Трябваше да ми се обадиш!

— Късно беше. Дойде с парите. При отказ отиваше в канцеларията!

— Подлец!

— Би бил подлец, ако използва този лист! Ако го иска за застраховка, това няма да промени нещата!

— Акела има предвид нещо, щом говори по този начин.

— Позира! Матев трябва да е луд, за да се раздрънка, а никой от нас няма сметка да надене клупа около врата си.

Васил настоя да плати скочовете и го покани на вечеря в ресторанта. Тук беше празно, две-три двойки се въртяха на дансинга. Огромното заведение приличаше на морски курорт, късно есен.

— Какво би станало, ако някой от документите попадне в министерството?

— Не мога да предвидя... Вероятно ще предизвикат нов съвет и ще ме набутат в пандиза!

— Защо теб?

— Всички останали сте чисти като сълза! — Асен почувства хлад. Наистина беше така, а едва сега си даваше сметка. Той беше получил пари, уредил компота срещу Акела и Ванков, той беше раздавал рушветите, а на всичко отгоре има глупостта да оставя и писмени доказателства за престъплението си — Борис и Ивайло получиха парите си по пощата и дори да представя разписка от касата, достатъчно е да кажат, че съм им дължал тези пари, за да свалят от себе си всяко подозрение, с Манолов получихте по тридесет и пет бона, а имате документ, че с остатъка съм се нагърбил да уредя изпълнението. Станой Донков има юридическо основание да ме даде под съд за експлоатация, а Матев получи сумата, така че никой не може да докаже размера на подкупа.

— Лошо! — каза Васил, но изглеждаше облекчен и това не убягна на Москов. — Трябва да внимаваме! — и от този момент загуби всякакъв интерес към темата. По-късно се смъкнаха в бара.

* * *

Асен Москов стана от сън с отвратително главоболие и с досада откри, че този апартамент, макар и два пъти по-голям и по-добре нареден, му е чужд. Банята му се стори усойна, кухнята неуютна, а като че ли най-много му липсваше гледката от прозореца. От спалнята

виждаше задния двор, бельо простряно по балконите, и мързеливи котки, прекосяващи едва напъпилата тревна площ. От хола и от другите две стаи можеше да наднича в прозорците на съседните кооперации, а както не обичаше да излага на показ своя живот, така уважаваше дискретността на другите. Апартаментът му се стори склад за вещи, несъобразени с характера на жив човек и по тази причина останал бездушен.

Старият апартамент миришеше на Адриана, всяка вещь беше част от живота им. Едни мебели бяха купували с любов, други в дълбоката вражда на една изстиваща връзка, но във всеки случай всичко там имаше биография. Преместено тук, се обезличаваше и губеше стойността си. Сега съжаляваше, че не продаде картините на Каров. Окачени над бюфета, до огледала в рамки, губеха силата си и издаваха лош вкус. Великолепните килими „Бухара“ и „Горган“ тук изглеждаха твърде светли, креслата, които правеха толкова удобен стария им дом, жалки и неугледни с модерните си форми.

Излезе рано, мина на стария си адрес, там все още можеше да получи дългоочакваното писмо от Адриана. По пътя Мария му махна от учебен москвич. Още една грижа изплува в главата му. Станой нямаше да свърши сграфитото до бракоразводния процес, а ако съдът удовлетвори желанието на Мария, кой знае дали изобщо ще го завърши някога. „Кога, по дяволите, ще мога да мисля само за себе си!“

Между писмата на бюрото му имаше няколко препоръчани. Отдели ги. Щеше да си напише оставката, да я мотивира и тогава да отвори пощата. След дълги опити успя да издокара нещо подобно на официално писмо, да го подчини на някаква логика и повика секретарката. Трябваше да нанесе изходящ номер на оставката и да я изпрати в кабинета на министъра.

Затвори очи и преседя така известно време. Още го болеше главата, но след пиене като снощното това беше нормално. Щеше да се влачи като пребит целия ден независимо колко кафета ще изпие. След петнадесетдневен срок щеше да напусне завинаги тази фабрика за красота и да опита още веднъж късмета си по широкия свят. Можеше да замине някъде, имаше пари и изобилие от свободно време. Какво му пречеше да иде по Париж? Нищо, освен забавянето на това проклето писмо!

Асен Москов реши да почака отговора от Адриана и ако не получи такъв, да вземе някакво решение.

Позвъни за кафе и се залови за кореспонденцията. Първите няколко писма бяха от филиалите на „Диана“. Остави ги като наследство за приемника си, но следващото носеше печата на Министерството на леката промишленост.

„Явете се утре, 27 април, 10 часа сутринта в кабинета на секретаря във връзка с възлагателния конкурс за монументална украса на къща за мода и дизайн «Диана».“

Затвори очи и опита да потисне тревогата си. Акела не се задоволяваше да заплашва. Старият мръсник беше минал в настъпление.

Един от най-мрачните дни на Асен Москов беше сряда 27 април. Нощта прекара в прелестни сънища. Някаква река течеше през прасковена градина в късна пролет, разлистена в розово, ухаеща така, че да впечатли един пушач. Градината свършваше в тресавище с топла вода и камъш. Летяха някакви птици, беше красиво и, кой знае защо, имаше музика. Асен се събуди с неудоволствие и опита да продължи съня. Стенният часовник тиктакаше твърде силно, над главата му тупаха килим, гадеше му се от цигари и алкохол.

Беше свършил тоалета си и се готвеше да пие кафе, когато звънецът се натрапи накъсано и тревожно. „Кой може да звъни в осем и половина?“ мърмореше Асен, докато пресичаше хола. Беше Владимир Матов.

— Къде, по дяволите, си се скрил. Човек трябва да те търси с милиция!

Появата на Матов не вещаеше нищо добро. Асен позволи на тревогата да го нагрее. Положи усилия да не се издаде и попита колкото можеше по-спокойно:

— За какво съм ти потрябвал?

— Ще ти кажа! Направи ми едно кафе!

Докато се мотаеше в кухнята, Москов опита да прецени какво може да доведе Владо в дома му в такъв час, на това отгоре смутен, загубил целия си блясък на затлъстяващ красавец.

Акела беше причината. Механиката на конкурса по някакъв необясним начин беше пред разкритие и Асен видя с непоносима яснота последствията. „Аз съм труп!“ — мислеше той, докато балансираше подноса с кафето.

— Ще говориш ли? — попита Асен. Искеше му се да изкрещи: „Знаят ли вече? Предаде ли ме?“, да го хване за гушата и да стиска, докато не почувства, че сфинктерът му се разхлабва.

— Не знам как да започна.

— Както искаш!

— С две думи, Акела ме подведе и изпях всичко! Излъга ме, че е свършено, че ще му платя с лихвите парите, които съм взел от вас. Отначало се правих на луд, но после доведе някакъв кретен изпълнител, показва ми разписката ти и ме убеди, че с този конкурс е приключено, но че ще ме бламира пред академиците и ще ме доведе до просяшка тояга, ако не призная за каква сума съм го продал. „Питам от честолюбие — каза. — Искам да знам цената си.“ Нещо ми стана и пропях. За да не го обидя, казах, че цялата сума е отишла за моя глас, т.е. осем хиляди лева! Това вбеси оня, изпълнителя, Акела му нави перките, не го пазарите за нищо, експлоатирате го като негър. Оня се вкисна и написа жалба до министъра. Едва тогава разбрах, че старият ме е подвел. Опитах да клинча, но се оказа, че са ме записали на магнетофон и сега разполагат с показанията ми. Акела каза на оня да ме изхвърли. Не усетих кога ме изнесе на стълбите.

Сега вече нямаше съмнение. Асен Москов беше труп. Налегна го апатия, умора, нежелание да се съпротивлява, загуби дори антипатията си към Владо Матев. Акела го беше прострелял в сърцето, беше разрушил цялата му конструкция, беше поставил взрив в основата и я беше пратил по дяволите.

— Нещо друго? — попита Асен.

— Не ти ли стига?

Асен се усмихна.

— Предостатъчно! Не мога да разбера какво искаш от мен? Надявам се, че не си дошъл на гости?

— Ти като че ли наистина не разбираш какво се е случило?

— Бъди спокоен! — Асен стана. — Ако някой знае какво се е случило, това съм аз! Кажете ми какво искаш? Когато финансовият контролор те хване за гърлото, аз да върна осемте хиляди лева?

— Смяташ, че ще се стигне дотам?

— А ти как мислиш? Разбира се, при това говоря за идеалния вариант! Нормално е да те набутат в затвора за година — година и половина, и то с обещанието никога да не минаваш покрай Съюза на художниците!

— Садист! Що за удоволствие ти доставя тази гавра!

— Виж какво, моето момче, ти си роден олигофрен! Винаги съм знаел, че не си в ред, само че не предполагах такава степен на дебилност. След като си се самоубил и покрай себе си си завлякъл и

мен, след като си сложил неопровержими доказателства в ръцете на Акела, кажи, моля те, на какво разчиташ? Защо си дошъл тук? Какво очакваш да направя! Да те вадя от гроба? Дори и да можех, не бих го направил! Успокой се, вече не мога! А сега, разкарай се!

— Остави настрана големите приказки! — изплака Владо. — Виждаш ли някакъв изход?

— За тебе, не!

— Ти ще се измъкнеш, така ли?

— Все някак ще се измъкна! Кълна се в неопетненото си име! — Асен се изсмя на глас и видя страх в очите на Матев. — Но за тебе това беше краят! Няма го вече Владо Матев. Умря на фронта! Падна геройски! Ако дойде време да ти вдигаме паметник, пак аз ще скроя комбината! Ще те издокараме на кон, със сабя в ръка, но гол! Между краката дупка от снаряд, в главата аквариум с рибки! — Асен го повдигна за реверите и го изтласка от хола. — В завещанието си можеш да упоменеш текста! Нещо по-героично! Може от Нелсон или Суворов...

Асен го изкара на площадката пред стълбите, прибра се, затвори вратата. С кафе в ръце, загледан през прозореца, Асен Москов оцени края си като облекчителен. Най-сетне щеше да свърши тази агония. Баща му обичаше да казва: „По-добре ужасен край, отколкото ужас без край!“ Краят беше дошъл. От днес, най-късно утре щеше да напусне модната къща, щеше да се махне далеч от художествени съвети, преплитане на интереси, страсти, но преди това трябваше да положи усилия да остане извън затвора. Щеше да играе честно, да признае всичко, но да го обясни така, както оправдаваше това начинание за себе си. Борейки се срещу закостенелия вкус, опитвайки се да заобиколи една догма, той беше създал апарат, подчинен на друг вид законност, на закона на красотата. Единственото му оправдание можеше да бъде именно красотата. Не беше тайна за никого, че бездарността, пошлостта и лошия вкус са устойчиви и боеспособни. Срещу този вкус се беше борил той, беше въоръжил красотата и я беше противопоставил на един гърч, имитиращ култура. Матев? Различаваше два вида подлеци. Едните с кураж и своего рода мъжество, които по-скоро бяха личности на нюанса, гъвкави и опортюнисти, но беднякът — стигнали до цинизъм, в тяхната подлост имаше философия. Другият тип подлеци бяха като Матев. В тях

подлецът се пораждаше от конфликта между намеренията и възможностите, а такива просто изхвърляха на стълбите.

Станой не беше на скелето, нито някои от „къщата“ го беше виждал сутринта. Потърси го в хотела. Тази нощ не се бе прибирал. „Акела го пази до анкетата!“ — реши Асен, но остана да го чака. В десет трябваше да се яви в канцеларията на министъра. Имаше около час на разположение. Докато се въртеше около скелето, Мария Тренева дойде с такси, погледите им се срещнаха. Когато се готвеше да го отмине, Асен прегради пътя ѝ.

— Мария, изпратих си оставката. Ако поискат мнението ми и те препоръчам, би ли оглавила къщата?

— Няма да се справя с администрацията. Предложи Ангел.

— Ангел е мижитурка. Ако стане директор, ще се превърне в тиран. Виждал съм и други като него... Отговори ми следобед!

Мария Тренева отмина. Очите ѝ, опитали да изобразят омраза, сега не бяха повече от посърнали.

В десет без десет Станой още не беше се върнал. Асен не можеше да чака повече.

В кабинета на министъра срещна секретаря по пропагандата и един младок в доста приличен костюм, но с нещо преднамерено стриктно в държанието.

— Да ти представя Алипи Саров от Държавен контрол. Имаш ли представа защо те викаме?

Асен кимна.

— Няма да ви преча. Искам да знаеш, че ще се радвам, ако слуховете се окажат блъф!

— Седнете! — Саров му предложи стол. — Какво знаете за конкурса около модна къща „Диана“?

— Всичко! — Асен се усмихна. — Какво ви интересува?

— Всичко!

„Безкомпромисен фанатик и буквоед!“ — реши в себе си. Беше абсолютно безпомощен пред този тип хора. Това момче беше настроено да го третира като престъпник, а следователно и като враг, така че в разговора им не можеше да се промъкне нюансът „престъпление в името на красотата“.

— Задавайте въпроси — каза Асен и запали цигара, — така ще ми бъде по-лесно.

— Аз не съм следовател. — Саров извади бележника си и се приготви да записва. — Други ще ви задават въпроси.

— Постарах се конкурсът да бъде спечелен от колектив Каров-Манолов — каза Асен, — това е всичко. Останалото няма да разберете.

— Защо?

— Имам опит с хора като вас. Самият факт, че е заобиколен закона, ви прави нетърпим към всякакви доводи.

— Не е вярно! Слушам ви.

— Разполагате ли с експозето на Борис Попов?

— Да. — Саров извади защитата на проекта.

— Прочетохте ли я?

— Основно съм проучил всички документи, свързани с този конкурс.

— Имате ли отношение към скулптурата, каквато и да е тя, дори кабалентната?

— Мога да различа красивото.

— Да направим така? Аз ще ви предам обясненията си. Вие ще проучите на базата на експозето работата на Каров и професор Андреев, ще вземете становище и ще се срещнем за разговор. Да ви облекча отсега. Създадох такъв механизъм около Андреев-Ванков, че да бъде невъзможно да спечелят конкурса. Прибягнах до подкуп на част от журито, повиках изпълнител и го наех за убийствено тежка работа на смешно ниска цена. Преди да вземете отношение и по този въпрос, моля да проучите откъде съм взел този човек, какъв е бил преди това и какъв е станал след срещата си с мен. Не направите ли това, ще се лутате в догадки!

— Добре! — Саров стана и затвори палката. — Имам един-единствен въпрос. Каров и Манолов знаят ли в какъв вихър са попаднали?

— Не.

— Имам ли честната ви дума?

— Имате я!

Алипи Саров подаде ръка и с доста смекчени линии на лицето каза:

— След три дни по същото време тук! Става ли?

— Ще бъда точен — каза и си отиде.

* * *

Не намери Станой целия ден. Търси го по телефона в манастира, но и там го нямаше. Нямаше го нито на втория, нито на третия. Андреев го беше скрил.

Асен Москов се прибра в къщи и се залови за работа. В основата на кораба бяха попаднали торпили и сега зееха огромни дупки. Водата прииждаше, плъховете бягаха панически, хората се спасяваха с плуване. Оставаше единствен капитанът, загледан с инфантилна гордост от мостика. Той щеше да загине с поверения му съд и в това щеше да види доведения си до горд край дълг. Асен Москов не искаше и не можеше да бъде такъв капитан. Тридесет и шест години беше живял като матрос и непрекъснато се беше спасявал с плуване. Не можеше да гледа спокойно отдалечаването на Каров, Манолов, Попов, Денев по пътя към спасителния бряг и да загива с чувството, че в жертвата му има нещо красиво.

За един час трескава работа описа конкурса. Не скри нищо и разпредели вината между всички участници, призна организаторската работа и идеята за свои. Препрочете петте листа, опита да постави на анализ фактите и откри за стотен път една черта от характера си, от която го втрисаше. Показанията бяха написани от ръката на подлец. В желанието си да омаловажи собственото си престъпление, клеветеше и подхвърляше на излишен тормоз най-близките си приятели, без да облекчава собствената си съдба. Това щеше да доведе до анулиране на конкурса и да отвори път на Акела. Асен се зае да състави други показания. От новия текст излизаше, че в пряка борба срещу Акела и неговия вкус е съставил по свой избор група за изпълнение на проекта, привлякъл е по представяне на проекта интимните си приятели Денев и Попов и е довел за изпълнението на проекта реставратора от „Св. Илия Чудотворец“ Станой Донков. За осигуряване е подкупил Владимир Матев срещу осем хиляди лева. Матев се задължил да подсигури още три гласа в съвета. За изпълнението на проекта Асен Москов е поискал от проектантите три хиляди лева, а останалата сума от осемдесет и девет хиляди лева е била поделена от титулярите. По-надолу в показанията си Асен Москов заявяваше, че освен Владимир

Матев никой не е бил запознат с механиката на конкурса и само те двамата са отговорни пред закона.

Оставаше още един въпрос. Трябваше да намери Манолов и да поиска промяна на разписката. Нищо не му струваше тази услуга. И в двата случая щеше да остане чист и името му нямаше да фигурира в дознанието. И Матев, и Станой Донков нямаха представа до каква степен участват проектантите в заговора срещу Акела, а той, дори да ги обвинеше в съучастничество, по никакъв начин не би могъл да го докаже, Асен знаеше, че ако отиде при Манолов, ще го наплаши до смърт. Нервите му бяха опънати до скъсване и не знаеше как ще реагира, ако наплашеният архитект вземе да клинчи. Трябваше да бърза. Акела беше задвижил колелото, а онова момче Саров, изглеждаше твърде будно, за да му минават евтини номера. Взе телефона и потърси Васил. Каза му за какво става дума. Спести му част от истината. Поиска да отиде веднага при Манолов и да вземе документ, от който да личи, че проектантите са взели осемдесет и девет хиляди лева. След това, да унищожи стария. Васил обеща да свърши работата.

Асен си направи кафе и седна до телефона. Станой все още не беше се появил в хотела, а връзката с манастира се бавеше твърде дълго. Потърси Борис, но на телефона се оказа Мария.

— Замина за Кюстендил — каза тя. — Защо ти е?

— Искан да го видя — Асен се забави за момент, но все пак попита: — Имаш ли представа къде може да е Станой?

— Никаква!

— Кога е делото?

— На пети май.

— От няколко дни не се е явявал на скелето. Работата се бави... свързани сме със срокове!

— В манастира?

— Няма го.

— Потърси го в селото му!

Това беше идея. Ако го нямаше и там, щеше с положителност да знае, че е у Акела.

— Знаеш ли името на селото?

— Дебърщица, Пазарджишки окръг.

— Благодаря, ще го потърся... — готвеше се да затвори телефона.

— Асене?

— Да.

— Искан да говоря с теб.

— Да.

— Телефонът не е най-удобната форма... Искан да те помоля да не ми се сърдиш! За първи път съм щастлива! Аз обичам Борис!

— Не ти се сърдя!

— Благодаря! — Мария шепнеше. Представи си лицето ѝ, очите светещи влажно... Беше готова да го обича, да направи всичко за него, да му прости обидите, които ѝ нанесе в манастира и които знаеше, че няма да станат достояние на Борис. — Ти си най-добрият ми приятел! Не бих понесла презрението ти!

— Никога не съм те презирал! — каза Асен и побърза да прекъсне разговора.

И Ивайло го нямаше. Бил на концерт в зала „България“. Асен се обади на телефонни поръчки, поиска да го свържат с манастира и зачака. Десетина минути по-късно икономката му отговори отрицателно: „Станой не е идвал!“

Бездействието го влудяваше. Примирението не беше в неговия стил. Васил беше включен в работа, по-късно щеше да изпрати Борис да търси изпълнителя, ако, разбира се, не го открие в селото. Асен постави в плик обясненията си до Саров, надписа плика, слезе и го изпрати препоръчано. Върна се навреме. Телефонът звънеше със сигнала за провинция. Обади се пълномощникът на селото. „Станой Донков не е идвал тук повече от шест месеца!“ — беше отговорът.

Асен знаеше къде да го търси. Професор Андреев го беше скрил в студиото си. Той беше разкрил връзката на жена му с Борис Попов, пак той му беше показал колко ще спечелят проектантите, беше му внушил, че е експлоатиран, че се гаврят с него, че трите хиляди лева са обида, когато възнаграждението е сто, и че има юридическо основание да оспорва хонорара си пред съда. Станой беше алчен, Асен помнеше след оценката на железните предмети в манастира как отиде и обра всички маси и столове, които беше подарил в селото си. Парите го бяха разболели тогава и много малък беше шансът да е оздравял до днес.

Включи телевизора. Хвана средата на централните новини, а след тях започна криминален филм. Беше гледал около час, записан в хода на сюжета, беше успял да забрави облаците, надвиснали над него, когато на вратата се позвъни.

— Взеха Лилда! — каза Васил. — Започнаха болките.

Беше блед, уплашен и като че ли забравил мисията си. Асен го въведе в хола, предложи му чаша водка и го изчака. След първата паника Васил Каров щеше да дойде на себе си. Тогава щяха да минат на темата.

— Беше ли у Манолов? — попита Асен, когато загуби търпение. Някаква лудост се настаняваше между тях. Васил го чу с периферията на съзнанието си.

— Имало някакъв безболезнен метод. В Бразилия вадели бебетата с вакуум. Това гарантирало срещу замърсяване на органите и не предизвиквало кръвоизливи... Попитах някакъв лекар дали е осигурена стерилността. Отговори ме, че и в най-чистата среда се въдели не знам колко милиона микроби!

— Уреди ли нещо със Станислав? — Асен се задушаваше.

Животът се възпроизвеждаше сам, с тяхна или без тяхна намеса. Ако можеха да направят нещо, това беше опит за защита срещу смъртта, психическата и физическата.

— Не! — Васил го погледна с празен поглед. — Отказа да подпише за сума, която не е получил. Разписката била в касата му в службата, а утре щял да я изпрати в Кабинета на министъра.

— Той е луд!

— Казах му го! Нямам желание да плаща чужди грехове, изпитвал ужас от разпити и т.н.

— Отивам при него!

— Излезе с някаква жена. Търси го утре в университета. Има лекции от осем часа.

Ако не предотвратеше пращането на разписката, в ръцете на Саров щяха да попаднат два документа, от които щеше да излезе, че Асен Москов е присвоил деветнадесет хиляди лева.

Малко преди полунощ Лилда роди момче.

* * *

Сутринта търсенето продължи. Борис обеща да чака Станой с фиата. Щеше да го види и като влиза, и като излиза от хотела. Асен тръгна да търси архитект Манолов. Услужлива секретарка провери лекторските му часове. Оказа се, че днес е свободен. Не го намери нито в дома му, нито в „Туристпроект“. Рано сутринта Манолов беше предупредил директора, че ще отсъства няколко дни.

Асен Москов разбра, че е загубен, ако не намери деветнадесет хиляди лева. В този момент и двете писма бяха в ръцете на Алипи Саров и от съпоставката им щеше да намери достатъчно аргументи, за да изпрати дознание в прокуратурата. Асен отиде във „Вечерни новини“, даде обява за продажба на апартамента и отиде в ДСК. От петнадесетте хиляди лева, които получи за собствения си апартамент, бяха останали единадесет. Другите трябваше да взима на заем. Можеше да се обърне към Васил, Борис или Ивайло. Машинацията щеше да го вкара с дефицит от девет хиляди лева. Защо, по дяволите, той трябваше да плаща тази огромна сума. Както и да пресмяташе, това беше негов дълг и от мигновеното възстановяване беше заинтересуван само той. Ако парите не стигнеха до Саров на обяд, най-късно утре сутринта прокурорът идеше да издаде заповед за арестуването му. С единадесет хиляди в джоба Асен Москов тръгна да търси пари. Можеше да поиска нова разписка от Васил Каров за деветнадесет бона, но тогава Манолов щеше да има основание да го даде под съд за ощетяване. Не биваше да предизвиква това конте, докато облаците над главата му не се разсеят.

— Трябват ми осем хиляди лева — каза Асен, като чу гласа на Каров. — Ще ги върна след седмица.

След дълга пауза Васил отговори:

— Лилда кръсти сина на баща ми... Знаеш колко исках това. Прехвърлих всички пари на негово име.

Асен излезе от телефонната кабина и тръгна безцелно.

— Капарирах една „Алфа Ромео“! — каза Борис. — Мога да ти дам пари едва след като продам фиата!

Подобен беше и отговора на Ивайло: „Вложих всичките си налични средства за къща в Родопите!“

Асен Москов се почувства като пред подиум на бесилка. За всеки един беше направил по нещо и до един го зарязаха при първия провал. Да вървят по дяволите! Писмено щеше да ги уведоми какви загуби е

понесъл, а като не реагират, щеше да ги отмине като несъществуващи. Все пак ателието оставаше, а след продажбата на бащиния апартамент щеше да намери начин за излизане от кризата. От кого да вземе този належаш заем? Положението в „Диана“ беше такова, че ако приемеха оставката му, нямаше начин да оправдае заем, взет малко преди това. Приемникът му щеше да има всички основания да го предаде на прокурора. Продажбата, така или иначе, щеше да стане до една седмица. Щом приятелите му бяха отказали тази услуга, кой тогава щеше да му се притече на помощ? Неприятелите?

* * *

— Ще ме поканиш ли? — попита Асен.

Димитър Киряков примигваше зад очилата си, беше смутен, скулите му играеха.

— Заповядай!

Пиха чай с ром. Киряков се държеше спокойно. Получавали писма от Адриана. „Мило момиче!“ — обичали я като своя дъщеря, Асен Москов може да се гордее с жена като нея. Ставаше все по-тягостно. Ромът го удари в главата, чаят го изпоти... Изпоти се от притеснение... Асен извади парите...

— Това са единадесет хиляди лева — каза той. — До довечера трябва да станат деветнадесет на всяка цена. Ако ми услугите, ще ме спасите от огромна неприятност. Продавам апартамента на баща си и след десетина дни ще се издължа до стотинка.

— Осем хиляди лева? — възкликна Мила. — Огромни пари! Ние имаме ли толкова?

— Нямаме! — каза Киряков. — Мога да ти дам пет хиляди лева! Това са спестяванията ми за цял живот!

Асен Москов се просълзи. Направи го против волята си и въпреки усилията, които положи да се владее. И двамата излязоха от хола. Мила не се мярна повече, но когато Киряков се върна, готов за излизане, остарялото му лице беше разстроено. Асен го беше виждал още веднъж такова, когато го изгони от „Диана“.

След половин час Асен имаше шестнадесет хиляди лева. „Аз съм великолепа плячка за улични крадци!“ — мислеше той, седнал срещу

градината на Народния театър. Наближаваше обяд. Измъченият от цигари и кафета стомах започваше да отделя киселини, чувстваше се мръсен, дълбоко нещастен, замисли се за Адриана, за Жак. Престана да изпитва омраза към приятелите си. Сега си даде сметка, че не е очаквал друго от тях. След ден-два щеше да започне някаква равносметка. Налагаше се да изясни отношенията си с всеки един поотделно. Заговорът срещу Акела, вместо да му донесе печалба, го вкара „вътре“ с девет хиляди лева. Би могъл да се примири без печалбата, но в загубата имаше нещо обидно. Както и да е! Ще мисли утре, в други ден, сега трябваше да намери пари и да се разплати със Саров.

Идеята на Мария Тренева дойде сама. Имаше ли хитрост в избора му? Умишлено ли позволяваше на враговете си да го видят унижен? В това ли се състоеше тяхната щедрост? Презрение ли развързваше кесииите им, или бяха някакъв тип хора, които през дългото си лутане не беше успял да оцени?

Завари Мария сама. Беше заспала в стаята на стилистите. Стресна я, конфузията сама се настани между тях и дълго време не се поглеждаха в очите.

— Приели са оставката ти — каза Мария.

„Това е ръката на Алипи Саров!“ — помисли Асен. Почувства облекчение. Справеше ли се с тази противна измама, щеше да се окаже свободен човек, независещ нито от учреждения, нито от дискретността на тълпа чакали. За какъв дявол му бяха тези пари? Имаше ли нужда от десетте хиляди лева? Не, разбира се! Имаше нужда само от толкова, колкото да го пазят от униженията...

— В текста на оставката посочих теб за заместник...

— Знам — кимна Мария. — Тази сутрин ме повика министърът.

— Прие ли?

— Да.

Асен се усмихна.

— Дойдох да искам пари назаем — каза той, — сега какво... май че стана неудобно?

— Защо?

— Ще излезе, че ги искам за услугата!

— Умишлено ли ме обиждаш?

— Ти не се обиждай толкова лесно...

Мария Тренева се разсъни бавно. Пиха кафе. Асен се почувства удобно, свойски, не намираше по-точната дума. Разказа ѝ за конфликта ѝ с Акела, а това го подведе да говори за Адриана, за приятелите. Мария научи подробности около заговора, почти всичко за живота му. Асен говори с горест.

— Какво ще правиш сега? — попита Мария.

— Ще върна парите — Москов показа пачката. — Трябват ми още три хиляди лева!

Мария Тренева, негов личен враг, жената, която беше направила всичко възможно да го компрометира, се обу и стана.

— В четири часа бъди в „Бразилия“ — каза тя. — Ще донеса парите.

В пет без петнадесет беше започнало да му прилява, когато я видя да влиза. Носеше парите, увити във вестник. Беше тичала от касата до кафенето...

В пет без пет Москов беше в канцеларията на министъра, написа писмо до Саров и депозира сумата. Поради напускане на модната къща нямаше да бъде в състояние да контролира изпълнението, затова връщаше парите на инвеститора. След като обявлението за продажбата беше напечатано, телефонът започна да звъни истерично. Късно през нощта дойде и истинския купувач. Казваше се Илия Бърдаров и беше световен шампион по класическа борба. Водеше усмихната жена — дете, държеше я за ръка и не си отвори устата, докато не я чу да казва:

— Харесва ми.

Бърдаров се усмихна широко и седна.

— Колко? — попита той.

— Двадесет и пет хиляди лева.

— С мебелите?

— Не.

— Колко с мебелите?

— Ще се споразумеем на парче. Картините не продавам.

Бърдаров се оказа весело момче, нямаше повече от двадесети пет години, беше с широка ръка и изумително нежен с жена си. Сумата нарасна на тридесет хиляди лева, направиха договор, и се разделиха. Асен свали картините, опакова дрехите си и ги занесе в ателието. Бърдаров донесе парите, получи ключовете и влезе във владение.

Оставеше една, последна работа. От продажбата на общия апартамент половината сума дължеше на Адриана. Трябваше да ѝ изплати седем хиляди и петстотин лева. Поне в този момент, докато се бавеше писмото, Асен внесе десет бона на нейно име и отиде в райсъвета. Извади документ, с който доказваше, че не притежава никакви недвижими имуществва, и го представи в СГНС. Вещото лице се произнесе, Асен наброи седем хиляди лева и стана собственик на ателието. Вечерта го свари и собственик на Вартбург. Купи го на старо, взе от ателието картините, занесе ги в дома на Адриана и тръгна да си връща дълговете. След като се освободи от осемте хиляди лева на Киряков и Мария, в джоба му останаха двадесет и един лев и стотинки. След ден-два трябваше да получи последната си заплата, а до тогава да изкара с тези пари. Наля бензин за пет лева, купи кисело мляко, връзка пресен лук и се прибра в ателието. Притежаваше четиридесет и два квадратни метра, автомобил и свободата да разполага със себе си. Изнесе стол на терасата, седна и се надвеси над София. Утре отново щеше да се представи в дирекция на музеите... А сега... Сега просто можеше да се радва на свободата си.

Анкетната комисия се произнесе на дванадесети май. Дотогава Асен Москов не беше срещал никого. В началото на месеца отиде на свиждане с Дометиан, сега той се казваше Климент Антонов и излежаваше присъдата си в Пазарджишкия затвор. Очакваше да го види смазан от срам, с разстроена психика и разклатени нерви. Но в залата влезе загорял от слънце, усмихнат и жизнен мъж, твърде далеч от покаянието.

— Отървах се от расото — каза той. — Като изляза оттук, ще се ожена и ще създам деца.

Асен му разказа всичко. Беше го направил и пред Мария Тренева, но тогава беше вложил горест. Сега разказът му звучеше по-скоро шеговито.

Асен остави пакета, който беше донесъл: кафе, цигари, няколко чифта бельо, и си отиде. Разбраха се да се видят есента. Антонов чакаше амнистия за Девети септември. Не попита за Яшаров и Дометиан, предпочете да не говори за него. И двамата щяха да се сещат със срам за този циганин. Нямаха вина, той беше изправил дивия си нрав срещу тях, беше ги тероризирал, предизвикал и беше затъмнил живота си завинаги. „Всички сме жертва на лудата вода!“ — помисли Асен. Влизаше в София и образа на Яшаров започваше да се разсейва.

Следващите дни Москов прекара пред картините си. Когато ги предложи на журито и поиска да ги изложи в малкия салон на „Руски“, получи отказ, но Ангел Врабев взе две от тях и ги изложи в магазина за консигнация на „Раковски“. Първите няколко дни картините не се продадоха и на Асен му омръзна да проверява.

Мария Тренева му се обади по телефона. Министерството беше взело решение да преразгледа проектите и гласовете да се подават пред представител на Държавен контрол. Това обезсмисляше писмата, които беше написал на приятелите си. За да покрие загубите, Асен поиска от Борис и Ивайло по хиляда и петстотин лева, а от Каров и Манолов по осем хиляди. Знаеше, че няма да получи нито лев, по-скоро намираще

невъзможен контакта си с тях и най-добрия начин да го прекъсне беше да им поиска пари. Отговор не чакаше. От Адриана също. Бяха минали четири месеца и половина от деня, в който мълчаливо потвърди връзката си с Жак Биджерано. След решението за преразглеждане на конкурса нямаше основание да очаква пари, още по-малко да проявява интерес към изхода на художествения съвет. На първи юни заминаваше за манастира „Св. Петка“ в Пирин, а дотогава още четиринадесет дни можеше да лентяйства и да рисува, да се разхожда, да чете или слуша музика без никаква програма и с никакви задължения. В манастира щеше да се задържи три месеца, щеше да реставрира стенописите на основното кубе на църквата, а през септември, след края на морския курорт, да иде в Созопол. В околностите имаше няколко параклиса, а в самия град го очакваше оригинално списване на църква.

Вечерта след втория конкурс Асен Москов позвъни на Мария Тренева.

— Журито потвърди решението си — каза тя. — Промениха единствено хонорара на изпълнителя. Сега работата е поверена на бригада под негово ръководство, но ще трябва да върне две хиляди лева. Остава на заплата. Вещото лице се разпореди да конфискуват осем хиляди лева от доцент Матев за фонда на министерството.

Асен се смя с глас „Най-чистата радост е злорадството“ — беше казал някой. Представяше си лицата им. Станой щеше да дотърчи веднага, след като научи решението. А Акела и Матев в яростта си непременно щяха да го потърсят, поне по телефона. Част от прогнозите се потвърдиха. От Андреев и бившето му протеже нямаше помен нито през нощта, нито на другия ден, но Станой го събуди в шест и половина.

— Убийте ме! — плачеше с глас. Лицето му изглеждаше мършаво от когато и да е било, напрегнатият му поглед сега беше доведен до лудост. — Взехте ми жената, гаврихте се, ограбихте ме! Какво искате? Защо не ме оставите на мира? Къде е Мария? А парите? — Станой миришеше на ракия. Когато посегна към врата на Асен и се вкопчиха един в друг, лъхна го на застояла пот. Асен го изрита между краката, използва объркването му и с няколко удара го смъкна на земята. Съсипан от алкохол и безсънни нощи, заспа, ридаейки, на пода. Хвърли одеяло върху него и включи бойлера. Станой спа дълго, бълнуваше, плака насън, разтърсван от нервни тикове, но успоредно в

отмората нервите му се отпуснаха, напрежението спадна и събуди обзет от апатия и абсолютно безучастен към съдбата си. Асен го принуди да се изкъпе, даде му свое бельо и го застави да изяде няколко кренвирша.

— Върна ли двете хиляди лева? — попита Асен, като реши, че Станой е в състояние да води разговор.

— Да.

— Преди да се свържеш с Андреев, трябваше да ми кажеш, че си недоволен от хонорара. По таблицата нямаш право на толкова пари! Щях да ти дам още хиляда лева след завършването на паметника.

— Не го направих за пари!

— А за какво?

— Когато отиваше тогава у Борис Попов... Аз те предупредих. Казах ти, че ще те предам!

— Предаде себе си!

— Знам — Станой гледаше в пода. — Мария получи развод. Замина. Заедно заминаха някъде. Когато се върне, ще бъде омъжена за Попов.

— Не бива да обвиняваш мен!

— Не те обвинявам — Станой бутна чинията и стана. — Ще прибера багажа и заминавам за манастира.

Асен го изпрати до вратата.

— И аз не те обвинявам — каза той. — Ще те потърся. Ще работим реставрация, стенопис, сграфито... Опитай да се успокоиш и се бори с омразата!

— Не мразя никого — каза Станой и си отиде.

Това беше последната им среща.

* * *

Асен получи известие от магазина за консигнация. Едно от платната беше продадено. В касата на Съюза срещна Акела. Беше дошъл да тегли пари от фонда. Носеше тънък костюм, очила с тежки рамки, но Асен знаеше, че в кризи прибегва до външно декориране.

— Здравей, учителю — каза Асен.

— Какъв учител съм ти аз! — изпъшка Акела. — Тебе са те учили Морган, Дрейк, Разпутин и други кучи синове като тях!

— Надценяваш ме! — Асен се усмихна леко, без сарказъм. Стараеше се да не го дразни. — Кой докара Владо и изпълнителя до просешка тояга?

— И какво спечелих от това? — Акела извади „Дънхила“ си, но не му предложи цигара. — Уморих се от комбинации. Няма да се занимавам повече с този идиотски конкурс! Можеш ли да бъдеш честен поне един път?

— Ще се опитам.

— Кажете колко пари спечели от провала ми?

— Деветнадесет хиляди лева.

Акела махна очилата.

— Лъжеш!

Асен нито потвърди думите си, нито ги отрече. Почувства учестеното дишане на професора, присегна се, взе кутията му и запали „Дънхил“. Знаеше, че това ще го ядоса още повече.

— Добра цена! — каза Акела. — Не обичам да ме продават за стотинки.

— Бъди спокоен! — касиерът повика Асен. Преди да затвори вратата, отново се обърна към Акела. — Ти си отмъстен!

Москов напусна Съюза с петстотин лева в джоба и с превъзходно настроение.

В понеделник срещна Вера Манолова. Това беше последната му седмица в София. В събота щеше да замине за Пирин. Мария Тренева изпрати мъжа си като посредник. Предлагаше му да състави есенната колекция. Петър Тренев беше приятен мъж, но не владееше дипломатическия тон и от вратата каза:

— Мария ме прати да те навивам, но предпочитам да играем табла.

Дори и в конфликта с Мария, Петър Тренев не беше променил отношението си към него. Вечер, когато идваше да вземе жена си от работа, неизменно се отбиваше в кабинета му.

— Можеш ли да ми кажеш защо се скарахте? — попита той, но едва сега, когато отговорът не би променил нищо.

— Не разбирам от мода — каза Асен, — а жената е неподкупна като Робеспьер.

Асен загуби десетина лева, но когато повикаха Мария и отидоха да вечерят, Петър не му позволи да плати сметката.

— Ще те имам предвид — каза Мария на раздяла. — Можеш да моделираш зимната колекция!

Асен беше трогнат от тази жена, която подозираше в сухота. Мария се отнасяше сериозно към семейството си, беше вярна съпруга, строга майка, съвестна изпълнителка на задълженията си и Асен Москов смяташе години наред това за скучно. Сега със стегнато гърло целуна доскорошния си враг, стисна ръка на усмихнатото разбирация Петър и си отиде. Скита дълго в съботната нощ, разходи се из парка, преседя цял час на пейка, заслушан в щурците. В понеделник по обяд срещна Вера Манолова на бензиностанцията. Видя я в пежото, чакащо ред след него. Беше сама. Направи се, че не я вижда, но когато излезе да плати, чу гласа ѝ:

— Асене!

Лошо изигра изненада и го видя на лицето ѝ.

— Имаш ли време? — попита Вера.

— Нямам нищо в такова количество.

— Почакай ме в сладкарница „София“! Отдавна се канех да те потърся!

Докато намери маса в претъпканото кафене, дойде и Вера. Оглеждаше се за него. Беше запазила нещо от момчешката си походка, но сега, обути в сабо (как ли шофираше с тези нальми) и по шорти, краката ѝ изглеждаха великолепно. Погледите я преследваха от вратата през цялото заведение, но нито за секунда не я смутиха и Асен изпита удоволствие при мисълта, че ще прекара известно време с тази жена.

— Вера?

— Тук е лудница — каза Вера. — Да отидем в Руския клуб? И без това е време за обяд.

Оставиха колите на паркинга и отидоха пеша.

— Говори се, че Васил Каров те завлякъл?

— Не е съвсем така. — Асен не очакваше подобна насока на разговора.

— Адриана ще се омъжи за някой си Жак Биджерано.

„Ще я убия!“ — помисли Асен, влизаха в клуба.

— Зная от Велин. Платил си ѝ колекцията. Дал си хиляда лева на майка ѝ, не включвам дълговете на оня мухльо! Адриана пишеше в

къщи и Велин ми показваше писмата. Знам, че сте кроили планове за бъдещето, че си ремонтирал бащиния си дом и т.н.

— Значи знаеш всичко! — Асен отново се опита да внесе шеговита нотка, но го душеше яд и не му се отдаде. Поръча водка. Ядът и изненадата му се удвоиха, когато Вера не отказа да пие.

— После се е появил Биджерано. През лятото ще се оженят в Рилския манастир, Адриана очаква договор за още една година, ако го получи, ще се върнат в Париж.

— Защо ми казваш всичко това?

— Не мога да понасям мисълта, че очакваш отговор на „онова“ писмо!

— И за него ли знаеш?

— Знам всичко!

— Не очаквах толкова непочтеност от Велин! — Асен изпитваше изгарящ срам, омраза и към Адриана, и към цялото ѝ семейство. Чувстваше се предаден, подхвърлен на организирана гавра. Питаше се какво иска Вера от него.

Очакваше да бъде изнудван, осмян, уязвен в най-слабото място, преливащото от вина до любов чувство към Адриана.

— Той не е виновен — каза Вера, — това беше мое условие.

Асен не разбра.

— Какво условие?

— Да ми показва всички писма на Адриана!

— Защо?

— Защото съм влюбена в тебе! Зная всичко! За удара срещу професор Андреев, последствията, измамата на приятелите ти.

— Не се гаври с мен!

— Ти крепеше Васил години наред. Създаде му условия да спечели пари. Ти се принуди да продадеш бащиния си апартамент, за да покриваш сметки, които би трябвало да плати той.

— Откъде знаеш всичко това?

— От Алипи Саров! Чувал ли си това име?

— Отдавна ли познаваш този човек?

— Мога да те излъжа... Ще повярваш, ако ти кажа, че е стар приятел, дори роднина. Истината е, че отидох при него и го помолих да не скрива нищо. Признах му, че те обичам.

— За бога, Вера!

— Аз те обичам, Асене! — каза Вера по същия начин. — Саров те смята за единствения честен човек в тази история. Беше готов да се закълне, че ще бъдеш единствения измамен. Показа ми писмото ти. „Щом е дал осемдесет и една хиляди лева на проектантите, на изпълнителя и за подкуп на журито, значи е платил от джоба си статиите в пресата и експозето — защита. Вътре е най-малко с десет хиляди лева!“ това са негови думи.

— Ако го видиш, кажи му, че е ясновидец!

— Няма да го видя — Вера се усмихна. — Саров направи за мен всичко, което можеше!

— Тоест?

— Помогна ми да се уверя, че съм влюбена в честен човек!

— Какво би казал Велин, ако те чуе?

— Не ставай смешен! — Вера се облегна в стола и запали цигара.

Мълчаха дълго. Асен Москов пиеше втората водка. Третата го чакаше на масата. Седяха един срещу друг, загледани с празни очи в минавачите. Асен кимаше разсеяно на познати, виждаше нервните пръсти на Вера, пружиниращи боси до сабото. В три часът клуба приключи обедната си смяна. Излязоха на улицата. Бяха оставили колите на паркинга. Асен прехвърли ръката си през рамото ѝ. Извървяха „Шишман“ до „Граф Игнатиев“ и влязоха в „Струмица“.

— Доколкото си спомням, ти беше омъжена? — попита Асен.

— Бях.

— Вече не си ли?

— Не.

— Извинявай! — продължаваше да се държи глупаво, алкохолът беше подпалил очите му и сега светлината го ослепяваше. Ръката на Вера мина зад гърба му и го обви през кръста.

— Обичам те, Асене! — каза тя. — Ако не бях го признала, можех да ти стана любовница отново...

— Защо ми казваш това?

— Защото сме пред нас!

Вера го хвана за ръка и го придърпа във входа.

— Целуни ме и си върви!

Асен я целуна, но си отиде на другия ден.

* * *

Сутринта не намери Вера, но в кухнята имаше бележка.

„Включи машината за кафе, заредена е. Под бялата кърпа е закуската. Ако на обяд те намеря в кафене «София», ще бъда щастлива, ако не... приятна работа в Пирин и на добър час!

Вера.“

Асен се изми, пи кафе и взе телефона. Помоли Дирекцията на музеите да отложат заминаването му с една седмица и отиде да вземе колата си. В пощенската кутия намери картичка от Борис и Мария. Пишеха от Пампорово. „Обичаме се, щастливи сме, мислим за тебе!“ — гласеше текстът. И стилът, и почеркът бяха на Мария. Асен се въртя из ателието, опъна рамка, грундира я, и я изкара на слънце. Преседя на терасата до единадесет часа. Допи му се кафе, но не намери и отиде в „София“. Щеше да чака Вера повече от час, но погледа му щеше да се залъгва с панорамата и да убие скуката.

— Разбра ли какво се е случило? — Владо Матев влезе кафенето и без покана седна на масата.

— Какво ти предсказах?

— Ти отърва ли се?

— Глупав въпрос!

— Говорят, че си продал апартамента?

— Ателието е по-удобно.

— Прав е Акела — каза Владо и мълча дълго. Очакваше да задава въпроси. „Защо е прав?“ „В какъв смисъл е прав?“, но Асен се загледа през витрината и Матев не издържа. — Акела каза: „Всички ние ще влезем до гуша, единствено Москов ще измъкне!“

— Прав е!

— Що за късмет имаш, дявол да те вземе! Ще ми кажеш колко спечели от това мошеничество?

— Не.

— Акела твърди, че си глътнал деветнадесет бона.

— Щом Акела твърди...

— Кажи де, вече е безразлично!

— Ти си по дрънкането! — каза Асен.

— Както и да е... Имаш ли възможност за известна компенсация?

— За теб?

— За кой друг?

— Да се дават пари на идиот е подсъдно!

— Ще те ударя! — заплаши Матев. Асен се смя, докато не се махна от масата.

Видя Вера от вратата. Въпреки опитите ѝ да крие тревогата си, шарещите ѝ очи я издаваха. Мина покрай него стигна до дъното. Сега имаше значително повече хора и нито една маса не беше съвсем празна. Когато стигна срещуположната порта и се обърна, лицето ѝ беше пепеляво, но погледите им срещнаха, изтича при него върху тракащото си сабо, с главата си в ризата му и се разплака.

Излязоха прегърнати и тръгнаха през градината към Университета. Хлиповете се разрешиха, дойде на себе.

Скитаха из града, хванати за ръце, обядваха на крак в някаква бирария и отидоха в ателието. Любиха се на верандата, заглушени от детски гласове, долитащи от дворовете. Слънцето вдигна лудата вода в него и го доведе до непознато вдъхновение. Телата им се превърнаха в съставни части на един музикален инструмент и сглобени, възпроизведоха музика.

Първото впечатление беше потискащо. От Симитли Асен пое по масивен, железен мост и тръгна да изкачва Предела. За първи път минаваше по това шосе и сега със свечеряването, с надвисналите скали и усойните серпентини местността му се стори зловеща.

Трудно намери манастира. Трябваше да се изкачи до превала, да пита в ресторант „Предел“ и отново да се връща назад. Следваха четиринадесет километра планински път, виещ се през тялото на Северен Пирин. За негов късмет на местността „Обесник“ група археолози бяха разпънали стана си. Упътиха го. Пристигна късно и не можа да разгледа нито параклиса, нито килиите. В манастира нямаше монаси. Единственото лице, което живееше наоколо, беше пазачът Лона. Асен отложи разговора за сутринта, изми се и легна. Лона му беше постлал в южното крило, надвесено над поляната. В края ѝ започваше борова гора. Асен слуша лая на овчарските кучета, вдишваше с пълни гърди тръпчивия мирис на бор и заспа с чувство за пречистване.

Събуди се в осем. Слънцето беше кацнало на върха на боровете, очертаващо със стилистиката на японска графика голите скали на връх Сокол.

На единствената маса в столовата Асен намери чаша мляко, бучка сирене и топъл безсолен хляб. Закуската му се услади, млякото беше с обилен каймак, сиренето се мажеше като масло.

Прекара целия ден в скитане из местността. Извървя пътя до разклонението за Брежани, отби се в планината и се качи на скалите зад манастира. В разстояние на половин час един облак го направи вир-вода и слънцето го изсуши. Тревата беше дъхава и свежа, в храстите се криеха диви ягоди, обезумял от скука орел се виеше в кръг около връх Обесник. Асен обиколи всички хълмове наоколо, видя манастира от всички страни и се върна капнал от умора. Този път на масата го чакаше гозба с лют сос и обилен зеленчук. Изяде го с непозната лакомия, заспа веднага и спа непробудно три часа. В пет отново намери чаша мляко. Запали цигара и тръгна към лагера на

археолозите. Преседя с тях около огъня и се прибра към десет часа. Завари плакия пъстърва и кана гъсто мелнишко вино. Когато се прибра в килията и се отпусна на леглото, Асен се сети, че целия ден не беше виждал Лона.

Вълчийт му апетит трая още няколко дни, Лона готвеше по-добре от най-реномираните ресторантски готвачи. Асен започна работа в църквата. Стори му се страшно занемарена, олющената ѝ боя показваше ронеща се стена. Загуби много време, докато я фиксира. До църквата течеше малка река, която през пролетта ставаше пълноводна и ерозираше зида. Купи от Разлог цимент, заздравя зидарията и отново влезе в църквата. Вървеше бавно. Работеше целия ден, но на края на юни си даде сметка каква нищожна част от стенописите са възстановени. Щеше да работи цялото лято и есен, и може би дори и през зимата.

В началото на юли военните го повикаха за някаква справка. Преседя няколко часа в София, взе документите, останали от майка му, всичкото бельо, което намери, и се върна в манастира. Не се обади никому. Никой не го потърси. Горе го чакаше първото писмо. Борис и Мария го канеха на сватба. Щяха да кумуват Ивайло и Саша Балцер.

Котката на Лона роди малки и Асен взе едно от тях. Кръсти го Бела. Зае се да го отглежда, купи му биберон, докато беше съвсем малко, а по-късно му отделяше от яденето си. Котето беше бяло, добронравно и не се дразнеше от синята панделка, която му върза.

Самотата го подведе към туризъм. Не успял да склони никой от младите археолози да отиде с него, Асен сам тръгна към Вихрен, но след върха, попадна на „Безбог“. Тук преспа още една нощ и си тръгна с мисълта да дойде отново. Гората, езерото с отразените в него върхове бяха твърде силно преживяване за човек, пораснал на павета.

В манастира го чакаше второ писмо. Климент Антонов пишеше, че е излязъл от затвора и че си е намерил място като магазинер в село Мулари. Канеше го на гости, пожелаваше му традиционните здраве и щастие, а в послеслова му предаваше поздрав от Мюлвет.

В един от най-горещите дни на юли Асен Москов си играеше с Бела, когато видя малка синя кола да подскача по пътя. Преди да вземе последния завой към манастира, колата застана в профил, отразена от скалите на „Обесник“. Видя руса жена с очила зад волана на малък Остин — купър. Стана рязко и му се зави свят. Замаян изтича в

килията, сложи риза и хвърли един поглед в огледалото. Беше загорял като никога на морето, но слепоочията бяха започнали да посивяват и очите му да хлътват още по-навътре в кухините си. В джинси и риза от груб лен, с брада до ключиците, Асен Москов излезе на прага, когато остина търсеше място за паркиране. Позна Адриана и си обясни тревогата. Асен взе Бела и тръгна към колата. Адриана го чакаше до отворената врата. Отвътре се чуваше музика.

— Кога се върна? — попита Асен.

— Преди дванадесет дни. Добре изглеждаш!

— Чист въздух, прясно мляко... Твой ли е остинът.

— Купих го на старо — кимна Адриана. — Добре ли се чувстваш тук?

— Не се оплаквам. Може би е малко скучно, но затова пък е спокойно.

— Не е ли рано да търсиш спокойствие?

— Може би е малко рано, но затова пък е крайно необходимо!

Адриана протегна ръка.

— Радвам се да те видя, Асене!

— И аз.

— Котето е красиво...

Асен погали Бела и я пусна в тревата.

— Дори и едно кафе не мога да ти предложа.

— Не искам нищо. Заведи ме на хладно и на сянка.

Седнаха в столовата. Асен избута в един ъгъл чиниите от обяда и събори трошите на пода. Лицето ѝ изглеждаше измъчено, но все така красиво. Двете години не бяха оставили следа върху него.

— Имам цистерна с душ — каза Асен. — Искаш ли да се освежиш?

— Благодаря! Забравих си цигарите в колата...

Известно време пушиха мълчаливо. От погледа на Асен не убягна новата ѝ халка, с която беше сменила брилянта на майка му. Адриана идваше омъжена, но това, кой знае защо, не му направи впечатление и се задоволи само да отчете този факт.

— Какво се случи с тебе? — попита Адриана. Погледът ѝ издаваше съчувствие, гласът деликатно любопитство. Разказа ѝ на две на три механиката около конкурса. Не спомена нищо за парите, които загуби, нито за отказа на приятелите да участват в подялбата на

загубите. Говори само за Акела с известна насмешка и не ѝ позволи да разбере истинското му положение.

— Продад си и двата апартамента?

— Купих ателието.

— Защо?

— Не можех да живея в бащиния апартамент, а в нашия...

Усмихнаха се и двамата. „Гузно!“ — реши Асен. Този разговор беше безсмислен и освен излишни спомени не можеше да донесе друго.

— Не мога да приема парите!

— Дал съм ти половината от цената на апартамента!

— Той струваше седем хиляди лева, а на мен ми се полагаше половината. Банковата ми сметка възлиза над десет хиляди лева.

— Струваше седем хиляди преди шест години. Продадох го за петнадесет. Другото е награда „От кутюр“.

— Постъпил си като кавалер...

— Да слезем в ресторанта? Правят кафе.

Адриана кимна. Асен отиде да вземе пари. Като се върна, завари котката в ръцете ѝ.

— Как се казва?

— Бела.

— При теб ли спи?

— Понякога я откривам при главата си.

— Красива е. Да я вземем с нас?

— Страхува се от колата.

Асен я взе под ръка, прекосиха двора, заведе я до остина и тръгна към колата.

— Качи се при мен! — каза Адриана.

— После трябва да се връщам пеша?

— Ще се върнем заедно. Има ли къде да спя?

— Тук?

— Да.

— Няма ли да имаш неприятности?

Адриана не отговори. Бяха пропътували повече от девет километра, преди да каже:

— Не е ли достатъчно, че съм готова да приема такъв риск!

Но беше минало време и Асен беше забравил въпроса си. Това обиди Адриана и до ресторанта мълчаливо следи пътя.

— Добре шофираш — каза Асен.

— Жак е голям шофьор!

„Отмъщава ми!“ — Асен не сдържа усмивката си. Настаниха се на открито. На паркинга имаше две коли — остинът и един резедав мерцедес. Слънцето превръщаше графитения асфалт в златна река, течаща устремно в долината между Рила и Пирин. Върховете надвесени над шосето, приличаха на църковни кубета, но от изток се връщаха облаците и небето щеше да се продъни.

— Искам да пия — каза Адриана, — може би едно малко кампари? А за теб?

— Не пия вече — каза той. — Използвам въздуха, слънцето, ходя на екскурзии, грижа се за здравето си...

— Шегуваш ли се?

— Във всеки случай възнамерявам да го направя. В София бях закъсал със стомаха, с нервите... Не спях, пиех твърде много, пуших петдесет цигари на ден. Тук се чувствам поне по-здрав.

— Колко време ще останеш?

— Докато свърша църквата. Няма да е скоро... Едва ли преди края на септември.

— Толкова дълго?

— Може и повече. Ти какви планове имаш?

— Мария ме покани да се върна в „Диана“?

— Тогава знаеш всичко!

— Васил ми разказа подробности. По негова сметка си „влязъл“ десетина хиляди?

— Деветнадесет.

— Господи! — извика Адриана. Видяха погледите на възрастна двойка, може би собствениците на мерцедеса. Бяха красиви старци. Мъжът беше в бял костюм и панамена шапка, жена му със снежнобяла коса и благообразния вид на дама.

— За сметка на това съм свободен! — Асен отпи глътка кафе и се усмихна. — Скъсах всички стари окови. Най-накрая ще мога да се погрижа за себе си. Мода, закъсали приятели, комбинации, до гуша ми дойде... Искам да лежа по гръб и да гледам в небето!

— Ще можеш ли?

— Ще опитам. Не е лесно. Трябва да се преборя с навиците. Липсва ми шумът на улиците, кафето... Ще свикна.

Облаците пълзяха. Сега покриваха цяла Рила. Скоро сянката им щеше да падне над шосето.

— Ще вали — каза Асен.

— Не знам как се постъпва в такива случаи... Въпреки всичко мъчно ми е за майка ти...

— Недей!

— Знаеше ли, че умира?

— Да.

— Омекна ли пред смъртта?

— Не знам как живя, никога не съм я разбирал, но умря с кураж и достойнство!

Думите му направиха впечатление на Адриана. Видя пробягваща тръпка по кожата ѝ.

— И аз не я разбирах — каза тя. — Нито нея, нито теб...

— Моля те! — Асен повиши глас, тембърът му прозвуча метално. — Какъв смисъл има да ровим в миналото? По-добре кажи нещо за себе си.

— Омъжих се за Жак Биджерано — Адриана допи чашата си и се огледа за келнера. — Не знам как стана, но е факт. Когато бях ученичка, той имаше успех... Харесвах го, не бях го виждала десет години и... изведнъж в Париж. Това е!

— Как са вашите?

— Майка ми ти изпрати сладко от смокини, в багажника е. Има и други подаръци. Донесох ти някои неща от Париж.

— Не биваше... Кой знае с какъв багаж си пътувала?

— Купих някои мебели. Нямам нищо. Временно сме у нашите. Търся квартира. Жак е без работа. Обещават да го вземат като треньор по тенис. Ако не беше щедростта ти, цял живот щях да се тъпча по роднини.

— Стига, Адриана!

— Имаше ли възможност да кажеш, че си продал апартамента за седем хиляди и да ми дадеш три и петстотин?

— Разбира се.

— Как?

— Като съставя фиктивен договор с купувача.

— Защо не го направи?

— Адриана!

— Не направиха ли същото Васил, Борис, Ивайло? Аз съм бившата ти съпруга, а те все още са твои приятели?

— Всеки има собствен живот. Васил е зависим от Лилда, Борис от Мария, Ивайло, той има повече разходи от тях. Човек с неговите слабости е принуден да плаща. Акела беше мой враг. Два пъти се погаврих с него. Време беше да вземе реванш. Ти замина обидена и срещна ученическата си любов. Кого да обвиня? Както виждаш, всички сте прави за себе си! Най-добре да не ровим в миналото. Може да излязат неща, от които се страхуваме.

Над Рила вече валеше. Скоро щеше да започне и тук. Келнерите събираха покривките от масите, сгъваха чадърите.

— Ще вали — каза Асен. — Да влезем вътре.

На вратата се срещнаха с възрастната двойка. Асен задържа Адриана, за да им направи път, но старецът се обърна и попита:

— Семейство ли сте, млади хора?

— Да. — Адриана стисна дланта му под мишницата си.

— Наблюдавахме ви с жена ми. Мога ли да ви дам един съвет?

— Заповядайте! — каза Асен, но някакъв смут го обземаше и гласът му не прозвуча учтиво.

— Галете се с погледи! Животът минава страшно бързо! — старецът пипна периферията на панамената си шапка и последва жена си в ресторанта.

Сега асфалтът не беше златна река, имаше цвят на тиня. Върховете изчезнаха в облаците. Заваля. Започна тихо като есенен дъжд, но набра инерция и рукна. Адриана си поръча второ кампари. Захладя, замириса на озон, започна градушка, но зърната бяха малки и скоро се размиха във водната стена. Шосето отново се превърна в река, но този път, за да влачи мътните си води към притоците на Струма.

— Дълго ли ще вали? — попита Адриана.

— Не — отговори, без да е убеден. В този момент искаше дъжда да не спира, да вали сярна киселина и нитроглицерин и да прати по дяволите целия този абсурд около него. Старият клоун с панамата, благообразната му жена с белите коси, резедавия им мерцедес, тях двамата: Адриана — восъчната принцеса със зачервени от кампари очи, него, скучаеща птица, виеща се безсмислено в концентрични

кръгове около живота. — Не! — повтори той. — Летният дъжд преминава бързо!

— Изключиха Велин от университета — каза Адриана.

Неуравновесеността на мислите ѝ му беше добре позната. Съсредоточаването я изморяваше, бърчеше чело и я караше да се чувства нещастна.

— Намери ли работа? — последният човек, който го интересуваше, беше Велин, но знаеше, че трябва да зададе този въпрос, ако не иска да я обиди, непрокопсаният ѝ брат беше една от нейните слабости, намираще го умен заради задръстения му от чуждици говор, красив заради къдриците му. В приливи на нежност ги наричаше „бръшлянения венец“.

— Някакъв негов приятел му е обещал да го вземе в цеха си. Произвежда нещо от пластмаса... Не разбрах какво...

Асен разбра обаче. Велин се готвеше да стане „непман“. Беше нахален, дързък, доста бърз в реакциите и като че ли жесток. Може би точно това беше бъдещето му.

— Погрижи се за себе си — каза Асен. — Велин е мъж, ще се справи.

— Ти не го обичаш?

— Не ми е дал основание за силни чувства.

— Знаеш ли какво ми каза... каза ми, че си му отнел приятелката!

— Ключокар!

— Вярно ли е?

— Не.

— Мога ли да те помоля нещо?

— Разбира се.

— Дай ми честна дума... И между нас са влизали жени, но ти не отрече... Ще повярвам, каквото и да кажеш...

— Брат ти не заслужава тази жена — беше отговорът на Асен. — Усилията и времето му минават в доказване на самостоятелност, мъжественост и кой знае какво още... Всъщност прави заеми и се държи като жиголо.

— Жесток си!

— Може би.

— Все пак не чух нищо категорично!

— Не съм отнел приятелката на брат ти — каза Асен. — Истината е, че той няма с какво да я задържи.

Дъждът започна да утихва. Облаците изтъняха, скоро щяха да порозовеят и да изчезнат. Водата щеше да изтече, да изчезне, да се изпари, да остане само умора от напрежението и чувство за напразно усилие.

— Отегчавам ли те? — попита Адриана.

— Не.

— Дойдох със страх. Очаквах да ме наругаеш, да ме обвиниш в измяна. Пътувах със свито сърце. Сега си давам сметка, че съм се страхувала от безразличието ти. Нямах право да ми подаряваш пари и да се държиш като настойник, на когото му е дошло до гуша от храненици... Аз те обичам, Асене! Оженихме се млади, имахме грижи, недоразумения, моите амбиции за теб бяха по-големи, отколкото можеше да понесеш. Това ни отчужди, вярно е, но въпреки това те обичах през цялото време. Знаех къде ходиш, с коя, но към това те тласкаше някаква вътрешна сила, от която се парализирах. Борбата ти с Акела беше момчешка дързост. Ти възмъжа с нея. Повярвах в силата ти. Намери сили да стреляш и в Киряков против всички принципи, с риск да ти отговорят с унищожителен огън. Тогава те мразех и въпреки това те обичах. Имаше сила да бъдеш предан на такъв егоист като Васил, на такова нищожество като Борис Попов само защото вътрешният ти кураж отказваше да види истината. Обичаше ги като поданици, приемаше недостатъците им и отказваше да ги коментираш. Исках да впрегнеш енергията си в живопис. Щеше да преодолееш всички пречки, да скъсаш с всичко, което те обвързва...

— Бяхме твърде бедни, Адриана!

— А после?

— После беше късно... Не! По-скоро още рано. Има безсмислени истини... Дори да си убедена в думите си, не можеш да не си даваш сметка колко са излишни.

— Защо?

— Защото си съпруга на Жак Биджерано!

За кой ли път изпаднаха в мълчание. Слънцето си проби път и земята се обви в пара. Възрастната двойка тръгна към изхода. Старецът свали панамата и се поклони, после резедавият мерцедес пое към София.

— Не бива да мразиш Жак — каза Адриана. — Той не е лош човек. Объркан е, животът му е минал безсмислено...

— Не мога да изпитвам омраза. Не съм успявал дори когато се е налагало.

— Това не е отговор!

— Ти не зададе въпрос.

— Както и да е... Не мога да искам от теб да го обичаш!

— Радвам се, че съзнаваш това — каза Асен. — Жак знае ли къде си?

— Казах му, че идвам при теб. Той смята, че ако се срещнете, не бива да е като врагове...

— Няма да се срещаме, това е по-важно.

Разговорът замря съвсем. Асен видя залеза на слънцето, раздвижения трафик по шосето, наплива в ресторанта. Хората живееха, движеха се, ядяха и пиеха и в това имаше нещо успокояващо. Адриана отказа да вечеря. Погледът ѝ потъмня и се загуби като в онези състояния на безпомощност, в които изпадаше сутрин.

По обратния път Асен седна зад волана. Направи го с неприятно чувство. Не му харесваше тази кола, въпреки че по нелекия път до манастира показва великолепни качества. Горе, седнали от двете страни на масата, изпиха по чаша мляко и се разделиха. Адриана се изкъпа и легна в неговото легло, Асен отиде в бившата приемна на манастира и се изтегна на един от шестте нара. Навикнал със светлините, усети кога Адриана загаси лампата. Още нямаше десет и половина. Няколкото книги, които имаше, бяха останали в килията. Опита се да спи. Шумовете на Пирин, които до вчера беше обичал, тази вечер го дразнеха. Някъде свиреше щурец, долу от къщата на Лона долиташе лай на кучета, обаждаше се бухал, кукаше кукувица. Стана. Трябваше му нещо за четене. Една книга, парче вестник, дори ако на него има само обяви. В двора бяха паркирани колите, в светлия квадрат на прозореца Бела гонеше опашката си. Тогава се сети, че в багажника на вартбурга бяха семейните документи. Не беше намерил време да ги прегледа. Отлагаше от днес за утре вече шести месец. Асен изтича по стълбите, отбори багажника и извади голям въсърчен плик. На времето такива съхраняваха фотоматериали. С плика и Бела в ръцете Асен се върна в приемната, запали цигара и изсипа документите на нара. Близо час се рови в кръщелни свидетелства, облигации, военноотчетни

книжки, медицински анамнези и смъртни актове. Намери документ, по силата, на който притежаваше гробна площ за вечни времена, и договорът по постройката на апартамента. Унищожил голяма част от книгата, включително и свидетелствата си за преминаване от клас в клас, дипломите на родителите си, трудовата книжка на д-р Москов и рецензии за някои от научните му трудове. Отдели своите документи, ненужните смачка на топка и хвърли пред вратата. Остана му един плик облигации и връзка писма. Едва тогава си спомни предсмъртните думи на майка си. Беше обещал да не чете писмата ѝ, да ги изгори в деня на смъртта и. Изкушен от любопитство, Асен се зачете. От десет до два през нощта препречете многократно някои от тях, връщаше се на пасажи, подчертаваше с нокът места, които считаше за важни. Писмата бяха от баща му и го поразиха: Невена Московка се беше омъжила на осемнадесет години за стар лекар. Скромният ѝ произход застанал между младото семейство. Занимаващият се с психиатрия Москов се оказал в доста неизгодно професионално положение. На помощ се притекла енергичната му съпруга. Борела се заедно с него, създавала му клиентела, търпяла слухове за връзките му с медицински сестри, презрението към родителите ѝ, посредствената маниация на научните му занимания. Била гард и острие в ръцете му и била любеща съпруга до последния ден на бременността ѝ. Стефан Москов я нарекъл „голямата грешка на живота си“. „Тогава намразих дори плода ти!“ — пишеше майка му. Почувствала вледеняване на кръвта и сърцето, опитала да търси спасение в религията, в окултизма, но се оказала чужда на всякакво чувство за мистика и се оставила „по течението“. Угнетявало я всичко, освен пълния покой, в който можела да създаде полет на мисълта и да получи красиви миражи пред будния си поглед.

Прибра писмата и легна. С киселини в стомаха, с повишен пулс и разстроена нервна система, Асен се замисли за майка си и откри, че е приличал на нея, че като че е разливал лудата си вода, докато е изчерпал последния си запас от енергия. Оставаше му един-единствен шанс, ребусът на живописиста, в който все още може да открие собствения си образ. Преди да пропадне в съня си, за пръв и последен път призна, задавен от вътрешни сълзи, че най-достойния човек, който беше срещал в живота си, беше неговата собствена майка.

Адриана замина на обяд. Времето отново заплашваше да се развали и беше разумно да излезе от планинската клисура, преди да завали дъжд.

— Пороите смъкват камъни на шосето — беше аргументът на Асен.

Съдейки по двете коли, Лона беше донесъл дамаджана вино, зеленчуци и мляко. Закусиха и седнаха пред църквата. Зад слънчевите очила Адриана си беше възвърнала куража, а с Бела в ръцете приличаше на изрязана от журнал и залепена в неестествена среда по силата и поради каприза на лошия вкус. Между тях на найлонов плик бяха наредени подаръците: чифт обувки, пуловер, ризи... в девет и половина Асен Москов изпи първата чаша вино.

— Умишлено пия — каза той. — Отпада изкушението да тръгна за София.

Времето напредваше мудно. От падината чуваха стадото на Лона, кучетата му, над главата им прелитаха редовните авиорейсове за Атина.

— Красиво е тук — каза Адриана. Асен кимна. — Ако имах време, бих останала десетина дни. Чист въздух, спокойствие... Човек се отпуска. В Париж работех по петнадесет часа на ден. Вечер, когато се прибирах в квартирата, тялото ми трепереше от умора. До срещата ми с Жак бях гледала един филм и веднъж бях направила една екскурзия по Сена.

— А после?

— О, Жак познава Париж! Цяло удоволствие е да имаш гид като него. Портиерите те посрещат усмихнати, винаги намираш маса, знаеш къде да отидеш точно тогава, когато там е най-интересно...

— Защо не остана в Париж? — попита Асен.

Адриана го погледна подозрително, но когато откри във въпроса му нещо повече от любопитство, каза:

— Животът е много скъп. Дори да бих могла да живея сама, с Жак би било невъзможно. Работата му се провали. Опитва да създаде

бюро за предвиждане на модата, но не можа да привлече достатъчно капиталисти и трябваше да приключи. Опитвал е като треньор по ски в Шамони, по тенис на Ривиерата... Изглежда, и там не му е провървяло. Накрая работеше като администратор в един руски трактир. Беше в тежко психическо състояние. Представих го на ателиетата, възложиха му арбитраж на едно-две ревюта, но там се иска много енергия, познаване на стиловете и т.н. Жак просто знаеше да бъде елегантен, а това се оказа недостатъчно. В трактира не го искаха вече, на тях им трябваше не администратор, а портиер, който може да се справя с пияниците. Приятелите му го напуснаха. Живяхме известно време с моята заплата, после се разболя и трябваше да се върнем. Лечението в Париж струва баснословни пари!

— Какво откриха лекарите?

— Нищо особено. Виене на свят, лош сън, изострена чувствителност. Препоръчаха му работа на чист въздух... Може би имаш предвид нещо?

— Съжалявам, Адриана!

— Ще опита като треньор по тенис, но, изглежда, че и тук има достатъчно кадри. Въобразяваше си, че ще го вземат за треньор на дипломатите. Говори езици, знае да се държи, представителен е... Изглежда, че и тази перспектива е осуетена.

— Кажи на Велин, когато си урежда работата по пластмасите, да помисли и за него — Асен си даваше сметка, че е злобен, но искаше да види реакцията ѝ. Адриана не разбра намека, напротив — в очите ѝ блесна надежда.

— Мислиш, че това ще го задоволи?

— Не — каза Асен.

— Тогава защо ми го предлагаш?

— Все пак е някакъв изход!

— Не е изход работа, която не те радва!

Срещу него седеше абсолютно чужд човек. Тревогите и проблемите, които я занимаваха, дори тялото ѝ, което обичаше някога, бяха чужди сега. Във вътрешността ѝ имаше празни места, където въздухът се разхождаше свободно, а това беше откритие, което трябваше да направи отдавна, преди много години.

— Имам една молба — каза Адриана. Чистеше с гюдерия стъклото на остина. Беше дванадесет часът и се готвеше да тръгва. —

Подари ми Бела. Последен спомен от теб!

— Подарих я на Вера! — каза Асен.

— Бившата любовница на брат ми?

— Едва ли може да се нарече така!

Адриана включи на скорост и потегли, Асен проследи остина, докато се загуби от очите му, а после се качи на скалите под Обесник и видя целия път до шосето. Когато колата стъпи на асфалта и зави за София, Асен се прибра в манастира, взе дамаджаната и препрочете писмата.

Бурята го завари преполовил виното, пиян и разплакан. Излезе на дъжда и рева заедно със стихииите. На сто метра от него падна гръм и разцепи на две един бор. Асен видя знамение в това. Сам, мокър до кости, пиян и хлипащ, догледа изгарянето на бора и се прибра. Беше празен, лудата вода беше изтекла от очите му, сега се чувстваше спокоен и чист като новородено. Изхвърли през прозореца писмата на майка си и гледа, докато пороят ги превърна в кал. Тогава си даде сметка, че е разчистил миналото си веднъж завинаги, че зад гърба му няма нищо и че утрешното слънце ще изгрее на ведро небе, незасенчено от грижи и спомени. Това слънце нямаше да възвари лудата вода, която тридесет и шест години го влачеше в мътните си порои през живота. Последните количества от нея като че ли изтекоха тази нощ.

* * *

На тридесет и първи юли Вера доведе в манастира двама англичани. На първи август в местността „Бейтуловото“ се откриваше фолклорния фестивал „Пирин пее“, който на другия ден се отправяше към връх Вихрен. Асен отиде с тях. След непрекъснатите концерти, чевермета и вино англичаните слязоха в хижа „Яворов“, където ги чакаше шофьорът на „Балкантурист“, а Асен заведе Вера на Безбог. Преседяха три дена в хижата, къпеха се в леденото езеро, ядоха пъстърва и по хребета на планината се върнаха в манастира.

Лона им сготви гювеч в жар, сервира го с куртоазността на стар планинец, навикнал да цени човешкото присъствие.

Асен ѝ разказа живота си. Пролича иронична дистанция към някои събития, които доскоро смяташе за решаващи. Когато дойде време да спомене името на майка си, по реакцията на Вера откри, че говори с любов и лошо прикрита мъка. „Прости ми тайните си! — каза на себе си. — Ако някога свободните ни енергии се срещнат в пространството, нека бъде без омраза!“

На другата сутрин Асен Москов заведе Вера в Разлог, Банско, а след обяд тръгнаха за София. Пътуваха бавно. Вера за първи път минаваше по тези места, като се изключи нощното пътуване с англичаните. На задната седалка на вартбурга Асен беше наредил картините, които смяташе да занесе в магазина за консигнация, в краката им имаше щайга измити праскови, които ядяха, надвесени над шосето. Вечерта Асен се запозна с Манол Манолов, бащата на Вера, шестдесетгодишен мъж с бяла коса, но със стойка на спортсмен и гърлен глас на юноша. Вечеряха в бирхалето на „България“. Манолов говореше непрекъснато. В дългогодишната практика на адвокат той беше видял хиляди прибързани, нелепо съставени семейства, за чиито разтрогвания говореше с хумор. Асен си даде сметка за смисъла на такъв разговор едва, когато Манолов каза:

— Без да се бъркам в живота на дъщеря си, аз имам впечатления от първия ѝ брак и ви моля да не избързвате.

— Нито Вера, нито аз ще прибегнем до брак, преди да сме сигурни, че искаме да се събуждаме заедно.

— Обичайте се — кимна Манолов, — това извисява душата.

Сутринта Вера замина за Варна. Трябваше да настигне англичаните, да им уреди пътуването за Истанбул и да доведе в София някакъв гост на Комитета по туризма. Асен я изпрати до летището и закара пезото на сервиз. Чака повече от час, докато сменят накладките, после го изми и се върна в града. В десет часа на верандата на сладкарница „София“ все още имаше малко хора. Асен избра сенчеста маса. В единадесет и половина имаше среща в магазина за консигнация, дотогава трябваше да убие времето. От дъното на площада се зададе Жак Биджерано. Вървеше с отегчената си походка на уморен тигър, все така елегантен, както го беше запомнил, но като че ли поостарял и поотслабнал. Имаше дълги побелели бакенбарди, бледосиньо сако и излинялата му коса падаше на оскъдни кичури над раменете.

— Мислех, че си някъде из планините? — каза Жак докато седнаше.

— Заминавам следобед.

— Нещо реставрация, нали?

— Да.

— Интересно ли е?

— Зависи как гледаш.

— Гледам като лаик. Как иначе? Ада мисли, че си губиш времето!

— Може и така да се окаже.

Жак бъркаше по джобовете си.

— Склони я да се отърве от боклуците на Каров — каза той. — Баснословни цени дават за тази помия!

Асен се засмя.

— Дотам ли сте го докарали?

— А ти докъде мислиш? — изглеждаше изморен, недоспал. — Виждал съм оригинали на Миро, на Кле... Да не твърдиш, че тези картини имат стойност?

— Нищо не твърдя — каза Асен. — Картините са нейни. Да ги подпали, ако иска.

— Ти би ли ги продал?

— Не.

— Ясно! — въздъхна Жак. — Губя си времето. Почерпи едно кампари. В бързината съм забравил да взема пари.

Асен поръча кампари и още едно кафе за себе си. Мълчаха известно време... Докато поръчката беше сервирана.

— Запознах се с Мария Тренева — каза Жак. — Стана дума за тебе. Каза, че като директор на модната къща си спечелил толкова пари, че като станал някакъв ангел с конкурса за украса, ти си хвърлил на масата двадесет хилядарки, без да ти мигне окото!

— Е?

— Мисля си дали и Ада може да го докара дотам?

— И какво измисли?

— Нищо, иначе нямаше да те питам.

— Аз бях директор, Адриана е моделиер.

— Значи ще даяни на подаяния? Каквото ѝ подхвърлят леваците, така ли?

— Не съвсем. Освен заплата ще получава и хонорари.

— Два пъти в годината? — Жак се засмя дрезгаво. — Въздух! Шитна остина, добави до ония кинти, които ѝ беше оставил и купи един двустаен апартамент на майната си, в някакъв квартал, дето го няма на картата. Цялата ѝ заплата отива за ток, телефон, вода... а се инати с тия боклуци, картините! Все пак тя ги е купувала, нали?

— Да — каза Асен.

— Васил щял да се обиди, били спомени... Глупости! Казах ѝ, че не ти пука дали притежаваме тези картини, или не! Не искаш ли да ги купиш?

— Не.

— Можеш ли да ѝ отвориш очите в тази проклета модна къща? Въвели двоен финансов контрол, имали строго фиксиран бюджет и т.н. Все пак Ада ти е била жена, дявол да го вземе! Кажй ѝ как се пълни джоб от мода!

— Нямам нищо общо с модата — каза Асен. — Занимавам се с реставрация.

— Доходно ли е?

— Свързано е с физически труд. Не е работа за жена. Налага се да кърпиш стени, да зидаш...

— Никакъв изход! — Жак се облакът на масата. — Някога ви мислех за леваци. Оказахте се способни да се справите с живота. Като видях Васил Каров с беемвето, гаранцията ми се обръща. Тези дни открива изложба. Градът е полудял! Запазил ресторанта — Жак показа с ръка ресторанта на комплекс „София“. — Целият, моля ти се! Колко, мислиш, струва това?

— Около две хиляди.

— Две и петстотин! И това онзи Васил Каров, който помня отпреди десет години! На човек му идва да се обеси! Аз ли се оказах мухльо, вие ли големи дяволи? Не знам, но нещо в този свят не е наред! „Жьо пран мон биен у Жьо льо труб!“ (Взимам моето, където и да го намеря! — фр.) това е вашата философия!

— През тези години Васил Каров свърши голяма работа!

— С картините, които виждам у бившата ти съпруга, в Париж би умрял от глад!

— Не е точно така...

— Не ме будалкай! Говоря ти като човек. Ада има нужда от помощ!

„Ти имаш нужда от помощ!“ — помисли Асен. Жак беше загубил целия си блясък. Умореният тигър се беше проскубал, сетивата му се бяха изтозили, беззъбата му уста зееше пуста като гробница. Асен погледна часовника си, беше единадесет без петнадесет. Отиде на телефона. Трябваше да се сети по-рано, още горе, когато Адриана беше при него, Асен набра телефона на списание „Курортен дизайн“. По негово време бяха организирали това списание, изборът на директора стана с негово съгласие.

— Вторият съпруг на Адриана е в окаян хал — каза Асен, когато го свързаха с Тодор Милков. — Не е живял в България десетина години и е скъсал всички връзки тук. Прави впечатление на келеш, но просто е изнервен. След известно аклиматизиране може да върши добра работа в списание като твоето. Говори езици, знае да се държи и би бил безценен човек в контакта с чужденци.

— Какво смяташ, че мога да му предложа? — попита Милков.

— Например протокола?

— Прати го. Да ме потърси следобед.

Жак си играеше с питието. Над тази чаша трябваше да прекара до обяд. Не бързаше да пие. Сега имаше значително повече хора в заведението и погледът му шареше по масите.

— Красив свят се навърта тук — каза Жак. — Ако не виждах Народното събрание и паметника, щях да помисля, че съм в Париж.

— Изпитваш ли носталгия по Париж? — попита Асен.

— Носталгия се изпитва по щастливо детство и приятни спомени. Париж ме разсипа. От Жак, оня, от който ви течаха лигите, не остана нищо. Той загина там!

— Има още един шанс за възкресение — каза Асен.

— Какъв?

— Мога да ти предложа работа, свързана с езици и чужденци...

— Ти?

— Да.

— Какво искаш срещу това?

— Нищо.

— Освен да оставя Ада на мира! — Жак се изсмя дрезгаво. — Такива като теб дори не се усмихват случайно!

Асен поиска сметката. Думите на Жак не го подразниха. Напротив, като че ли му отиваше да се държи именно така. Циничен скептик, той все още се напъваше да прави впечатление, въпреки че това му струваше извънредни усилия и непоносима умора.

— Докато бях директор на „Диана“, основахме едно списание, обслужващо курортите — каза Асен. — Във връзка е с чужди фирми за вътрешна архитектура, непрекъснато е в делови отношения с производители, с големи курорти по света, със заводи за асансьори, сервизна и кухненска техника. Работата се разви, списанието се разрасна. Миналата година отпуснаха щат за шеф на протокола. До днес това място не е заето.

— И кой ще го даде именно на Жак Биджерано?

— Главният редактор, с който говорих преди малко. Чака те след два часа.

Жак мина през ироничната си гримаса, през посърване на погледа и се опита да изглежда делови човек.

— Гавриш ли се с мен?

— Не — Асен стана. — Ела да ти покажа къде е редакцията.

Биджерано изпадна в шок едва пред вида на пежото. Между малките коли на паркинга имаше една-единствена лимузина и Асен Москов отключи именно нея. За секунда срещнаха погледите си и това беше последният път, когато Асен видя очите му. Жак не попита нищо. Момчетата от годините на неговата слава шофираха скъпи коли, справяха се с живота по завидно лек начин, а старият тигър Биджерано трябваше да чака на тяхното благоволение. Разделиха се пред „Курортен дизайн“. Биджерано не се въздържа и поиска пари назаем.

В магазина за консигнация Асен разбра подробности около предстоящата изложба на Васил. В новата зала на улица „Шипка“ щеше да изложи сто платна в ретроспективно проследяване на десетгодишен труд. Подготвяше се монография по този случай и неин автор беше Ивайло Денев. Вечерта официалните лица и гости щяха да се съберат в ресторанта на хотел „София“.

Асен Москов остави две картини, качи се в колата и подкара към модната къща. Отдалече видя завършеното сграфито. На общия фон на „Диана“ се открояваха плетеници от електрическо зелено и жълто, примесено с червени и бели петна. „Добра работа — изпита гордост. — Все пак аз съм виновен тази сграда да изглежда така!“ Пред главния

вход група работници довършваха фундамента на скулптурата, но подстъпите бяха готови вече и отразено от белия мрамор, слънцето играеше в прозорците. Там на първия етаж, над входа, някога беше неговият кабинет. Оттук започна жизненият му възход, тук се завърши окончателното му падение. Очакваше да изпита болка, някакъв вид ненавист, но гледаше сградата, без да я свързва с хората вътре. Това беше едно представително здание в града, които обичаше, в града на баща му, на бащата на баща му, на неговия род, и Асен се гордееше с него.

Половин час по-късно летеше на юг. Залепнал за паважа, автомобилът му вдъхна възторг от скоростта, внуши му сили и радост в един полудял от слънце ден. Асен Москов щеше да катастрофира шестдесет километра по-късно по серпантините на Градево, но тук, на широкия асфалт между Станке Димитров и Благоевград, сто и петдесет километра в час възбудиха всичките му страсти и докараха до бяс лудата вода, която смяташе, че е унищожил в себе си. Асен мина като вятър през Благоевград, през Симитли и започна слалом по завоите на Предел. На директна скорост се вмъкваше на „християния“ от завой в завой, въртеше волана в обратна посока и натискаше спирачка, докато стигна до онзи завой на края на Градево, когато с обратен волан вместо спирачка натисна газта. Още от първия удар в скалата пежото се раздели на две, а после заедно паднаха в реката. Когато се огледа, видя на десетина метра тихото догаряне на колата. Някой викаше горе. На шосето се разминаваха автомобили. Мускулите му отказваха да се задвижат, но не го болеше нищо. Само някакъв сладникав вкус се надигаше в стомаха му, засищаше го, пареше, скоро щеше да започне да го изгаря.

Асен Москов разбра. Това беше краят. Тук, в някакво дере, до някаква миризлива река се свършваше с рода Москови. Досмеша го. Толкова нелепо беше, че не можеше да не бъде истина. Тридесет и шест години галоп през живота и изведнъж такъв край? „Нека нашите енергии, освободени от тела, се срещнат без ненавист!“ — помисли той и затвори очи. Сладкият вкус се качи в устата му и потече по земята. „Това е лудата вода!“ — беше последната му мисъл. Погрешно беше мислил за смъртта като за болка, беше студ!

* * *

— Хей, Фараон! — Станой Донков се печеше на слънце манастира, когато Стоян Бубов Яшаров се появи, почуквайки с бастуна си по пътя. — Чу ли, че художникът хвърлил топа? Пречукал се с колата си в някакво дефиле!

Циганинът спря и вдигна сляпата си глава към небето.

— Сега е ред на Дометиан! — каза той и се загуби между цъфтящите акации.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.